T A R T U  R I I K L I K  Ü L I K O O L

NSV Liidu ajaloo kateeder

D I P L O M I T Ö Ö

# Ajalehtede "Utro pravdö" ja "Zvezda" osa armee ja laevastiku bolševiseerimisel 1917.aastal.

Roost, Hans Karli p.
ajaloo osakonna VI kursuse mittestatsionaarne üliõpilane

Juhendaja
ajalooteaduste kandidaat
K.Siilivask

TRÜ NSV Liidu ajal. kat.
Inv. nr. 2112

T a r t u 1968

## Sissejuhatus

Käesoleva aasta 23.veebruaril tähistasid Nõukogude Liidu relvastatud jõud oma 50.sünnipäeva. Juba 50 aastat on Nõukogude armee seisnud sotsialistliku kodumaa kaitsel ning vajaduse korral andnud purustavaid hoope agressoreile, kes on julgenud tungida kallale Nõukogude Liidule.

1917.aastal revolutsioonitules sündinud Punakaardist ja 1918.aastal loodud Tööliste-Talupoegade Punaarmeest ja Tööliste-Talupoegade Punasest Merelaevastikust on vörsunud käesolevaks ajaks maailma võimsaim armee - Nõukogude armee ja söjamerelaevastik, kes on varustatud köige kaasaegsema ning moodsaima söjatehnikaga ja kus teenib suurepärane isikuline koosseis.

Oma ettekandes NSV Liidu Ülemnõukogu seitsmenda koosseisu kolmandal istungjärgul "Üldise söjakohustuse seaduse eelnöust" märgib NSV Liidu kaitseminister A.A.Gretško, et käesoleval ajal teenib NSV Liidu relvastatud jõududes 46% körgema ja keskharidusega söjaväelast, mittetäieliku keskharidusega söjaväelaste arv on tõusnud 54 protsendini. 1939.aastal olid need näitajad vastavalt 12 ja 27,5%, kuna algharidusega oli umbes 60,5% söjaväelastest.[1]

Kui vörrelda neid näitajaid omaaegse tsaariarmee ühe körgeima haridustasemega väekoondisega - Balti laevastikuga, siis oli seal aastail 1913-1916 madrustest kirjaoskajaid 85% ning vähese kirjaoskusega 8% [2], ülejäänud olid kirjaoskamatud.

---

[1] "Rahva Hääl" nr.241,13.oktoobril 1967.

[2] Петраш,В., Моряки Балтийского флота в борьбе за победу Октября, Москва-Ленинград 1966, стр.22.

Artiklis "50 aastat Nõukogude relvastatud jõude" ajakirjas "Voenno-istoritšeski žurnal" märgib NSV Liidu kaitseminister, et Nõukogude armees ja sõjalaevastikus on praegu 22% isikulisest koosseisust kommunistid ning üle 60% kommunistlikud noored.[1]

Kuigi Nõukogude armee ja sõjalaevastik sai töeliseks tööliste-talupoegade armeeks, töeliselt revolutsiooniliste klasside armeeks alles 1918.aastal, teenisid vanas tsaariarmees peamiselt töölised ja talupojad, kes mängisid otsustavat osa 1917.aasta maailmaajaloolistes sündmustes.

Revolutsiooniline liikumine vene armees kulges paralleelselt üldise revolutsioonilise liikumisega Venemaal ja oli selle üheks tähtsaks koostisosaks.

Juba enne 1917.aastat olid revolutsioonilise liikumise traditsioonid tugevad sõjaväes ka Tallinna piirkonnas.

Verisel pühapäeval, 9.jaanuaril 1905 keeldus üks madruste pataljon, kes oli Peterburis saadetud arveid öiendama töölisdemonstratsiooniga, tulistamast rahvast.

1905.aasta juunis puhkes relvastatud ülestõus Musta mere laevastiku soomuslaeval "Potjomkin". Revolutsiooniliste sündmuste mõjul riigis ja VSDTP Tallinna Komitee revolutsioonilise propaganda tagajärjel tekkisid 1905.aasta juunis madruste rahutused soomuslaeval "Aleksander II", mis asus Tallinnas, samuti ristlejail "Minin" ja "Kreml".

1905.a. sügisel puhkesid madruste ülestõusud Kroonlinnas, Viiburis, Sevastoopolis, Vladivostokis ja teistes linnades.[2]

---

1 "Военно-исторический журнал" № 10,октябрь 1967 год,стр.4.

2 Petrov,M., Balti laevastiku meremeeste osavõtt võitlusest nõukogude võimu eest Eestis 1917.aastal, Tallinn 1957.lk. 8-9.

Ülestöusud söjavägede hulgas jätkusid ka 1906.aastal. Ülestöus ristlejal "Pamjat Azova" mis asus Tallinnas ning madruste ja soldatite ülestöusud Viiburis ning Kroonlinnas näitasid, et revolutsioon oli ajanud sügavad juured soldatite ja madruste hulkadesse.[1]

Vaatamata tööliste, talupoegade, soldatite ja madruste kangelaslikule võitlusele löppes esimene vene revolutsioon lüüasaamisega, mille peamine pöhjus seisnes selles, et väljaastumised ei olnud veel ühendatud ühtseks revolutsiooniliseks tervikuks.

Kuid ka järgnenud reaktsioonitingimustes jätkus revolutsiooniline töö tööliste,talupoegade, sõdurite ning madruste hulgas ja selles töös, arvestades esimese vene revolutsiooni kogemusi, pöörasid bolševikud erilist tähelepanu revolutsioonilisele tööle söjaväes ja laevastikus,et võita isevalitsuse peamine jõud ja kants - armee ja laevastik enda poole.

Bolševike töö tulemusena loodi Balti laevastikus 1912. aastal tugev bolševistlik organisatsioon. VSDTP Tallinna Komitee valmistas koos Peterburi, Kroonlinna, Viiburi ning teiste söjaväeorganisatsioonidega Balti laevastikus ülestöusu isevalitsuse vastu.1912.aasta juuni algul toimus Tallinnas "Russalka" mälestussamba juures baseeruvate laevade "Slava","Tšesarevitš" ja "Rjurik" madruste koosolek,kus arutati ülestöusu plaani.[2]

Saanud provokaatori kaudu teada ülestöusu päeva, ajas tsaariohranka ülestöusu laevastikus siiski nurja.

Revolutsioonilise töusu Venemaal katkestas 1914.aasta

---

[1] Petrov,M., Balti laevastiku meremeeste osavött võitlusest nöukogude võimu eest Eestis 1917.aastal,Tallinn 1957, lk. 14. (edaspidi:Petrov,M.,Balti laevastiku meremeeste...).

[2] Sealsamas, lk.17.

suvel alanud imperialistlik maailmasöda. Ent söda lükkas revolutsiooni ainult edasi.Vene armeed tabas rindel üks lüüasaamine teise järel. Bolševike partei jäi aga kindlalt internatsionalismi platvormile, paljastades järjekindlalt sõja imperialistlikku iseloomu ning kutsus üles kukutama tsaarivalitsust ja muutma imperialistlik söda kodusõjaks oma kodanluse vastu.

Samas suunas tegutsesid söja aastail ka VSDT(b)P organisatsioonid Eestis. Objektiivne majanduslik, poliitiline ja söjaline olukord kinnitas iga päevaga üha enam bolševike partei poliitika öigsust ning 1917.aasta alguseks oli töölisklassi ja armeed haaranud üldine rahulolematus, mis oli plahvatamas vöimsa revolutsioonilise puhanguna.

Seoses söjategevuse jätkumisega kujunes 1917.aastal Eesti territoorium Pöhjarinde tagalaks ning samuti söjategevuse alaks. Seepärast asus Eesti territooriumil hulgaliselt söjaväge.

Peamiseks söjaliste jöudude koondumiskohaks oli Tallinn, mis oli ka 1912.aastast alates Peeter Suure nimelise merekindluse keskuseks. Merekindluse piirkond vöttis enda alla veel Harju- ja Läänemaa ning kuni 1917.aasta aprillini allusid talle Lääne-Eesti saared.

Peeter Suure nimelise Tallinna merekindluse koosseisu kuulus 1917.aasta märtsi algul üle 30 000 maaväelase.

Tallinnas ja Paldiskis baseerusid suured laevastiku üksused, milledes oli kuni 20 000 meest.

Muhu väina kindlustatud piirkonnas paiknes umbes 7500 soldatit ja ohvitseri, samuti rida laevastiku üksusi.

Tartus asuvaist väeosadest oli suurim 174.tagavara-jalaväepolk, kus oli üle 5000 mehe. Vörus asus 261. ja Antslas

282. tagavara-jalaväepolk; esimeses teenis üle 2000,teises umbes 2500 meest.

Möned tagavaraüksused paiknesid veel Valga ja Heinaste-Pärnu piirkonnas.Koos väiksemate väeosadega ja eriüksustega võis Eesti territooriumil paiknenud söjavägede arv 1917.aasta veebruaris-märtsis töusta ligi 100100-ni.[1] Oktoobri lö-puks töusis see arv aga 200000-ni.[2]

Revolutsiooni võiduks pidi bolševike partei köik need jöud koondama oma lipu alla.

Vene kodanlus ning Entente'i imperialistid kavatsesid 1917.aasta algul revolutsiooni ära hoida paleepöörde abil, kuid need plaanid äpardusid rahva revolutsioonilise väljaastumise töttu. 24.veebruaril alanud rahutused ja tänavademonstratsioonid kasvasid Petrogradis rahva ja armee üldiseks revolutsiooniliseks väljaastumiseks. 27.veebruaril isevalitsus kukutati ning vöim läks pealinnas Petrogradi Tööliste ja Soldatite Saadikute Nöukogu kätte. Viimase körvale tekkis aga ka kodanlik Ajutine Valitsus.

28.veebruaril sai Tallinna merekindluse komandant viitseadmiral Gerassimov Petrogradist telegrammi, milles öeldi,et kogu linn on ülestöusnute ja nende poole üleläinud vägede käes. Samal päeval andis ta käskkirja, milles nimetas Petrogradi sündmusi "näljaste jöukude" väikesteks rahutusteks ja hoiatas Tallinna töölisi väljaastumiste eest ning ähvardas rahutuste tekkimise korral nad halastamatult maha suruda.[3]

---

[1] Siilivask,K.,Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis, väitekiri ajaloodoktori teadusliku kraadi taotlemiseks,Tartu 1967.lk.71.(edaspidi: Siilivask,K.,väitekiri...).

[2] Sealsamas, lk.800.

[3] Petrov,M.,Balti laevastiku meremeeste..., lk.27-28.

Et vältida madruste ühinemist Tallinna töölistega, andis Gerassimov 1.ristlejate brigaadi ülemale kontradmiral Pilkinile käsu 1.märtsil madrused maale mitte lasta,kuna on karta väljaastumisi.[1]

Kuid revolutsioonilainet oli võimatu peatada.Hoolimata tarvitusele võetud abinõudest toimetati Eesti pealinna ajalehti ning revolutsiooni võit Petrogradis sai teatavaks kogu maal.

1.märtsil haaras Tallinna töölisi järjest kasvav ärevus ning samal päeval streikisid juba 17 700 töölist, seega köik suuremate vabrikute ja tehaste töölised.[2]

2.märtsi hommikul haaras streik köik Tallinna tööstusettevötted. Eesotsas Bekkeri tehase töölistega koonduti rongkäiku ja suunduti teistesse tehastesse. Ka Vabriku tänaval 10.algkoolis asuv öppekomando koos orkestriga tuli kaasa.[3]

Turult otsustati rongkäigus suunduda söjasadamasse.Laevade juures organiseerisid bolševikud miitingu.Laevakomandod olid aga suletud alumistesse ruumidesse ja ohvitserid püüdsid takistada nende väljumist.Ristlejate "Rjurik","Bogotör", "Oleg" ja "Bajan" madrused, relvastatud vintpüssidega murdsid esimestena kubrikuist välja ja ühinesid töölistega.Tallinna baasi madrused läksid üksmeelselt üle eesti proletariaadi poole.[4]

---

1 Petrov,M.,Balti laevastiku meremeeste ..., lk.28

2 Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis,Dokumentide ja materjalide kogumik, Tallinn 1957,lk.26

3 Pöögelmann,H.,Veebruarirevolutsioon Tallinnas,Nöukogude võimu eest, Veebruari-ja Oktoobrirevolutsioonist Eestis aktiivselt osavötnute mälestuste kogu, Tallinn 1957,lk.17.(edaspi: Nöukogude võimu eest...).

4 Petrov,M.,Balti laevastiku madruste...,lk.32.

Selle kohta kirjutab oma päevikus miinilaeva "Pogranitšnik" komandör N.A.Tipolt järgmist: "Kella kolme paiku päeval manifestatsioonist osavõtjad,enamasti töölised, punaste lippudega täitsid kaldapealse ... Veel hommikul, komandöride nõupidamisel otsustasime manifestatsioonist osavõtjaid laevadele mitte lasta ... Rahvahulgast hakati meile pidama kõnesid ning kutsuma meeskondi ühinema manifestatsiooniga. Meie meeskonda, nagu see oli kohe tunda, tõmbas sinna, rahva hulka... Oli raske tunnistada, et meie ohvitserid..., ei ole enam olukorra peremehed."[1]

Sadamast siirduti kesklinna, hävitama sealseid tsarismi tugipunkte. Ülestõusnud töölised ja madrused hõivasid peakomandatuuri ruumid, kus hoiti sõdureid ja madruseid peavahis.Seejärel algas poliitiliste vangide vabastamine. Hoolimata merekindluse komandandi Gerassimovi ähvardustest vabastati vangid Paksu Margareta vanglast. Edasi purustati vangla Vene tänaval. Samal päeval,2.märtsil lõhuti ohranka, politsei- ja sandarmivalitsuse hooned,hävitati pristavi- ja kohtukantseleide ning teiste isevalitsuse asutuste toimikud. Seal, kus ülestõusnutele avaldati vastupanu, võeti tarvitusele relvad.[2]

Ülestõusu käigus tõmbasid revolutsioonilised töölised ja madrused kaasa ka suurema osa maavägede soldateist. Juhkentali ja teistest kasarmutest toodi soldatid tänavatele ja saadi mõningal määral relvi.

2.märtsil toimus Tallinnas esimene legaalne bolševike organisatsiooni koosolek, kus võeti vastu otsus asuda otsekohe

---

1 Балтийские моряки в подготовке и проведении Великой Октябрьской Социалистической Революции, Москва-Ленинград 1957, стр. 26.

2 Petrov,M., Balti laevastiku meremeeste ... lk.34.

Tallinna Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogu moodustamisele.

3.märtsil algasid valimised Tallinna Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogusse, kuhu valiti ligi 200 kandidaati, nendest 70 Tallinna baasist. Nõukogu valis 45-liikmelise täitevkomitee.[1]

3.märtsil puhkes ülestõus 3.kindluse suurtükipolgus, mis asus Väänas, samal päeval toimus madruste ja tööliste ülestõus ka Naissaarel.[2]

Nii oli kodanlik-demokraatlik revolutsioon, millest madrused ja soldatid aktiivselt osa võtsid, Tallinnas võitnud.Võim läks relvastatud rahva kätte, kes löi ülestõusu käigus uued revolutsioonilis-demokraatliku diktatuuri organid - Rahvamiilitsa Komitee ja Tallinna Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogu.

Revolutsioon levis kiiresti ka teistesse Eesti linnadesse ja asulatesse.

3.märtsil algasid revolutsioonilised sündmused Paldiskis. Traalerite madrused ühinesid soldatitega, purustasid politseivalitsuse ja moodustasid kohaliku tööliste ja sõjaväelaste saadikute nõukogu.

Haapsalus algas ülestõus 4.märtsil. Madrused areteerisid kohalikud võimud ning moodustati tööliste ja soldatite saadikute nõukogu.[3]

---

1 Петров,М., Моряки Ревельской базы в борьбе за свержение самодержавия и победу Октябрьской революции, Военные моряки в борьбе за победу в Октябрьской революции,Москва 1958, стр. 148.

2 Sealsamas, lk.149.

3 Siilivask,K.,Väitekiri ...,lk.108-109.

Kodanlik-demokraatlik revolutsioon võitis Eestis umbes nädala jooksul ja ajavahemikul 2.-10.märtsini läks võim tööliste ja soldatite saadikute nõukogude kätte.

Kuid nagu kogu Venemaal, nii ka Eestis (välja arvatud Narva) läks enamus nõukogudes väikekodanlikele parteidele - esseeridele ja menševikele.

Nõukogud ei jäänud aga ainukesteks võimuorganiteks.Väikekodanlike parteide kokkuleplik poliitika võimaldas asuda tegutsema ka kodanlikul Ajutisel Valitsusel, mille tagajärjel tekkis peale Veebruarirevolutsiooni kaksikvõim.

Eestis sai Ajutise Valitsuse võimu esindajaks kubermangukomissarina eesti kodanluse esindaja I. Poska.

1917.aasta revolutsioonilistes sündmustes Eestis etendasid suurt osa armee ja laevastik. Seda enam, et pärast Veebruarirevolutsiooni võitu,1917.aasta aprillist hakkas sõjavägede kontsentratsioon kiiresti kasvama. Märtsis "avastas" kõrgem ülemjuhatus, et XII armee parempoolne tiib ja tagala on mere poolt nõrgalt kindlustatud. 14.märtsil tegi armee juhatus Põhjarinde staabile ettekande, milles juhtis tähelepanu, seoses navigatsioonihooaja lähenemisega, sakslaste dessandi võimalusele Pärnu,Heinaste-Salatskriva või Daugava suudme piirkonda, kus vene maavägede koguaev ulatus vaid 5000 meheni,mis ei kindlustanud selle rannikuala kaitset.

Muhu väina kindlustatud piirkonnas oli olukord veelgi halvem. Balti laevastiku juhataja ettekandes märgiti, et Saare - maal oli tegelikult vaid üks brigaad jalaväge (107.jalaväediviisi 425. Kargopolski ja 426. Ponevetški jalaväepolk), Kuressaare piirivalve-ratsabrigaad,115.sapöörirood,3 raskesuurtüki patareid Sõrve säärel ja mõned teised väiksemad üksused.

Hiiumaal paiknes suurematest üksustest vaid 427.jalaväepolk ja üks raskesuurtüki patarei,mis pidi kaitsma sissepääsu Soela väina.Saarte garnisonis oli köige enam 7500 meest. Balti laevastiku söjalaevadest paiknesid Riia lahes peamiselt väikesed laevad - miinilaevad ja torpeedokaatrid.1917. aasta suvel ulatus mereväelaste arv Lääne-Eesti saarte ja Riia lahe piirkonnas köigest 7500 meheni.

Seega oli söjaliselt seisukohalt olukord küllaltki ohtlik.Körgem ülemjuhataja kindral Aleksejev andis 22.märtsil välja käskkirja,suunata Helsingist Saaremaale üks jalaväepolk, 2 polku Tallinnas paiknevast 118.jalaväediviisist ja möned teised väeosad.

Pärnu piirkonda käsiti koondada kogu 125.diviis,mis pidi ühtlasi moodustama Muhu väina kindlustatud piirkonna lähima reservi.[1]

Käskkirja elluviimine kulges küll aeglaselt,kuid mai lõpuks töusis siin meeste arv siiski kuni 15000-ni,juunis isegi 17000-ni.

Söjavägede arv kasvas ka pidevalt Pärnu piirkonnas,kuhu koondati esialgu 135.diviisi üksused, hiljem ka 4.Doni kasakadiviis.[2]

Selline söjavägede arvulise koosseisu pidev suurenemine Eesti territooriumil nõudis bolševikelt oma igapäevases töös erilise tähelepanu pööramist soldatite ja madruste bolševiseerimisele,nende kaasatömbamisele vöitlusse kodanlik-demokraatliku revolutsiooni ümberkasvatamiseks sotsialistlikuks revolutsiooniks.

\- \- \-

---

1 Siilivask,K.,Väitekiri ...,437-438.

2 Sealsamas,lk.439.

Huvi Oktoobrirevolutsiooni ajaloo sündmuste vastu Eestis, mis on tihedalt seotud sündmustega armees ja laevastikus, on olnud küllaltki suur. Selle tõttu on selle perioodi historiograafia väga rikkalik.

Oktoobrirevolutsiooni ajaloo historiograafia marksistlikud põhialused on antud V.I.Lenini arvukates töödes. Need käsitlevad küll põhiliselt ülevenemaalisi sündmusi, kuid kehtivad enamasti olukorra kohta Eestis. Seepärast on V.I.Lenini seisukohad lähtealuseks kõigile marksistlikele ajaloolastele.

Käesoleva diplomitöö autor ei pea vajalikuks analüüsida kõiki töid mis on ilmunud Oktoobrirevolutsiooni kohta Eestis, kuigi nad on pannud aluse ning arendanud edasi eesti marksistlikku historiograafiat.

Siin käsitletakse peamiselt neid artikleid, brošüüre ning kirjutisi, mis puudutavad olukorda armees ja laevastikus 1917. aastal.

1919.aastal hakkas Petrogradis ilmuma ajakiri "Klassivõitlus", mis kujunes eesti marksistlike ajaloolaste tööde avaldamiskeskuseks.

Ajakirja 11.numbris 1919.aastal avaldati I.Rabtšinski mälestused "Oktoobripäevad Eestis" ja 81.numbris 1927.a. "Märtsirevolutsioon Eestis".[1] Nendes artiklites tuuakse esmakordselt väärtuslikke andmeid relvastatud ülestõusu ettevalmistamise ja läbiviimise kohta Eestis.

Artiklites valgustatakse ka olukorda sõjaväes. Näidatakse distsipliini langust tsaariarmees; väejooksikute arvu kasvu, ohvitseride mõju langust jne.

---

1 "Klassivõitlus" nr.11,1919.a. ja nr.81,1927.a.

Hoolimata reaktsioonilise juhtkonna jõupingutustest kasvas revolutsiooniline meeleolu söjaväes ning Veebruarirevolutsiooni käigus võitlesid soldatid ja madrused koos töölistega.

Rabtšinski näitas järk-järgulist söjavägede bolševiseerimist ning rõhutas, et septembris oli Tallinna garnisoni aktiivne osa üle läinud bolševike poole. Oktoobripäevadel sammusid soldatid ja madrused nagu üks mees koos tööliste-ga bolševistlike loosungite all ja saavutasid võidu Suures Sotsialistlikus Oktoobrirevolutsioonis.

Aastail 1926-1933 ilmus eestikeelne väljaanne "Proletaarne Revolutsioon Eestis".

Siin ilmus O.Rästase artikkel "Eesti Punakaart ja punased polgud".[1]

Selles artiklis kirjeldas autor Punakaardi moodustamist peamiselt pärast Oktoobrirevolutsiooni, kuid puudutas ka organiseeritud tööliste relvastamist juulipäevadel.

Vähemtähtsamad armee ja laevastiku seisukohalt olid ajakirjas "Proletaarne Revolutsioon Eestis" ilmunud Hans Pöögelmanni "Veebruarirevolutsioon Tallinnas" ja Jaan Anveldi "Klassivõitluses" ilmunud "Oktoobrirevolutsioon Eestis".[2]

Nendes artiklites käsitletakse olukorda söjaväes ning armee ja laevastiku osavõttu Veebruari- ning Oktoobrirevolutsioonist Eestis koos üldiste sündmustega.

J.Anvelt märgib, et Oktoobrirevolutsiooni eel oli ena-

---

1 "Proletaarne Revolutsioon Eestis" nr.1,1927.a.

2 Pöögelmann,H.,Veebruarirevolutsioon Tallinnas, Nõukogude võimu eest; Anvelt,J., Oktoobrirevolutsioon Eestis, Nõukogude võimu eest.

mus armeest ja laevastikust üle läinud bolševike poole ning söjaväed olid valmis astuma võitlusse Ajutise Valitsuse vastu.

Ülalnimetatud tööd on köik kirjutatud Nöukogude Venemaal ning seal ka ilmunud.

Seoses I.V.Stalini isikukultusega tabasid 1937-1938.aastail EKP juhtivaid tegelasi repressioonid, mis katkestasid Eesti ajaloo marksistliku uurimise Nöukogude Venemaal.

Eriti intensiivne Oktoobrirevolutsiooni ajaloo uurimine algas pärast Suurt Isamaasöda, saavutades erilise hoo pärast NLKP XX kongressi, mis körvaldas tökked teadusliku uurimistöö alal isikukultuse näol.

Armee seisukohalt omab erilist väärtust V.Külaotsa uurimus "Revolutsioonilisest liikumisest Vene armee Eestis asuvais väeosades aastail 1914-1917."[1]

Autor näitab partei söjaväeorganisatsioonide revolutsioonilist tööd söjavägede bolševiseerimisel, nende organisatsioonide võitlust kontrevolutsioonilise kodanluse ja väikekodanlike-esseeride menševike parteidega.

Raamatus näeme söjavägede bolševiseerimise protsessi Eestis, kusjuures tõstetakse esile Eesti kui Petrogradi vahetu tagala tähtsat osa Oktoobrirevolutsioonis.

Raamat on kirjutatud laialdase allikmaterjali põhjal, on toodud palju faktilist ainestikku ning on tähtsamaks tööks, mis tutvustab ligemalt olukorda maavägedes.

Samal aastal avaldas oma uurimistöö ka M.Petrov "Balti laevastiku meremeeste osavött võitlusest nöukogude võimu eest

---

1 Tallinn 1957.(edaspidi:Külaots,V., Revolutsioonilisest liikumisest ...).

Eestis 1917.aastal."

See töö on hinnatav sellepärast, et ta käsitleb Balti laevastiku madruste tegevust 1917.aastal, eelköige Eesti sadamates paikuvate laevade madruste tegevust.

Siin näidatakse Balti meremeeste vanu revolutsioonilisi traditsioone ning nende osavöttu 1917.aasta revolutsioonidest. Tuuakse välja meremeeste tähtis osa vöitluses nöukogude vöimu eest Eestis,nende söprus ja koostöö Eesti töölistega.

M.Petrovi töös on küll rida faktilisi vigu, kuid olukorra valgustamisel meremeeste hulgas on tal suur väärtus.

Huvi pakub ka P.Devišini artikkel "Tsaariohvitserist punaseks komissariks."[1] Siin toob autor oma mälestuste pöhjal huvitavaid fakte olukorra kohta söjaväes. Eriti tuleks Devišinit hinnata kui üht soldatite klubi "Ühendus" loomise initsiaatorit.

Väga hinnatav on dokumentide ja materjalide kogumik Suurest Sotsialistlikust Oktoobrirevolutsioonist Eestis.[2] Ta annab palju faktilist materjali 1917.aasta veebruarist kuni 1918.aasta märtsini.

Kogumik on pöhjalik ja mitmekülgne, siit leiame palju materjali olukorra kohta armees ja laevastikus;väeosade ja laevade koosolekute ning protestimiitingute resolutsioone, nöukogude istungite materjale jne.

Ka D.Rudnevi raamat I.Rabtšinskist[3] annab teatava ülevaate

---

1 Devišin,P., Tsaariohvitserist punaseks komissariks, Nöukogude vöimu eest ...

2 Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis, Dokumentide ja materjalide kogumik, Tallinn 1957.(edaspidi: S.Sots.Okt.-rev.Eestis ...).

3 Rudnev,D.,Ivan Rabtšinski,Tallinn 1960.(edaspidi:Rudnev,D., Ivan Rabtsinski ...).

olukorrast Tallinna piirkonna vägedes 1917.aastal.

I.Rabtšinski, olles bolševistlike venekeelsete ajalehtede "Utro pravdõ" ja "Zvezda" toimetaja, oli tihedas läbikäimises soldatite ja madrustega, kujunedes nende autoriteetseks juhiks.

1967.aastal kaitses Karl Siilivask väitekirja ajaloodoktori teadusliku kraadi taotlemiseks teemal "Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis".[1]

Väitekiri on väga mahukas ning siin on põhjalikult,allikmaterjalide baasil, analüüsitud sündmusi 1917.aastal.

Kõrvuti teiste probleemidega on töös pööratud küllaltki palju tähelepanu olukorrale armees ja laevastikus.

Töös on välja toodud varemilmunud, sama perioodi käsitlevate tööde puudused ja vead.

Tutvustades armee ja laevastiku tegevust on esile toodud ebatäpsused M.Petrovi eelmainitud töös.

Käesoleva diplomitöö autor on saanud väitekirjast palju faktilist materjali ning seda töös kasutanud.

Peale eesti ajaloolaste uurimuste on ilmunud rida töid, mis käsitlevad sündmusi Venemaal, kuid kus on puudutatud Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistamise ning läbiviimise küsimusi ka Eestis, eriti Balti laevastikus, sealhulgas Tallinna baasis.

Tähtsamatena tuleks nimetada dokumentide kogumikku "Balti meremehed Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistamisel ja läbiviimisel"[2] ja artiklite kogumikku "Madrused võitluses Oktoobrirevolutsiooni võidu eest".[3]

---

1 Siilivask,K.,Väitekiri...).

2 Балтийские моряки в подготовке и проведении Великой Октябрьской Социалистической революции,Москва-Ленинград 1957.(edaspidi:Балтийские моряки...).

3 Военные моряки в борьбе за победу Октябрьской революции,сборник статьей и воспоминании,Москва-1958.(edaspidi :Военные моряки...).

Viimases on hulgaliselt artikleid ja mälestusi Oktoobri-revolutsioonist osavõtnuilt.

Käesoleva diplomitöö seisukohalt väärivad märkimist järgmised artiklid ja mälestused: "Bolševike söjalis-lahinguline töö 1917.aastal".[1]

Siin käsitletakse sündmusi Veebruarirevolutsioonist kuni Oktoobrirevolutsiooni võiduni, kusjuures erilist rõhku on pandud madruste bolševikeorganisatsioonide ja Tsentrobalti tegevusele.

"Tallinna baasi madrused võitluses isevalitsuse kukutamise ja Oktoobrirevolutsiooni võidu eest".[2]

Artikkel on huvitav selle poolest, et käsitleb just Tallinna baasi madruste tegevust revolutsioonilisel 1917.aastal,näitab bolševistlike organisatsioonide tekkimist ning bolševike mõju pidevat kasvamist madruste hulgas.

Mälestustest on hinnatav "Bolševistlik "Volna"."[3] Siin näidatakse Helsingi komitee häälekandja väljaandmise organiseerimist, selgitatakse tema suurt tähtsust ning laia levikut (tiraaž 10 000 eksemplari).

"Tallinlased"[4] artikli autor Vorobjov oli ise Tallinna baasi ujuvtöökoja "Kama" lukksepp ning kirjeldab siin madruste tegevust 1917.aastal.

Köige väärtuslikumaks Nõukogude vene ajaloolaste uurimu-

---

1 Киряев,Н.,Поляков,И.,Военно-боевая работа большевиков в 1917 г., Военные моряки... .

2 Петров,М., Моряки Ревельской базы в борьбе за свержение самодержавия и победу Октябрьской революции,Военные моряки ...

3 Шитов,М.,Большевистская "Волна", Военные моряки...

4 Воробьев,М., Ревельцы, Военные моряки ...

seks käesoleva teema seisukohalt tuleb lugeda V.Petraši viimast,1966.aastal ilmunud tööd,[1] samuti tema artiklit Ülevenemaalise Asutava Kogu valimistest Balti laevastikus.[2]

Tema uurimustes tutvume parteilise tööga Balti laevastikus. Eriti hästi on välja toodud Tsentrobalti tegevus ning o satähtsus.

Raamat valgustab Kroonlinna, Helsingi,Tallinna jt. sadamates paiknevate meremeeste tegevust, näitab nende suurt ja vastutusrikast osa Oktoobrirevolutsiooni võidus.

Kuigi köigis eelmainitud artiklites, uurimustes ja mälestustes on valgustatud olukorda söjaväes, ei ole kusagil analüüsitud bolševitlike ajalehtede "Utro pravdō" ja "Zvezda" silmapaistvat osa armee ja laevastiku bolševiseerimisel 1917.a.

Käesolev diplomitöö seabki oma ülesandeks, tuginedes eelköige nendes ajalehtedes avaldatud materjalidele ja ka mõningatele teistele allikatele selgitada välja Eestis ilmunud kahe venekeelse bolševistliku ajalehe osatähtsus armee mobiliseerimisel sotsialitliku revolutsiooni teostamiseks,sest mölemad ajalehed levisid eelköige soldatite ja madruste hulgas.

VSDT(b)P Pöhja-Balti Komitee häälekandja "Utro pravdö" hakkas ilmuma 17.mail 1917.aastal. Tema toimetajaks oli VSDT(b)P Tallinna Komitee liige,suurte kogemustega bolševik I.Rabtšinski.

Ajaleht arendas ägedat võitlust menševike ja esseeride vastu.Selles avaldati rohkesti madruste ja soldatite kirju, samuti söjaväeosade ja mereväeüksuste koosolekute resolut-

---

1 Петраш,В., Моряки Балтийского флота в борьбе за победу Октября, Москва-Ленинград 1966.(edaspidi :Петраш,В., Моряки Балтийского флота ...).

2 Петраш,В., Выборы в Учредительное Собрание Балтийскому избирательному округу,сб.Город Ленина в дни Октября и Великой Отечественной войны 1941-1945 гг.,Ленинград 1964.

sioone, kus protesteeriti kokkuleplaste reeturliku tegevuse, kaitsesõjaluse ning sõja jätkamise poliitika vastu.

Pärast juulisündmusi, kui algas reaktsiooni pealetung, "Utro pravdö" suleti ja toimetus rüüstati.

Alates 1.augustist hakkas "Utro pravdö" asemel ilmuma uus VSDT(b)P Tallinna Komitee venekeelne häälekandja "Zvezda". Ka seda ajalehte toimetas I.Rabtšinski. "Zvezda" jätkas "Utro pravdö" poolt alustatud tööd. Oma agitatsiooni- ja propagandatöös osutas köige suuremat tähelepanu relvastatud ülestõusu ettevalmistamisele, oli Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni ajajärgul revolutsioonilise agitatsiooni relvaks ning armee ja laevastiku tähtsamaks bolševiseerijaks Tallinna piirkonnas.

Käesoleva töö esimeses pratükis käsitletakse revolutsioonilist liikumist armees ja laevastikus pärast Veebruarirevolutsiooni võitu.

Pöhiliselt on välja toodud olukord Tallinna merekindluse piirkonnas. Näidatakse mitmesuguste soldatite ja madruste sõjaväeorganisatsioonide teket ning parteiliste keskuste organiseerimist ühtse juhtimise eesmärgil. Peatükk on vajalik üldise olukorra selgitamiseks, milles võis hakata ilmuma " Utro pravdō".

Teine peatükk valgustab ajalehe"Utro pravdō" tegevust ning haarab ajavahemikku esimese koalitsioonivalitsuse moodustamisest kuni juulipäevadeni. Selle aja jooksul ilmus ajalehe 16 numbrit, 17.maist kuni 11.juulini 1917.a.

Kolmas peatükk käsitab "Zvezda" tegevust, tema järjest suuremat bolševiseerivat möju madruste ja soldatitele.

Peatükk haarab ajavahemikku vahetult peale juulisündmusi

ning lõpeb Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni täieliku võiduga.

Käesoleva diplomitöö autor on valinud käesoleva teema sellepärast, et ta on elukutselt söjaväelane ning olles seega kursis olukorraga relvastatud jõududes tänapäeval, pakub talle huvi ka varasem armee ajalugu, eriti Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni periood.

Alles hiljuti pühitses NSV Liidu rahvas ja kogu progressiivne inimkond Oktoobrirevolutsiooni 50.aastapäeva ning NSV Liidu relvastatud jõudude 50.sünnipäeva. Kuna Nõukogude armee ja laevastiku rajamise alged ulatuvad 1917.aastasse, siis pakub vaadeldav periood küllaltki suurt huvi.

# I P E A T Ü K K

## Revolutsiooniline liikumine Tallinna merekindluse piirkonna sõjavägedes pärast Veebruarurevolutsiooni

1.Bolševistlikud organisatsioonid pärast Veebruarirevolutsiooni võitu.

Pärast Veebruarurevolutsiooni võitu ja tsarismi kukutamist tuli bolševike partei pöranda alt välja ning võis alustada legaalset tegevust.

Suurimaks bolševistlikuks parteiorganisatsiooniks Eestis oli VSDT(b)P Tallinna organisatsioon.

Selle organisatsiooni esimene legaalne koosolek toimus 2.märtsil, kuid osavõtjate vähesuse tõttu kandis see parteilise nõupidamise iseloomu.

Esimene üldkoosolek toimus 10.märtsil, kus arutati bolševike jõudude koondamise ja organisatsiooni formeerimise küsimusi.Legaalse töö koordineerimiseks valiti 9-liikmeline organiseerimisbüroo.[1]

Poliitilise propaganda läbiviimiseks rahvahulkades hakati 18.märtsil 1917.aastal välja andma bolševike häälekandjat ajalehte "Kiir".[2]

---

1 S.Sots.Okt.-rev.Eestis ...,lk.57.

2 Petrov,M.,Balti laevastiku meremeeste ..., lk.62.

Eesti bolševikud võitlesid visalt revolutsiooni võitude kindlustamise ja revolutsiooni edasiarendamise eest.

Uus kaksikvõim oli aga niivõrd harukordne nähtus,et algul osa bolševikke ei orienteerunud õigesti ega mõistnud kõiki partei ees seisvaid ülesandeid.

Ka eesti bolševikud ei asunud revolutsiooni edasiarendamise olukorra hindamisel kõikides küsimustes õigetele seisukohtadele.

"Kiire" esimestes numbrites ja 23.märtsil VSDT(b)P Tallinna organisatsiooni üldkoosolekul avaldati arvamust, et kuni rahutegemise võimaluse väljaselgitamiseni tuleb pidada enesekaitse sõda.[1]

See oli järelkaandmine esseeride ja menševike"revolutsioonilise kaitsesõja" poliitikale, mis pidurdas revolutsiooni süvenemist armees ning laevastikus.

Et Tallinnas ja Eesti rannikul asusid tugevad sõjalised jõud, Tallinna sadamas baseerus suur hulk Balti laevastiku sõjalaevadest, siis pöörasid Ajutise Valitsuse ministrid Eestile erilist tähelepanu. Siin käisid tihti agitatsioonireisidel Kerenski, Tšernov,Lebedev jt. Peale selle baseerusid Tallinnas peamiselt miini- ja allveelaevad, mille meeskonnad olid arvuliselt võrdlemisi väikesed ja komplekteeritud eriliselt valitud meestest, kes olid revolutsioonilisele propagandale ja agitatsioonile vähem vastuvõtlikumad.[2]

Selline olukord nõudis erilise tähelepanu pööramist poliitilisele tööle sõjaväes ja omakorda ühtse üle-eestilise parteikeskuse moodustamist.

---

1 Ülevaade Eestimaa Kommunistliku Partei ajaloost,I osa,Tallinn 1961,lk.211-212.(edaspidi:Ülevaade EKP ajaloost...).

2 Külaots,V.,Revolutsioonilisest liikumisest...,lk.41.

Pärast Veebruarirevolutsiooni võitu aktiviseerisid armee ja laevastiku bolševikud oma tegevust. Poliitilise töö juhtimiseks sõjaväe hulgas moodustati märtsis VSDT(b)P Keskkomitee juurde sõjaline organisatsioon. Alus selle organisatsiooni moodustamisele pandi 3.märtsil toimunud VSDT(b)P Petrogradi komitee istungil.Varsti valiti ka sõjaline komisjon,mis pidi juhtima parteitööd soldatite ja madruste hulgas nii rindel kui tagalas.

Lõplikult vormistati sõjaline organisatsioon Petrogradi ja Balti laevastiku garnisoni väeosade 53 parteikollektiivi koosolekul.Samas valiti ka 9 inimesest koosnev presiidium. Kuna organisatsiooni tegevus väljus Petrogradi garnisoni piiridest, moodustati aprillis VSDT(b)P Keskkomitee juurde sõjaline organisatsioon. Selle häälekandjaks sai "Soldatskaja pravda."[I]

Peamine raskus parteilise tegevuse suunamisel armees ja laevastikus langes kohalikele territoriaalsetele parteiorganisatsioonidele. VSDT(b)P Keskkomitee ja Petrogradi komitee pöörasid seepärast suurt tähelepanu parteiorganisatsioonidele Kroonlinnas, Helsingis,Viiburis ja Tallinnas.

Parteilise töö paremaks juhtimiseks armees ja laevastikus ning tööliste ja sõjaväe ühtse tegevuse koordineerimiseks moodustati 3I.mail ka VSDT(b)P Tallinna Linnakomitee juurde sõjaväelaste osakond.[2]

Võrreldes Kroonlinna ja Helsingi parteiorganisatsiooniga oli Tallinna organisatsioon esialgu arvuliselt väikene,umbes 40-50 liiget.[3]

---

I Петров,В., Моряки Балтийского флота ...,стр.56.

2 S.Sots.Okt.-rev.Eestis ...,lk.163.

3 Rudnev,D.,Ivan Rabtšinski ...,lk.20.

I9.märtsil kuulus organisatsiooni ligi 300 liiget,[1] märtsi lõpul 5IO, aprillis kuni I300 liiget,[2] I2.augustiks oli tõusnud liikmete arv 3I82, neist sõjaväelasi 209.[3]

Need andmed näitavad pidevat bolševike mõju suurenemist rahvahulkades, samuti sõjaväes.

Üheks suuremaks oli veel VSDT(b)P Narva organisatsioon. Märtsi lõpus oli seal liikmete arv I50, töölisi oli organisatsiooni piirkonnas 35000, sõjaväelasi 40000.[4] Augusti keskel ulatus Narva organisatsioonis liikmete arv 783.[5] Haapsalu organisatsiooni, mille piirkonna elanikkonna enamuse moodustasid samuti sõjaväelased, kuulus 2I liiget.[6]

Arvestades Narva ja Haapsalu organisatsioonide piirkonnas elavate sõjaväelaste enamust võrreldes töölistega, võib arvata, et organisatsioonides oli kuni 50% sõjaväelasi. I9I7. aasta mais moodustati ka Kuressaares parteiorganisatsioon, mis koosnes madrustest, soldatitest ja ehituste töölistest. Liikmete arv asutamise momendil oli I00.[7] Parteilise töö juhtimiseks saartel moodustati parteikomitee.

Sama aasta septembris kuulus Lääne-Eesti saarte piirkonnas asuvates väeosades ja laevadel 700 sõjaväelast parteiorganisatsiooni.[8] Seega kasvas pidevalt kõikjal kommunistide arv ning suurenes parteiorganisatsioonide hulk.

---

1 Petrov,M., Baltilaevastiku meremeeste ...,lk.62.
2 Петров,В.,Моряки Балтийского флота...,стр.6I.
3 S.Sots.Okt.-rev.Eestis ...,lk.260.
4 Sealsamas,lk.I06.
5 Sealsamas,lk.266.
6 Sealsamas,lk.267.
7 Петраш,В.,Моряки Балтийского флота...,стр.62.
8 Петров,М., Моряки Ревельской базы..., Военные моряки...,стр.I57.

2.Nõukogude moodustamine ning armee ja laevastiku demokratiseerimise algus.

Kuigi revolutsiooni käigus loodi tööliste ja soldatite saadikute nõukogud, mis olid tööliste ja talupoegade võimuorganeiks,kelle kätte faktiliselt koondus kogu võim,ei saanud nad täiel määral oma funktsioone täita, sest nõukogudes said ülekaalu menševikud ja esseerid. Nemad ei pidanud vajalikuks nõukogude kätte koondunud võimu enda käes hoida,vaid loovutasid riigivõimu vabatahtlikult kodanlusele.

Ka Eestis loodi revolutsiooni päevil tööliste ja soldatite saadikute nõukogud ning nende käes oli pärast revolutsiooni tegelik võim, sest neile kuulus töölishulkade ja sõjaväelaste täielik toetus. Kuid ka Eesti nõukogudes, peale Narva, läks juhtiv koht menševike ja esseeride kätte, kes hakkasid ajama kodanliku Ajutise Valitsusega koostöötamise poliitikat ning jagasid hea meelega võimu Eestimaa kubermangukomissari Poskaga.

Kõige suurem ja juhtivam nõukogu Eestis oli Tallinna Tööliste ja Sõjaväelaste Saadikute Nõukogu. Valimised Tallinna nõukogusse toimusid põhiliselt 3.-4.märtsil. Nõukogu esimesel istungil valiti 45- liikmeline täitevkomitee, kuhu kuulusid tööliste-,soldatite- ja madruste esindajad.[I]

Tallinna nõukogus oli armee ja laevastiku esindajate enamus. Kuna armees ja laevastikus domineeris aga esseeride ja menševike mõju, siis määras see paljudes küsimustes nõukogu seisukohad.

Äsjamoodustatud nõukogu täitevkomitee tegi käskkirjaga 4.märtsist kõigile Tallinna vabriku ja tehaste töölistele ettepaneku hakata esmaspäevast, 6.märtsist tööle;garnisoni väe-

---

I

Petrov,M.,Balti laevastiku meremeeste ...,lk.49.

osi ja mereväekomandosid kohustati aga asuma oma igapäevase tegevuse juurde.[1] Sellega ruttasid menševikud ja esseerid, kes ilmselt tegutsesid kodanluse huvides, revolutsiooni lõpetama.

5.märtsil toimunud Tallinna nõukogu istungil moodustati linna mitmesuguste elualade paremaks juhtimiseks 7 sektsiooni: miilitsa-,kohtu- ja administratiiv-, sõjaväe-, toitlustamis-, ajalehtede-, töö- ja rahandussektsioon.[2] Hiljem ühendati sõjaväesektsioon merekindluse keskkomiteega ja kujundati ümber nõukogu sõjakomiteeks.

Tallinna nõukogu esseerlik-menševistliku iseloomu ning "revolutsioonilise kaitsesõjaluse" poliitikat väljendas ka 6.märtsi koosoleku otsus, milles kutsuti töölisi hoidma ning kindlustama armee ja laevastiku võitlusvõimet ja informeeriti XII armeed, et see võib olla kindel tagala toetusele.

II.märtsil sõnastati Tallinna nõukogu enamuse ametlik seisukoht sõja ja rahu küsimuses. Võeti vastu otsus:" Meie oleme printsipiaalsed sõja vastased. Meie sõdime saksa militarismiga, aga mitte töölisklassiga. Kuni militarism on kukutamata, ei pane me relvi maha".[3]

Ka see seisukoht oli ilmselt vale ega vastanud V.I.Lenini seisukohale, kes kutsus sõda lõpetama demokraatliku rahu sõlmimise teel.

Hoolimata sellest, et nõukogudes saavutasid enamuse esseerid ja menševikud, oli nõukogude tähtsus armee ja laevastiku seisukohalt küllaltki suur. Nad ühendasid organisatsioonili-

---

I Külaots,V.,Revolutsioonilisest liikumisest...,lk.36-37.

2 Reiman,V.,Eesti bolševikud võitluses nõukogude võimu eest, Tallinn,1957,lk.17.(edaspidi:Reiman,V.,Eesti bolsevikud...).

3 Siilivask,K.,Väitekiri ... lk.160.

selt töölisi,soldateid ja madruseid ning nende kaudu avanesid bolševikel laiemad tegutsemisvõimalused töörahva ja sõjaväelaste hulgas.

Töölisklassi ja talurahva revolutsioonilis-demokraatliku võimu iseloomustus ei ole aga küllaldane ilma armees ja laevastikus tekkinud võimuorganite käsitluseta.

Juba kodanlik-demokraatliku Veebruarirevolutsiooni esimestel päevadel, samaaegselt tööliste saadikute nõukogude moodustamisega hakati revolutsiooniliste madruste ja soldatite initsiatiivil looma sõjalaevadel ja väeosades nõukogude võimuorganeid.

Armee ja laevastiku demokratiseerimise ning madruste ja soldatite aktiivsesse poliitilisse võitlusse kaasatõmbamise eesmärgil avaldasid Tallinna ja laevastiku baasi bolševikud 3.märtsil Tallinnas Petrogradi nõukogu käskkirja nr.I.[I]

Käskkiri nägi ette komiteede moodustamise Petrogradi garnisoni ja laevastiku väeosades, määras kindlaks nende funktsioonid, kaotas auandmise ohvitseridele ja rea teisi soldatitele alandavaid nähtusi armees.

Armee ja laevastiku demokratiseerimine oli üks tähtsamaid revolutsiooni kindlustamise abinõusid, sest see võttis kodanluselt ja kontrevolutsiooniliselt ohvitserkonnalt võimaluse kasutada relvastatud jõude oma poliitika huvides.Seepärast toetasid bolševikud armee ja laevastiku demokratiseerimist kõigi vahenditega.

Sõjaväe- ja laevastikukomiteede loomisega läkski nüüd suur osa sõjaväeteenistuse ja teiste oluliste küsimuste lahendamisest soldatite ja madruste kätte.

---

I S.Sots.Okt.-rev.Eestis...,lk.30-3I.

Kontrrevolutsiooniline ohvitserkond ja Ajutine Valitsus kartsid seda ja püüdsid omalt poolt teha kõik, et hoida sõjavägi kuulekana ning alluvana Ajutisele Valitsusele. Armee ja laevastiku juhtkond võtsid tarvitusele abinõud, et Petrogradi nõukogu käskkirja nr. I rakendataks sõjaväes.

Ka Petrogradi nõukogu kokkuleplik enamus püüdis tagantjärele käskkirja mõju nõrgendada ning 6. märtsil andis välja käskkirja nr. 2, mis pidi selgitama ja täiendama käskkirja nr. I. Tegelikult oli see möeldud viimase mõju vähendamiseks, sest siin selgitati, et eelmine käskkiri kehtib ainult Petrogragi garnisoni kohta. Keelati ülemate valimine soldatite poolt ja soldatite komiteedele jäeti vaid õigus vastu vaielda ebasoovitavate ülemate määramisele.

Tallinna merekindluse komandant Leskov ruttas kohe teatama, et Petrogradi nõukogu käskkiri nr. I ei kuulu täitmisele merekindluses ja laevastiku Tallinna baasis.[2]

XII armee juhataja kindral Ratko-Dmitrijev andis 7. märtsil käskkirja soldatite andmise kohta välikohtu alla au mitteandmise eest.[3]

Balti laevastiku meremehed olid aga väga revolutsiooniliselt meelestatud, viisid omaalgatuslikult läbi ülemate valitavuse põhimõtte. See silmapaistev revolutsioonilisus oli tingitud sellest, et paljud madrused pärinesid proletariaadi ja poolproletariaadi hulgast; madrused olid pärit Kesk-Vene ning Balti ja Põhja-Venemaa kubermangudest, kus töölisklassil oli suur mõju.[4]

---

I Siilivask, K., Väitekiri ..., lk. 191.

2 Petrov, M., Balti laevastiku meremeeste ..., lk. 55.

3 S. Sots. Okt.-rev. Eestis ..., lk. 35.

4 Петрвш, В., Моряки Балтийскаго флота ..., стр. 21.

Vastuseks käskkirja nr.I äramuutmisele toimus 3.suurtükiväepolgu ülestõus ning rahutused haarasid madruseid ja soldateid paljudel laevadel ja väeosades.

Tallinna merekindluse juhtkond mõistis olukorra tõsidust. Et mitte kaotada lõplikult oma mõju soldatite ja madruste üle, otsustati teha mõningaid järeleandmisi ning haarata sellega kohaliku laevastikukomitee organiseerimine enda kätte, hoida madruseid ja soldateid oma alluvuses.

Seda soovitasid ka Petrogradist Tallinna agitatsioonireisile saabunud Riigiduuma saadikud Mankov ja Jevsejev. Hoolimata reaktsioonilise ohvitserkonna eitavast suhtumisest järelandmistesse,asuti selle poliitika teostamisele.

I.ristlejate brigaadi ülem kontradmiral Pilkin kutsus 3. märtsi õhtul kokku kaptenite ja ohvitseride nõupidamise.Madruste hulkade petmiseks olid siia kutsutud ka mõned"ustavad" madrused. See nõupidamine, mis toimus Peterburi kokkuleplaste Mankovi ja Jevsejevi osavõtul, otsustas ohvitserkonna mõju säilitamiseks madruste üle viia läbi kõigi komandode ja laevade esindajate valimised koosolekule, kus kavatseti luua madruste organisatsioon. Samas otsustati, et valimised peavad toimuma ohvitseride juhatusel.[I]

Kell I öösel saadeti kõigile Tallinna merekindluse ja baasile alluvaile laevade ja komandodele telefonogramm selle kohta, et 4.märtsil kell 9-ks.hommikul on määratud õppelaeval "Pjotr Veliki" kindluse ja baasi merekomandode esindajate koosolek.[2]

Sellise kiirustamisega lootis Pilkin hoida initsiatiivi ohvitseride käes ning saavutada kokkutulejate võimalikult kokkuleplik koosseis.

---

I Petrov,M.,Balti laevastiku meremeeste ...,lk.55.

2 Sealsamas,lk.56.

Laevastiku delegaatide koosoleku juhtimise haarasidki enda kätte kokkuleplased Petrogradist ja kohalik juhtkond ning ohvitserid.Kuigi raskustega, õnnestus siiski vastu võtta resolutsioon, kus avaldati usaldust Ajutisele Valitsusele.[I]

Ägedad vaidlused puhkesid sõjaväekohustuse ja elu-olu küsimuste arutamisel. Kontrrevolutsiooniline juhtkond lootis selleks spetsiaalselt väljavalitud jaettevalmistatud isikute abil, kes esitasid väikesi olustikulisi ja majanduslikke nõudmisi,madruseid ja soldateid revolutsiooni eluliselt tähtsate poliitiliste küsimuste arutamiselt ja otsustamiselt kõrvale juhtida.

See manööver aga ei õnnestunud. Revolutsioonilised madrused ja soldatid esitasid palju radikaalsemaid nõudmisi.

Kontradmiral Pilkin ja allveelaevade diviisi ülem kontradmiral Verderevski püüdsid madruseid ja soldateid veenda ning selgitasid, et nende nõudmised esitatakse Riigiduuma liikme Jevsejevi kaudu Ajutisele Valitsusele arutamiseks.Kuid madrused ja soldatid mõistsid, et see manööver oli mõeldud aja venitamiseks. Kontradmiral Pilkin ei tahtnud vahekorda madruste esindajatega teravaks ajada ning pidi seepärast osalisi järeleandmisi tegema.

Madruste pealekäimisel võetigi otsusesse nõudmised madruste osavõtust mereväe sõjaväekohtudest võrdsetel alustel ohvitseridega, reaktsiooniliste ohvitseride tagandamisest ja teenistusaja lühendamisest.[2]

4.märtsil andis kontradmiral Pilkin välja käskkirja,milles teatas, et ootamata madruste ja soldatite nõudmiste arutamist

---

I Petrov,M.,Balti laevastiku meremeeste...,lk.56.

2 Sealsamas, lk.57.

Ajutise Valitsuse poolt, rahuldab ta ise rea nõudmisi.[1] Ta tühistas sõjaväelise au andmise, lubas teenistusest vabal ajal maale minna, tühistas rahasummadega karistamise ja nõustus madruste esindusega mereväe sõjakohtutes võrdsetel alustel ohvitseridega. Samas andis ta ka korralduse ohvitseride tituleerimise äramuutmise kohta ja nõudis madruste poole pöördumist ainult sõnaga " Teie."[2]

Merekindluse juhtkond võttis madruste nõudmised vastu selleks, et neid rahustada, hiljem aga, olukorra stabiliseerudes, antud lubadused muuta või tühistada.

Kõik madruste poolt esitatud ja laevastiku delegaatide nõupidamisel Tallinnas vastuvõetud nõudmised anti kinnitamiseks Tallinna Tööliste ja Sõjaväelaste Saadikute Nõukogule, kes need ka kinnitas, neid osalt täiendades ja roodukomiteede õigusi laiendades.[3]

Laevastiku ja merekomandode koosolekul töötati välja ka juhend laeva- ja roodukomiteede tegevuse kohta. Ohvitserkonnal läks esseeride ja menševike abil korda nende organite kompetentsi piirata. Laeva- ja roodukomiteed ei võinud tegelda lahingulise ettevalmistusega, laevade valitsemise ning salajaste dokumentide hoidmise küsimustega. Nende kompetentsi jäid peamiselt elu-olu küsimused: toitlustus ja varustus, distsipliin, madruste pretensioonide arutamine.[4]

---

1 Petrov,M., Balti laevastiku meremeeste...,lk.58.

2 Петраш,В., Моряки Балтийского флота...,стр.52.

3 Petrov,M., Balti laevastiku meremeeste..., lk.59.

4 Siilivask,K., Väitekiri ..., lk.194.

Laeva- ja roodukomiteede tegevuse juhtimiseks moodustas laevastiku ja merekomandode esindajate koosolek 6.märtsil Tallinna merekindluse piirkonna kohaliku laevastikukomitee.[I] Komitee koosseisu valiti 8-I0 madrust ja 2-3 ohvitseri.[+] Juhtkommal läks korda kohaliku laevastikukomitee etteotsa seada esseer, mitšman Koptelov.[2]

Et võimu komitees haarasid kokkuleplased, siis kandis tema tegevus antidemokraatlikku iseloomu. Kuid ta allus oma tegevuses Tallinna nõukogu kontrollile. Viimase organisatsiooniline struktuur märtsi esimesel poolel oli järgmine: nõukogu koosseisu kuulus 3 saadikute gruppi: laevastiku, maaväe ja tööliste grupp, igaühe eesotsas oli oma komitee. Mereväe saadikute gruppi juhatas Kohalik Tallinna Laevastikukomitee, maavägede gruppi- Armee Keskkomitee, kuna mõlemad nad allusid omakorda nõukogu juures asuvale Ühendatud Sõjakomiteele, mis koosnes I5. saadikust ja tegutses merekindluse staabiülema juhatusel.[3]

I8. märtsil vastuvõetud nõukogu uue põhikirja kohaselt koosnes Tallinna nõukogu neljast saadikute grupist: tööliste-, elanike-, sõjaväe-, ja mereväegrupist. Gruppide eesotsas olid nende poolt valitud komiteed: mereväe, sõjaväe, tööliste ja elanike oma.[4]

Sõjakomitee jälgis merekindluse kaitseülesannete täitmist väeosade poolt, välja arvatud operatiivsed ja strateegilised

---

I Petrov, M., Balti laevastiku meremeeste..., lk.60-6I.

+ Sealsamas, lk.6I on märgitud, et komitee koosseisus oli 8 madrust ja 2 ohvitseri.

2 Петраш, В., Моряки Балтийского флота ..., стр.82.

3 Sealsamas, lk.75.

4 S.Sots.Okt.-rev. Eestis ..., lk.73.

küsimused. Arutas sõjaliste asutuste ametnike tagandamise ja ametissemääramise küsimusi, vaatas läbi merekindluse komandandi üldkohustuslike korralduste projektid, töötas välja reformide projektid armees ja laevastikus ning arutas teisi sõjalise iseloomuga küsimusi, milliseid ei saanud lahendada kohalik Laevastiku- ja Armee Keskkomitee.[1]

Vastukaaluks madrustele ja soldatitele moodustasid reaktsioonilised ohvitserid oma organisatsiooni mis sai nimeks "Tallinna Mereväeohvitseride Liit".[2] Liit avaldas otsekohe usaldust Ajutisele Valitsusele ja teatas vajadusest jätkata sõda kuni võiduka lõpuni.

Liidu programm oli ilmselt kontrrevolutsiooniline ning sai terava kriitika ja hukkamõistu osaliseks madruste ja soldatite ringkondades.

Aprillis mais olid kõikjal Eesti territooriumil armee ja laevastiku väeosades sõjaväelaste komiteed loodud.

Peale laeva-, roodu-, patarei- ja polgukomiteede moodustati komiteed igas eskaadrimiiniristlejate ja traalerite divisjonis, oli loodud I. ristlejate brigaadi ja allveelaevade diviisi komitee, 2. traalerite rühma komitee, Tallinna baasi laevastikukomitee ja Peeter Suure nimelise merekindluse Keskkomitee, kes liitus Tallinna nõukogu saadikute sõjaväegrupiga. Väljaspool Tallinna oli merekindluse Soome lahe lõunaranniku rindekomitee, Riia lahe merejõudude komitee, Muhu väina kindlustatud piirkonna ehituse Keskkomitee.[3]

---

1 Петраш, В., Моряки Балтийского флота ..., стр.75.

2 Petrov, M., Balti laevastiku meremeeste ..., lk.59-60.

3 Sealsamas, lk.81.

Kokkuvõttes võib öelda, et oma tegevuse alguses jäid peaaegu kõik madruste ja soldatite komiteed kokkuleplaste mõju alla.

3. V.I.Lenini Aprilliteesid-kurss sotsialistlikule revolutsioonile.

Sotsialistliku revolutsiooni arenemise seisukohalt oli erakordse tähtsusega V.I.Lenini saabumine kodumaale 3.aprillil 1917.a.

Erilist huvi pakkus Lenini saabumine madrustele ja soldatitele, kes ootasid imperialistliku sõja lõpetamist, sõjaväest demobiliseerumist ning maaküsimuse lahendamist, et asuda adra või tööpingi taha.

V.I.Lenini vastuvõttu Soome vaksalis kirjeldab oma mälestustes V.D.Bontš-Burevitš.[I]

Ta kirjutas, et jaama oli kogunenud eriti palju madruseid, eriti Kroonlinnast. Madrused olid otsustanud võtta V.I.Lenini oma kaitse alla. Rongi saabumisel rivistuti jaamaesisele platvormile auvahtkonnaks.

Jaamast ärasõitmiseks andsid sõjaväelased Leninile soomusauto, millest ta pidas lühikese kõne, kutsudes madruseid ja soldateid üles ülemaailmsele sotsialistlikule revolutsioonile.

Järgmisel päeval, 4.aprillil esines V.I.Lenin Petrogradis Tauria palees nõukogude ülevenemaalisest nõupidamisest osavõtnud bolševike-delegaatide koosolekul ettekandega sõjast ja revolutsioonist. Seejärel esitas Lenin oma ettekande teesid tööliste ja soldatite saadikute nõukogude ülevenemaalisest nõupidamisest osavõtnud delegaatide-bolševike ja menševike

---

I Балтийские моряки..., стр.52.

ühisel nõupidamisel 7.aprillil 1917.a.[1]

V.I.Lenin näitas, et Ajutise Valitsuse ajal on sõda endiselt imperialistlik ja sellepärast peavad bolševikud võitlema sõja jätkamise vastu.Partei loosungiks sõja küsimuses oli nõue,anda kogu võim nõukogude kätte, kes võivad kindlustada rahu sõlmimise.[2]

7.aprillil avaldati ka ettekande teesid "Pravdas" pealkirja all "Proletariaadi ülesannetest praeguses revolutsioonis". Need teesid said üldtuntuks Aprilliteeside nimetuse all.

Teesides esitati bolševike parteile üksikasjalikult põhjendatud tegevuskava üleminekuks kodanlik-demokraatlikult revolutsioonilt sotsialistlikule revolutsioonile.

Teesides esitati Lenini poolt partei strateegia ja taktika põhialused,samuti konkreetne poliitiline ja majanduslik tegevusprogramm. Oma teeside tähtsaima põhimõtte formuleeris V.I.Lenin järgmiselt:"Käesoleva momendi iseärasus Venemaal seisab üleminekus revolutsiooni esimeselt etapilt,mis seetõttu,et proletariaat ei olnud küllalt teadlik ega organiseeritud,andis võimu kodanlusele, - revolutsiooni teisele etapile, mis peab andma võimu proletariaadi ja talurahva kõige kehvemate kihtide kätte".[3]

Teesides määras V.I.Lenin kindlaks proletaarse võimu organiseerimise poliitilise vormi,milleks pidi saama nõukogude vabariik.

Tungivalt nõudis V.I.Lenin Punakaardi loomist,proletariaadi ühteliitmist küla proletaarsete ja poolproletaarsete hul-

---

[1] Petrov,M.,Balti laevastiku meremeeste ...,lk.68-69.

[2] Ülevaade EKP ajaloost ...,lk.213.

[3] Lenin,V.I.,Teosed,24.kd.,lk.4.

kadega ning sõjaväe- soldatite ja madruste võitmist bolševike poole.

Ka revolutsiooni rahuliku arenemise tingimustes nõudis V.I.Lenin oma teesides parteilt,väsimatult ette valmistada revolutsiooniks relvastatud jõudusid.

"Kaitsesõjalastele",keda leidus eriti palju armees ja laevastikus, oli vaja selgitada sõja imperialistlikku iseloomu ning tõestada, et kapitali võimu kukutamata ei ole võimalik sõlmida demokraatlikku rahu.

Nagu teesides märgiti,tuli energiliselt arendada sõjaväes vennastuspoliitikat,mis revolutsioniseerib sõdivate armeede soldateid ning teeb võimalikuks demokraatliku rahu sõlmimise.

Samas nõudis V.I.Lenin imperialistliku sõja kodusõjaks muutmise loosungi ajutist kõrvalejätmist,sest see oli vastuolus partei uue kursiga revolutsiooni rahulikule arendamisele.

Lenini Aprilliteesid avaldati ka Eestis ilmuvates bolševistlikes ajalehtedes ning parteiorganisatsioonides ja laeva-, roodu-, polgukomiteedes jt. sõjaväeorganisatsioonides algas nende elav arutamine.

I6.-I7.aprillil toimus Tallinnas Eesti bolševistlike organisatsioonide konverents,kus tunnistati teesid õigeks ning seati nad edasise tegevuse aluseks.[I]

Konverentsil moodustati VSDT(b)P Põhja-Balti organisatsioon, võeti vastu organisatsiooni põhikiri ja alaliselt juhtiva organina asutati VSDT(b)P Põhja-Balti organisatsiooni Täidesaatev Büroo.

See võimaldas paremini organiseerida partei tööd tehastes ja vabrikutes,armees ja laevastikus,võimaldas teostada kont-

---

I S.Sots.Okt.-rev.Eestis ...,lk.I20-I22.

rolli parteitöö üle ning ühendas parteilise tegevuse ühtse juhtimise alla.

Sõja küsimuses peeti vajalikuks teatada liitlastele ja vaenlastele, et Venemaa soovib otsekohe asuda rahuläbirääkimistele,öeldes ära igasugustest maadeahnitsemistest ja kontributsioonist.Samas märgiti,et sõja lõpp on seda lähemal,mida rutem kukutatakse Ajutine Valitsus.

Sõjaväe seisukohalt oli see resolutsioonipunkt väga tähtis,sest eriti soldatite ja osalt madruste hulgas valitsesid "kaitsesõjaluse" meeleolud.Konverentsil otsustati hakata moodustama Punakaarti ning kutsuti üles partei liikmete relvastumisele.

Eesti rahvusväeosade organiseerimise küsimuses asuti eitavale seisukohale,sest need looksid pinda provokatsioonilistele väljaastumistele rahvusliku vaenu külvamiseks.[I]

Toetudes konverentsi otsustele said Eesti bolševikud üle vigadest,mis esinesid poliitilise olukorra hindamisel vahetult pärast Veebruarirevolutsiooni.

Ka Patrogradis 24.aprillil alanud VSDT(b)P Aprillikonverentsil oli suur tähtsus armee ja laevastiku bolševiseerimisel ning soldatite ja madruste "revolutsioonilise kaitsesõjaluse" hukkamõistmise seisukohalt.[2]

Kongressi otsustes rõhutati,et käimasolev sõda on imperialistlik ning mida pikemaks ta venib,seda ohtlikumaks muutub see revolutsioonile.

Demokraatliku rahu sõlmimise ja sõja jätkamise küsimustes jõuti järeldusele,et sõda ei saa lõpetada ainult ühe poole keeldumisega sõja jätkamisest. Sõda saab lõpetada demokraatliku rahu sõlmimisega siis, kui revolutsiooniline klass Vene-

---

I S.Sots.Okt.-rev.Eestis ...,lk.I23-I24.

2 Sealsamas, lk.334-339.

maal võtaks riigivõimu enda kätte,kui jätkatakse rindel vennastumist,mis peaks muutuma organiseeritud liikumiseks selle eest,et riigivõim kõigis sõdivates maades läheks üle revolutsioonilise proletariaadi kätte.

"Revolutsioonilise kaitsesõjaluse" ideed,mis eriti olid levinud sõjaväes,mõistis konverents hukka ning kutsus bolševikke otsustavale võitlusele nende vastu.

Üleminek sotsialistliku revolutsiooni orientatsioonile ning uutele oludele vastava strateegia ja taktika rakendamine viis Eesti bolševike mõju suurenemisele rahvahulkades ning hoogustas revolutsioonilist liikumist armees ja laevastikus.

4. <u>Revolutsioonilise liikumise tõus armees ja laevastikus,seoses Ajutise Valitsuse reaktsioonilise poliitikaga</u>.

Relvastunud 1917.aasta aprillis uue sotsialistliku revolutsiooni teostamise plaaniga,asusid Eesti bolševikud seda aktiivselt ellu viima.

Leninlikud ideed hakkasid järk-järgult sügavamale tungima töörahva teadvusse ning linna ja sõjaväe kõrval haaras revolutsiooniline liikumine laiemalt ka küla. Võitluses sotsialistliku revolutsiooni eest oli revolutsiooniliste jõudude peamiseks vastaseks kodanlus.Kodanlik Ajutine Valitsus ei mõelnudki sõda lõpetada,mis omakorda kiirendas aprilli algusest peale rahvahulkade rahulolematuse tõusu.

Vastukaaluks revolutsiooniliste jõudude aktiivsusele püüdis Ajutine Valitsuslikvideerida kaksikvõimu ning kehtestada kodanlik ainudiktatuur,mis pidi seisma panema revolutsiooni edasiarenemise.Selle pöörde teostamisel pidi otsustavat osa etendama armee reaktsiooniline juhtkond,eesotsas kindralite

Aleksejevi,Kornilovi ja teistega.

Koos selliste plaanidega hakati ette valmistama pealetungi rindel.Selle kohta andis ülemjuhataja Aleksejev 30.märtsil direktiivi, alustada pealetungi mai esimestel päevadel.[1] See osutus aga revolutsiooniliste jõudude aktiivse vastutegevuse pärast võimatuks.

Siis otsustas Ajutine Valitsus saata liitlasriikidele noodi,milles avalikult teatati,et Venemaa jätkab sõda koos liitlastega võiduka lõpuni. See noot otsustati avaldada I8.aprillil, millal Venemaal pidid esmakordselt vabalt toimuma I.mai demonstratsioonid.

Selline poliitika viis avalikele väljaastumistele tööliste ja sõjavägede hulgas.

2.aprillil toimus Tallinna sõjasadamas tööliste ja Tallinna baasi laevade madruste rahvarikas miiting ristlejale "Dvina" tema endise nime "Pamjat Azova" tagasiandmise puhul.[2] Miitingust osavõtjad nõudsid sõja lõpetamist ning demokraatliku rahu sõlmimist.

5.aprillil toimus sõjavastane miiting Narvas 285.jalaväe tagavarapolgus. Vastuvõetud revolutsioonis märgiti,et sõda alustati varakate klasside huvides,rahvale toob ta ainult nälga ja häda.[3] On vaja viivitamatult lõpetada see koletu sõda.

Suur miiting toimus samal päeval Tallinnas merekindluse I.jalaväepolgu üldkoosolekul, millest võttis osa umbes 500 soldatit.[4]

---

I Siilivask,K., Väitekiri ...,lk.293.

2 Петров,М.,Моряки Ревельской базы...,Военные моряки...,стр.I50.

3 S.Sots.Okt.-rev.Eestis ...,lk.II2-II3.

4 Siilivask,K., Väitekiri...,lk.298.

Tegelikuks rahva ja soldatite huvide väljendajaks tunnistati Petrogradi nõukogu ning märgiti, et Ajutine Valitsus ei teosta valitsusasutuste demokratiseerimist.

Et lõhestada Tallinna tööliste ja Balti laevastiku ühtsust, kutsusid kokkuleplased 4.aprillil laevastiku delegaatide koosoleku kaudu madruseid ja soldateid mitte ühinema tööliste võitlusega.[1] Kuid sellised üleskutsed jäid paljasteks sõnadeks,keegi neile ei järgnenud.

Imperialistliku sõja vastane liikumine võttis eriti suure ulatuse I.mai pidustuste raames toimunud miitingutel ja demonstratsioonidel.

Põhjaliku ettevalmistamise tulemusena kujunes I.mai demonstratsioon (vana kalendri järgi tähistati seda I8.aprillil) Tallinnas võimsaks revolutsioonijõudude demonstratsiooniks. Demonstrandid kandsid loosungeid:"Kõigi maade proletaarlased, ühinege!""Meie nõuame vennatapmise sõja lõpetamist!" jne.[2] Osavõtjate arv ulatus I00000-ni.

Sellest demonstratsioonist kirjutab oma mälestustes I.Rabtšinski.

Sellel demonstratsioonil "...riputab eesti kodanlus välja oma rahvuslipud.... Orkester mängib,"Marseljees" kõlab mitmes keeles. Ja korraga hakkavad mõned madrused neid tuliuusi lipukesi maha rebima. Eesti väikekodanlus lööb kõhklema.Tekib teatud segadus,siisaga astuvad eesti töölised välja ja hakkavad "Marseljeesi" lauldes ise neid lippe maha kiskuma.Madrused märkavad oma viga ja keegi neist ei sega enam vahele..."[3]

---

I Petrov,M.,Balti laevastiku meremeeste ...,lk.74.

2 Sealsamas.kl.75.

3 Rabtšinski,I.,Oktoobripäevad Eestis,Nõukogude võimu eest..., lk.I47.

Seega ei õnnestunud kodanluse provokatsioon.Eesti töölised said õigel ajal aru tekkinud olukorrast ning käitusid õigesti lähtudes internatsionalismi seisukohast.

Siiski oli see suureks klassivõitluse õppetunniks, sest sel ajajärgul ei olnud veel relvastatud rahvahulgad poliitiliselt küllalt küpsed.

Demonstratsioonid toimusid ka teistes Eesti linnades ja asulates.

Sel ajal,kui rahvas oli tänavail,pühitsedes rahvusvahelist töölispüha I.maid ning avaldades protesti sõja jätkamise vastu, saatis Ajutise Valitsuse välisminister Miljukov noodi liitlasriikidele,milles tõotas täita kõiki tsaariaegseid lepinguid ja jätkata sõda võiduka lõpuni.

Järgmisel päeval sai see Miljukovi avaldus teatavaks Petrogradi töölistele ja madrustele.20.aprillil kutsus VSDT(b)P Keskkomitee rahvahulki astuma välja protestiks Ajutise Valitsuse imperialistliku poliitika vastu.Sellele üleskutsele järgnesid Petrogradis 20.-2I.aprillil võimsad tööliste ja sõjaväelaste protestidemonstratsioonid.

Revolutsioonilised väljaastumised toimusid ka Eestis.Bekkeri,Krulli,Lutheri ja teiste Tallinna tehaste töölised mõistsid oma miitinguil hukka Ajutise Valitsuse tegevuse,nõudsid sõja lõpetamist ja võimu üleminekut nõukogudele.[I]

Analoogilisi nõudmisi esitati paljudes väeosades ja laevadel.Haapsalus,Pärnus,Saaremaal ja mujal toimusid sõjavastased demonstratsioonid.

Tallinna sadamatööliste ja madruste koosolekul,kus võtsid sõna bolševikud J.Anvelt ja I.Ikmelt ning esseer V.Uporov võeti häälteenamusega vastu bolševistlik resolutsioon rahu kohta. Selles märgiti, et mitte kapitalistid, vaid revolutsiooniline

---

I S.Sots.Okt.-rev.Eestis...,lk.I28.

demokraatia võib lõpetada sõja ning tööliskласs peab võitlema selle eest,et kogu võim läheks nõukogudele.[1]

30.aprillil võtsid Naissaare garnisoni soldatid ja madrused vastu resolutsiooni,milles avaldati täielikku toetust nõukogudele, nõuti sõja viivitamatut lõpetamist ja salalepingute avaldamist.Otsuses tervitati palavalt V.I.Lenini ning tõotati täielikult täita tema programmi.[2]

Pärnus puhkes aprilli lõpul protestimeeleolu pagunite kandmise vastu, mis viis nende mahavõtmisele peaaegu kõigis sealsetes väeosades. Pagunikandmise ja sõja lõpetamise küsimust arutati ülelinnalisel soldatite koosolekul. Hoolimata kokkuleplaste selgitustööst, et riigivõimu ei saa võtta nõukogude kätte, kuna pole veel valmistatud vajalikku kaadrit,võeti vastu resolutsioon, milles avaldati protesti Ajutise Valitsuse ja tema sõjapoliitika vastu.[3]

Tööliste,madruste ja soldatite hulkade survel tagandati Ajutisest Valitsusest siiski paadunud imperialistlikud ministrid Miljukov ja Gutškov.20.-21.aprilli võimsad demonstratsioonid üle Venemaa ja ministrite tagandamine panid aluse Ajutise Valitsuse võimukriisile.See väljakujunenud ülevenemaaline poliitiline kriis lahendati aga kokkuleppega koalitsioonivalitsuse ja väikekoalitsioonivalitsuse liidrite vahel.

I.mail alustati koalitsioonivalitsuse moodustamist.Küsimust arutati Petrogradi Nõukogu Täitevkomitee koosolekul ning vaatamata bolševike vastuseisule otsustati saata oma esindajad valitsuse koosseisu.

5.mail moodustatigi koalitsioonivalitsus,mille koosseisu kümne ministri-kapitalisti kõrval läksid kuus ministrit-"sot-

---

1 "Kiir" nr.32,3.mail 1917.

2 Петров,М.,Моряки Ревельской базы...,Военные моряки...,стр.51.

3 Siilivask,K.,Väitekiri...,lk.315.

sialisti",sealhulgas esseeride liider A.Kerenski sõja- ja mereministrina.

Koalitsioonivalitsuse moodustamine tähendas kodanluse ajutist võitu.Esseeridel ja menševikel õnnestus rahvahulki jällegi petta. Väikekodanlikud hulgad, suurem osa soldateid ja madruseid,osa väheteadlikke töölisi võtsid koalitsioonivalitsuse moodustamise heakskiiduga vastu,lootes,et esseeride ja menševike minek valitsusse muudab selle poliitikat.

9.mail arutas Tallinna nõukogu suhtumistekoalitsioonivalitsusse.Nõukogu esseerlik-menševistlik enamus otsustas ühineda Petrogradi nõukogu seisukohaga- avaldati täielikku usaldust uuele valitsusele. Sõja küsimuses tunnistati separaatrahu Saksamaaga lubamatuks,samuti vennastumine rindel,nõuti distsipliini säilitamist sõjaväes.

5. <u>Bolševistlike organisatsioonide tegevuse aktiviseerumine armees ja laevastikus</u>.

Tekkinud uus olukord viis segadusse suuri hulki sõjaväes ning rahva hulgas. Bolševikel seisis ees ülesanne tugevdada oma selgitustööd madruste ja soldatite organisatsioonides.Selle töö parema juhtimise teostamiseks ning koordineerimiseks oli vaja luua keskorgan.

Ettepaneku sellise keskorgani moodustamise kohta tegid liinilaeva "Graždanin" ja ristleja "Admiral Makarovi" komandod I917.aasta aprilli algul.[I]

4.aprillil pöördusid nende laevade madrused ülekutsega kogu laevastiku poole.Oma läkituses kirjutasid "Graždanini" ja "Admiral Makarovi" madrused,et kohapealt saabunud andmete

---

I Петраш,В.,Моряки Балтийского флота...,стр.78.

põhjal nähtub laevastiku organisatsioonide lõhenemine mitmeks osaks, kes igaüks eraldi töötavad välja oma eeskirjad elu ja teenistuse kohta,vastastikuste suhete kohta laevadel ja komandodes. Kõigil siiani loodud organisatsioonidel on ka palju ühist,nad erinevad vaid üksikasjades,me peame ühtse üritituse huvides vajalikuks ühtse Balti laevastiku saadikute nõukogu olemasolu,kus oleksid esindajad kõigilt laevadelt ja divisjonikomiteedest.[1]

Keskkomitee loomise initsiatiivi toetasid Helsingi nõukogu saadikud- madrused ja hoolimata esseeride-menševike saadikute vastupanust moodustati organiseerimiskomisjon eesotsas A.E.Dõbenko,N.A.Hovrini jt.[2]

Komisjoni kuulus Helsingi nõukogust 5-,Tallinna laevastiku delegaatide koosolekult 4-,ja teistest nõukogudest 6 inimest.[3]

See komisjon töötas lühikese ajaga välja komitee organiseerimise projekti,mille alusel Balti Laevastiku Keskkomitee (Tsentrobalt) esimesel istungil töötati välja ajutine põhimäärus.See kinnitati 28.aprillil.Vastuvõetud põhimäärus andis Tsentrobaltile küllaltki suure võimu ja kandis poliitilist iseloomu-Tsentrobalt oli revolutsiooniline organisatsioon, mis tugines nõukogudele.

Tsentrobalti esimene koosseis (29.aprillist - IO.juulini) valiti laevastiku delegaatide koosolekul kooskõlas ajutise põhimäärusega 33-liikmeline (Helsingist II-,Tallinnast IO-,Kroonlinnast 5-,Petrogradist 3- ja teistest 4 saadikut).[4]

---

1 Балтийские моряки...,стр.55.

2 Петраш,В., Моряки Балтийского флота ...,стр.78.

3 Sealsamas,lk.78.

4 Sealsamas,lk.80. +Siilivask,K.,Väitekiri ...,lk.433 ja Petrov,M.,Balti laevastiku meremeeste...,lk.83 näitavad,et Tsentrobalti koosseisus oli 32 liiget,sealhulgas Tallinnast 9.

Tsentrobalti juhtivaks organiks sai täidesaatev büroo, kuhu kuulus 9 inimest,neist läks presiidiumi 6 ja sektsioonidesse 3. Tsentrobalti büroo esimeheks valiti madrus-bolševik Dõbenko.[1]

Tsentrobalti kompetentsi kuulusid kõik küsimused,mis puudutasid laevastiku elu ja tegevust. Tsentrobalt võttis oma kontrolli alla mitte ainult laevastiku juhtkonna tegevuse, vaid ka Ajutise Valitsuse korraldused,mis puudutasid Balti laevastikku.Tsentrobalt oli laevastiku peremeheks,kõrgeimaks instantsiks, kelle kinnituseta ei olnud maksev ükski Balti laevastiku kohta käiv käskkiri ega korraldus.Tsentrobalti otsused olid lõplikud ning oma tegevusest andis ta aru ainult Balti laevastiku meremeeste kongressile.[2]

Tsentrobalti esimene koosseis ei olnud küll täielikult bolševistlik,kuid olles vähemuses,avaldasid bolševikud otsustavat mõju kõigile vastuvõetud otsustele.

Bolševike partei pööras suurt tähelepanu soldatite ja madruste poliitilisele arengule ja kasvatusele.Selleks loodi Peterburis,Moskvas ja teistes keskustes soldatite ja madruste klubid.

Algatus poliitilise klubi loomiseks tuli Tallinnas madruste endi hulgast ning 2I.märtsil võttis Tallinna laevastiku komitee vastu otsuse moodustada laevastiku majandusrahade arvel madruste klubi.

Klubi sai nimeks "Ühendus" ja ta alustas tegevust aprillis. Klubi võitis kiiresti populaarsuse ja mais oli seal juba Tallinna baasi madrustest 6250 liiget.[3]

---

1 Киряев,Н.,Поляков,И., Военно-боевая база большевиков в 1917 году, Военные моряки...,стр.16.

2 Petrov,M.,Balti laevastiku meremeeste...,lk.83.

3 Sealsamas,lk.84.

Kokkuleplased püüdsid klubis oma mõju maksma panna ning klubi abil madruseid oma võimu all hoida,kuid aprillis-mais olid bolševikud klubi juhatuses juhtival positsioonil.Klubis käisid esinemas paljud bolševikud, 2.mail esines siin 2-tunnilise ettekandega agraarküsimusest I.Rabtšinski.[1]

Tallinna laevastiku komitees enamuses olnud esseerid püüdsid igati muuta klubi revolutsioonilist suunda ning kõrvaldada klubi esimeest bolševik F.Boitsovi.[2] Oma eesmärgi saavutamiseks esseerlikud-menševistlikud tegelased ässitasid madruseid bolševike vastu,tegid laeva- ja roodukomiteedele ettepanekuid oma esindajad madruste klubist ära kutsuda,mitte külastada klubi ega osa võtta selle tööst.Nad tegid ettepaneku ristleja "Oleg" komandole ütelda klubist lahku ning mitte osa võtta selle tööst.[3]

Kuid neid katseid ei krooninud edu,kokkuleplastel ei läinud korda eemaldada madruseid nende klubist.

Soldatite hulkade bolševiseerimisel mängis suurt osa soldatite klubi "Ühendus" . Soldatite klubi toetas madruste klubi võitluses kontrrevolutsiooniliste organisatsioonide ning esseerlik-menševistliku bloki vastu. Madruste ja soldatite klubide kaudu haarasid bolševikud madruste ja soldatite hulgad kaasa kultuurhariduslikule ja poliitilisele tööle.

Hoolimata bolševike ja nende organisatsioonide ennastsalgavast tööst sõjavägede hulgas tekitas koalitsioonivalitsuse moodustamine laevastikus ja armees kokkuleplaste mõju teatud tõusu ning kokkuleplastest koosnevad komiteed kiitsid koalitsioonivalitsuse moodustamise heaks.

---

[1] Rudnev,D.,Ivan Rabtšinski,..,lk.25.

[2] Siilivask,K.,Väitekiri ...,lk.442.

[3] Petrov,M.,Balti laevastiku meremeeste...,lk.86.

Esseeride ja menševike mõju säilimine sõjavägede hulgas nõudis bolševikelt veel suuremaid jõupingutusi ning tõstis teravalt päevakorrale venekeelse bolševistliku ajalehe väljaandmise vajaduse, milleks sai alates mai keskpaigast "Utro pravdõ".

## II P E A T Ü K K

### Ajalehe "Utro pravdõ" tegevus soldatite ja madruste bolševiseerimisel.

I. "Utro pravdõ" võitlus uue koalitsioonivalitsuse ja kohalike kokkuleplaste vastu.

Uue koalitsioonivalitsuse loomine viis segadusse vähemteadlikud soldatid ja madrused, teravdas võitlust sõjaväes kokkuleplaste ja bolševike vahel ning seadis bolševike ette uued vastutusrikkad ülesanded.

Suureks abimeheks bolševikele agitatsiooni- ja propagandatöös tööliste ja sõjaväelaste hulgas oli bolševistlik ajakirjandus.

1917.aasta märtsis hakkas Tallinnas eesti keeles ilmuma VSDT(b)P Tallinna Komitee häälekandja "Kiir".

Ajalehte"Kiir" telliti väga laialdaselt eesti tööliste poolt, samuti lugesid ajalehte eestlased-soldatid ja madrused, kes paiknesid nii Eesti territooiumil kui ka väljaspool.

Ajaleht levis Soomes, Petrogradis, Uraalis, Ida-Siberis, samuti Musta mere laevastikus, Kroonlinnas ning paljudes teistes armee ja laevastiku väeosades, kus teenis eestlasi.[I]

Eesti territooriumil hakkas pärast Veebruarirevolutsiooni ilmuma ka teisi ajalehti, mis levisid armees. Märtsikuus hakkas Tallinnas ilmuma ajaleht "Svobodnoje slovo soldata i matrossa", mida andis välja Tallinna nõukogu.

---

I Petrov, M., Balti laevastiku meremeeste..., lk. 89-90.

Ent see ajaleht sattus kokkuleplaste-esseeride ja menševike mõju alla, kes alustasid tema lehekülgedel laimukampaaniat bolševike vastu.

IO.märtsil hakkas ilmuma ka Tallinna Tööliste ja Sõjaväelaste Saadikute Nõukogu häälekandjana "Izvestija revelskogo soveta rabotših i voinskih deputatov".[1] Kuna esseerid olid revolutsiooni esimestel kuudel nõukogus enamuses, vajutas see oma pitseri ka ajalehe iseloomule.

Eestis asuvais väeosades ja laevadel loeti huviga ka väljaspool ilmuvaid bolševistlikke ajalehti, nagu "Volna"(VSDT(b)P Helsingi Komitee häälekandja), "Golos pravdõ" (VSDT(b)P Kroonlinna Komitee häälekandja).[2] Need ajalehed levisid ka Tallinnas,kuid neid ilmselt ei jätkunud.

Loomulikult levisid kõikjal üle maa ka bolševistlikud keskhäälekandjad. I9I7.aasta 5.märtsist ilmus VSDT(b)P Keskkomitee häälekandja "Pravda",[3] millel oli suur populaarsus nii tööliste kui ka sõjavägede hulgas. Laia lugejaskonna oli leidnud VSDT(b)P sõjaväeorganisatsioonide keskhäälekandja, bolševistlik "Soldatskaja pravda". Eriti sooja vastuvõtu leidis see ajaleht soldatite ja madruste hulgas.

VSDT(b)P Tallinna organisatsioon muidugi mõistis,et bolševistlike ideede levitamiseks oleks hädavajalik hakata välja andma kohalikku venekeelset bolševistlikku ajalehte,kuid esialgu puudusid selleks materiaalsed vahendid,isegi "Kiire" toimetus oli pidevalt rahalistes raskustes.Samuti puudusid toimetuse jaoks ruumid, trükikoda,suuri raskusi oli paberi hankimise-

---

[1] S.Sots.Okt.-rev.Eestis ...,lk.798.

[2] Petrov,M.,Balti laevastiku meremeeste ...,lk.90.

[3] S.Sots.Okt.-rev.Eestis ...,lk.798.

ga.23.märtsil toimunud VSDT(b)P Tallinna organisatsiooni üldkoosolekul otsustati hakata Tallinnas välja andma venekeelset bolševistlikku ajalehte.[1]

Vaatamata kõigile takistustele tehti visa tööd uue ajalehe väljaandmiseks. Raha korjati peamiselt soldatite ja madruste käest, samuti Tallinna vene rahvusest töölistelt,kes suure huviga ootasid bolševistliku venekeelse ajalehe ilmumist.Majanduslikel põhjustel levis uue ajalehe väljaandmine siiski mai kuuni.

I7.mail I9I7.aastal ilmus VSDT(b)P Põhja-Balti Komitee häälekandja "Utro pravdõ" I.number. Samal päeval jõudis ajaleht tehastesse,sõjaväeosadesse ja mereväe ekipaažidesse,kus teda juba ammu oodati.3I.mail toimunud VSDT(b)P Tallinna organisatsiooni koosolekul kinnitati uue bolševistliku ajalehe toimetajaks I.Rabtšinski,kuna kontroll ajalehe üle jäi endiselt komitee kätte.[2]

Ajalehe nimi - "Utro pravdõ" võeti I9I3.aastal Tartus ilmunud sotsiaaldemokraatliku ajalehe järgi ning see nimetus näitab tihedat ideelist seost partei keskhäälekandja "Pravdaga". Ajalehe ülemisel ääral on loosung:"Kõigi maade proletaarlased, ühinege!"

Et ajalehe väljaandmisega oli väga palju raskusi,eriti materiaalseid, siis kirjutati ka esimeses numbris,et ajaleht on tõeline töölisajaleht ja saab jääda püsima ainult laialdaste rahvamasside toetusel,nimelt nende materiaalsel kaasabil. Toimetus kutsus üles kõiki seltsimehi organiseerima ajalehe laialdast levitamist, tellimist ja lugemist rahva seas.[3]

---

1 S.Sots.Okt.-rev.Eestis ...,lk.86.

2 Sealsamas,lk.I64.

3 „Утро правды" № I,I7 мая I9I7 г.

"Utro pravdõ" ilmus Tallinnas kaks korda nädalas,kolmapäeviti ja reedeti.Kell 8 hommikul kogunesid Suur-Karja tänaval asuvasse Töölismajja, kus oli "Utro pravdõ" toimetus ja kontor,seltsimehed VSDT(b)P rajooni- ja allrajooni komiteedest, tehastest,sõjaväeosadest ja mujalt. Nad võtsid siit kaasa värsked ajalehenumbrid ja viisid need oma kollektiividesse.

Tegelikult ei olnud ajalehel "Utro pravdõ" toimetust selles tähenduses,nagu me praegu toimetuse all mõistame."Utro pravõl" ei olnud koosseisulisi kaastöölisi, osakondi jne., isegi omaette ruumi ei olnud.Toimetusel ja kontoril olid VSDT(b)P Tallinna Komitee ja "Kiire" toimetusega ühised ruumid.[1] Kuid vaatamata kõigile raskustele ajaleht ilmus, tema tööst võttis osa kogu VSDT(b)P Tallinna organisatsiooni vene sektsioon,kuid pearaskus lasus muidugi toimetaja I.Rabtšinski õlgadel.

Ajalehe esimese numbri juhtkirjas formuleeris toimetus selgelt ja täpselt ajalehe parteilise joone ja ülesanded,lubades teha kõik selleks,et "Utro pravdõ""väljendaks meie huve ja ülesandeid täielikus kooskõlas kogu maailma tööliste ülesannete ja eesmärkidga." [2]

Käimasoleva sõja kohta märgiti:"Meie oleme sõja vastu, niikaua kui sõjal on imperialistlik iseloom ja võim on kodanluse käes...Me hakkame proletariaadi ja talurahva ulatuslikuks organiseerimiseks energiliselt agitatsiooni tegema."[3]

Sellest joonest pidas toimetus täpselt ja kõrvalekalduma-

---

1 Rudnev,D.,Ivan Rabtšinski ...,lk.28-29.

2 "Утро правды" №,17 мая 1917 г.

3 Sealsamas,

Tartu Ülikooli Raamatukogu
ARHIIVKOGU

tult kinni:"Utro pravdõ" iga sõna teenis bolševike partei ja sotsialistliku revolutsiooni üritust.

"Utro pravdõ" ilmumist ei tervitanud mitte üksnes Eestis ilmuvad ajalehed,mitte ainult Eesti territooriumil asuvad soldatid ja madrused,vaid ajalehe ilmumisest tundsid rõõmu laiad bolševistlikud ringkonnad üle kogu Venemaa.

Nii tervitas "Utro pravdõ" ilmumist suure rõõmuga Helsingi komitee häälekandja "Volna".Tervituses "Volna" analüüsib "Utro pravdõ" juhtkirja,tunnistades uue ajalehe poliitilise joone õigeks."Volna" tunneb rahuldust, et kogu maal suureneb bolševistlike organisatsioonide ja nende häälekandjate arv, eriti erutuvad neid aga oma naabrite, Tallinna bolševike edusammud ja nende suur saavutus "Utro pravdõ" ilmumise näol. "Kõrgemale lipp- meie vana punane revolutsiooniline lipp,seltsimehed.Ikka julgesti edasi!"[1] Nii kõlavad "Volna" tervitussõnad "Utro pravdõle".

Väga lühikese ajaga võitis "Utro pravdõ" lugejate poolehoiu ning laialdase leviku. Seda näitavad hulgalised kirjad ajalehe toimetusele paljudest sõjaväeosadest ja laevadelt,sealhulgas väljastpoolt Eestit.Uus ajaleht saabki peamiselt vene tööliste,soldatite ja madruste ajaleheks kes teenisid Eestis ja ei osanud eesti keelt.Rubriigis pealkirja all "Sõjaväe elu", mis esineb igas ajalehe numbris,avaldatakse sõjaväega seosesolevaid materjale ja küsimusi.Siin avaldatakse hulgaliselt lihtsate soldatite ja madruste kirju toimetusele üle kogu Venemaa.

Nii avaldas ajaleht Tšorkovi linna soldatite ja ohvitseride ühise miitingu resolutsiooni,[2] Rostovist Doni ääres,Poola

---

1 Балтийские моряки ...,стр.80-81.

2 "Утро правды" № 3,27 мая 1917 г.

ja Leedu sotsiaaldemokraatide üldkoosoleku otsused,[1] Sevastoopoli meremeeste üldkoosoleku otsused,[2] soldat Borodkini kirja Rumeenia rindelt,[3] soldat Juliuse kirja Austria rindelt, kes teatas, et ta oli lugenud kaht esimest "Utro pravdõ" numbrit, mis talle meeldisid ja lubas organiseerida oma väeosas laiemat ajalehe tellimist.[4]

Tutvudes põhjalikult "Utro pravdõga" võib öelda, et ajaleht levis väga laialdaselt Tallinna garnisonis, Balti laevastiku meremeeste hulgas ning paljudes Eesti territooriumil asuvais väeosades. Selle leviku tunnistajaks on paljud madruste ja soldatite poolt "Utro pravdõle" saadetud kirjad, artiklid, tänuavaldused jt.

Ülaltoodud "Utro pravdõ" kirjavahetus väljaspool Eestit asuvate väeosadega, soldatite ja madrustega aga näitab ajalehe levikut ka kaugemal Venemaal, peamiselt muidugi üksikute numbritena. Ja teda mitte ainult ei loetud Venemaal ja mujal, vaid väga paljud soldatid ja madrused muutusid ajalehe kirjasaatjateks.

Kui mõni soldat või madrus Tallinnast või mujalt, võibolla hoopis kaugelt puhkusele sõitnud sõjamees sattus "Utro pravdõ" toimetusse, siis vaevalt tal õnnestus sealt pääseda ilma, et ei oleks kirjutanud midagi ajalehele või andnud informatsiooni. Selline tihe koostöö rahvaga, eriti soldatite ja madrustega tõstiski kõrgele tema autoriteedi ning tema levikule püüti igati kaasa aidata.

---

1 "Утро правды" № 7, 10 июня 1917 г.

2 Sealsamas, lk

3 "Утро правды" № 13, 30 июня 1917 г.

4 "Утро правды" № 10, 20 июня 1917 г.

"Utro pravdõ" alustas oma tegevust üsna keerulises poliitilises olukorras.Uus,äsja moodustatud koalitsioonivalitsus asus "korra" kehtestamisele armees ja laevastikus ning ette valmistama pealetungi rindel.

II.mail andis uus sõjaminister Kerenski käskkirja,mis sisaldas "Soldatite õiguste deklaratsiooni".Revolutsioonilisте fraaside varjus asuti selle deklaratsiooniga kärpima soldatite ja madruste õigusi.Eriti ebapopulaarne oli käskkirja punkt nr.3, mis lubas soldatitel ja madrustel kasutada poliitilisi õigusi vaid väljaspool teenistusaega.Punkt I4 lubas ohvitseridel lahingukorras olevate alluvate suhtes relva kasutada,punkt I8 keelas ülemate valitavuse soldatite ja madruste poolt.[I]

Samaaegselt alustas Ajutine Valitsus ägedat võitlust vennastumise vastu rindel.

Sellised valitsuse kontrrevolutsioonilised sammud kainestasid kokkuleplaste mõju all olevaid soldateid ja madruseid ning aitasid kaasa rahulolematuse kasvule sõjaväes.Silmnähtavalt kasvas koosolekute ja miitingute arv, kus arutati ja arvustati Ajutise Valitsuse poliitikat.28.mail toimus 47I. Kozelski jalaväepolgu soldatite koosolek.Koosolekust osavõtjad otsustasid olla solidaarsed töölistega võitluses kapitalistidega.Anti eitav hinnang Kerenski II.mai käskkirjale.Resolutsioonis märgiti järgmist:"Kerenski käskkirja 3.,IO.,I4., ja I8. punkt on soldatitele vastuvõtmatud;see ei ole mitte soldatite õiguste,vaid õigusetuse deklaratsioon,ta jätab soldatid ilma nii inimese kui ka kodaniku väärikusest".[2]

---

I Siilivask,K.,Väitekiri ...,lk.444.

2 "Утро правды" № 4,3I мая I9I7 г.

Soldatite- ja madrustega olid omakorda solidaarsed töölised.Bekkeri ja teiste tehaste töölised võtsid koosolekul vastu resolutsioone,milles toetati igati soldatite komiteede poolt juhitavat vennastuspoliitikat rindel kui abinõu,mis aitab revolutsioonil kanduda Saksamaale. Samas nõuti Ajutiselt Valitsuselt loobumist pealetungist rindel.[1]

Hulgaliselt saabus "Utro pravdõ" toimetusse kirju otse rindelt. Nendes kirjades valgustati põhjalikult olukorda eesliinil ning arutati vennastumisküsimust. Soldat Ivanov kirjutas sakslaste suhtumisest Vene revolutsiooni järgmist:"Peale Nikolai II kukutamist on sakslased tunduvalt muutunud.Nad on aru saanud,et kapitalism on neid sõtta tõuganud ning paluvad meie soldateid neid mitte tulistada. Kord käskinud polkovnik ja kapten soldateid minna pealetungile venelaste vastu,saksa soldatid võtnud nad aga kinni,tapnud ära ning toonud venelaste kaevikusse.Praegu tahaksid paljud soldatid,nii venelased kui sakslased vennastuda,kuid siiani ei usaldata veel täiesti teineteist ja seepärast jätkatakse mõlemalt poolt positsioonisõda."[2]

Hoolimata Kerenski rangest käskkirjast jätkus ka ülemate valimine väeosades. 29.mail toimus Gžadski polgu soldatite ja ohvitseride üldkoosolek,kus otsustati reaktsiooniliste ohvitseride asemele valida uued ülemad.Ühehäälselt valiti polgukomandöriks progressiivsete vaadetega kapten Frank.Mittevalitud ohvitserid lülitati polgu koosseisust välja.[3]

I9.juunil toimus Tallinnas laeva- ja roodukomiteede koosolek koos Tallinna baasi laevade ja väeosade delegaatidega,

---

I "Утро правды" № I,I7 мая I9I7 г.

2 Sealsamas.

3 "Утро правды" № 8,I3 июня I9I7 г.

kes pidasid Tallinnas istungit.Ka see koosolek võttis vastu otsuse kehtestada Balti laevastikus juhtiva koosseisu valitavuse põhimõte.[I]

Soldatid jätkasid võitlust võrdsustamise ning igasuguste ohvitseride priveleegide kaotamise eest armees."Utro pravdõle" kirjutas 470.Donkovski polgust reamees Okatov:"Armees peaksid kõik olema võrdsed,siis mõistaksid kõik üksteist ning oleksid üksmeelsemad.Kui ohvitser magaks samadel naridel, kus soldat ja kui ohvitser sööks sama toitu,mis soldat, siis oleksid ka ohvitserid kindlasti sõja vastu ega mõtleks pealetungist,vaid vastupidi,sooviksid sõja lõpetamist,rahu."[2]

Protestikirja sõja jätkamise vastu saatis toimetusse ka madrus Krasnobajev.Ta kirjutas:"Käesolev sõda on imperialistlik anastussõda ning tsaari kukutamisega ei ole sugugi hävitatud kapitalism,vaid ta eksisteerib edasi ning jätkab ka imperialistlikku sõda.Lihtsad sõjamehed aga ei soovi jätkata sõda,soovivad rahu. Las need tegelased,kes tagalas karjuvad - sõda võiduka lõpuni - lähevad ise kaevikuisse ja kui nad sinna läheksid,vaevalt nad siis sooviksid enam sõda jätkata."[3]

Püüdes soldatite ja madruste vastupanu murda kasutasid väejuhatus ja koalitsiooniline Ajutine Valitsus mitmesuguseid võtteid,sealhulgas ka provokaatorlikke.

Üheks katseks muuta Balti laevastiku revolutsioonilist meeleolu oli Musta mere madruste delegatsiooni agitatsioonireis Balti laevastikku I9I7.aasta mais. Delegatsiooni organiseeris Ajutise Valitsuse korraldusel Musta mere laevastiku juhataja admiral Koltšak.Delegatsioon koosnes demagoogidest eesotsas madruseks ümberriietatud üliõpilase esseer F.Batkiniga.

---

I Petrov,M.,Balti laevastiku meremeeste ...,lk.I00.

2 "Утро правды" № 7,I0 июня I9I7 г.

3 "Утро правды" № 4,3I мая I9I7 г.

Musta mere laevastiku delegatsioon saabus eesmärgiga teha bolševikevastast propagandat loosungi all "sõda võiduka lõpuni!" Enne Tallinna saabumist oli delegatsioon viibinud Helsingis,kus nende tegevus oli täielikult läbi kukkunud.Sõjalaeva "Respublika" madrused hoiatasid delegatsiooni,et kui ta julgeb veel Helsingis jätkata tegevust,lastakse delegatsiooni liikmed kohtu otsuseta maha.[1]

Kuigi Tallinnas domineeris soldatite ja madruste hulgas kokkuleplaste mõju ja esseerid võimutsesid komiteedes,kukkus delegatsiooni tegevus siingi ootamatult läbi.

Suur osa delegatsiooni läbikukkumisel oli ajalehel "Utro pravdõ". Pidevalt,delegatsiooni saabumisest kuni lahkumiseni ja veel hiljemgi,paljastas ajaleht halastamatult delegatsiooni olemust,avaldas materjale delegatsiooni tegevusest Tallinnas ning madrsute arvamusi ja koosolekute otsuseid.

"I6.mail toimus madruste klubis "Ühendus" miiting,mis oli pühendatud Musta mere laevastiku delegaatidele nende saabumise puhul Tallinna",[2] nii kirjutas "Utro pravdõ".Seal toimunud koosolekut asus omavoliliselt juhatama Tallinna laevastikukomitee esimees mitšman Koptelov.

Kõik delegatsiooni liikmete kõned olid avalikult šovinistlikud ja reaktsioonilised. Neis kutsuti üles jätkama sõda kuni võiduka lõpuni ning õiendama arveid saksa sõjavangidega. Rõhutati,et meie väed on liiga humaansed võrreldes liitlastega. Meie ei tapa sõjavange,kuna inglased pidid tapma 3 saksalast ühe oma sõjavangi eest.Delegatsiooni oraatorid ei mainenud kordagi oma kõnedes töötava proletariaadi rasket olukorda ega teinud juttu sõjakoledustest, mille ohvriks olid langenud 6 miljonit surnutena ja II miljonit haavatutena ja mis olid toonud lihtrahvale häda ja viletsust, kasu ainult kodan-

---

I Siilivask,K.,Väitekiri ...,lk.446.

2 "Утро правды" № 2,20 мая 1917 г.

lusele.[I] Selliselt kommenteeris delegatsiooni liikmete sõnavõtte "Utro pravdõ".

Bolševikel ei lastud koosolekul üldse esineda,neid ähvardati füüsilise vägivallaga. Kui mitšman Koptelovi ja delegatsiooni tegevuse vastu püüdis avaldada protesti madruste klubi esimees G.Šušar,siis nimetas Koptelov teda provokaatoriks.

Sellist käitumist ei kannatanud isegi Tallinna Nõukogu Täitevkomitee kokkuleplased,kes viibisid koosolekul.I7.mail arutati küsimust täitevkomitee koosolekul.Vastuvõetud otsuses märgiti,et delegatsiooni liikmete kõnede sisu läks lahku Tallinna nõukogu seisukohtadest sõja ja rahu küsimustes, mitšman Koptelov aga kasutas lubamatuid võtteid koosoleku mõjutamiseks ja solvas põhjuseta klubi esimeest. Eeltoodut arvesse võttes ei pidanud täitevkomitee võimalikuks abistada Musta mere delegatsiooni koosolekute korraldamisel.[2]

Täitevkomitee otsus avaldati otsekohe "Utro pravdõs" ning tehti teatavaks kohalikule laevastikukomiteele ja ristleja "Rjurik" madruste komiteele,kus mustamerelased peatusid.

Sisuliselt tähendas see otsus delegatsiooni esimemiste keeldu Tallinnas.

Täitevkomitee otsusega oli enamus madrustest nõus,ainult kohalik laevastikukomitee eesotsas mitšman Kopteloviga ja Tallinna Mereväe Ohvitseride Ühing püüdsid organiseerida protesti täitevkomitee otsuse vastu.Ka laevadel "Rjurik","Admiral Makarov" ja "Oleg",kus kokkuleplaste mõju oli eriti tugev,leidis mustamerelaste üritus toetust.[3]

"Utro pravdõ" kirjutab,et I9.mail toimus madruste klubis "Ühendus" koosolek, kus tunnistati I6.mai koosolekul esinenud

---

I "Утро правды" № 2,20 мая 1917 г.

2 Petrov,M.,Balti laevastiku meremeeste ...,lk.98.

3 Петраш,В.,Моряки Балтийского флота ...,стр.141-142.

nähtused täiesti lubamatuks. Mõisteti hukka mitšman Koptelovi ebaväärikas käitumine, millega ta tõsiselt solvas klubi juhatajat.Otsustati pöörduda läkitusega Musta mere laevastiku madruste poole, et need uuriksid oma "delegaatide" tegevust ja rakendaksid vajalikud abinõud. Ühtlasi kinnitati,et Tallinna madrused seisavad kindlalt revolutsiooni kaitsel ega lase ennast provotseerida. Tallinna madrused ei taha sõda,vaid nõuavad demokraatlikku rahu.[1]

Kohalik bolševistlik ajakirjandus,eelkõige "Utro pravdõ", avaldas palju materjale mis Musta mere laevastiku delegatsiooni olemust ja tegevust paljastasid.

"Utro pravdõ" veergudel ilmus madrus Vassiljevi artikkel, mis põhjalikult näitas delegatsiooni tegelikke eesmärke ja vaenulikkust revolutsiooni ideele.

Madrus Vassiljev kirjutas:"Kes andis delegatsioonile õiguse esineda Musta mere laevastiku nimel? Meile on selgunud, et delegatsiooni eesotsas ei olnudki madrus, vaid võltsmadrus F.Batkin, ning delegatsioon ise oli komplekteeritud ja välja saadetud Koltšaki poolt. Meie ootame mustamerelastelt,et nad teataksid solidaarsusest Balti laevastiku madrustega ning mõistaksid hukka selle võltsdelegatsiooni tegevuse.[2]

Tegelikult oli Musta mere laevastiku madruste enamus küllaltki revolutsiooniline."Utro pravdõ" avaldas artikli,kus kirjutati,et olukord Sevastoopolis on ärev.Miitingutel ja koosolekutel avaldavad madrused rahulolematust paljude ohvitseride suhtes.Mitmed ohvitserid areteeriti.Madruste üldkoosolek otsustas eemaldada admiral Koltšaki oma ametikohalt.[3]

Tallinna baasi madrused, andes vastulöögi Musta mere lae-

---

1 "Утро правды" №3,27 мая 1917 г.

2 "Утро правды" № 4,31 мая 1917 г.

3 "Утро правды" № 7,10 июня 1917 г.

vastiku kokkuleplastele ja kontrevolutsionääridele,andsid sellega hoobi ka kohalikele kokkuleplastele ja kontrrevolutsionääridele.Selles suhtes mängis ajaleht "Utro pravdõ" kahtlemata väga olulist osa, paljastades delegatsiooni tegevuse avalikult laiade madruste ja soldatite hulkades.Tehti selgeks lõplikult ka mitšman Koptelovi tegevus. 20.mail toimus ristlejal "Rjurik" komando üldkoosolek, kus arutati väljakujunenud olukorda.Meeskond loobus oma endisest seisukohast ning nõudis, et mitšman Koptelov paneks kohe maha Tallinna Kohaliku Laevastiku Komitee esimehe ülesanded,lahkuks komitee koosseisust ning lõpetaks madruste klubi "Ühendus" külastamise.[I]

Olles end täiesti kompromiteerinud pidi Koptelov lahkuma.Kuid ülemjuhataja viis ta üle Mereministeeriumi ja ülendas mõne aja pärast "teenete" eest leitnandiks.

Musta mere delegtsiooni ja mitšman Kopelovi tegevuse läbikukkumine oli kokkuleplastele tõsiseks lüüasaamiseks, näidates, et avalik reaktsioon ei leia rahvahulkades toetust. Kokkuleplastele jäi küll veel enamus madruste ja soldatite komiteedes, kuid hulkade meeleolus ilmnes tõsine nihe vasemale,mis omakorda sundis kohalikke esseere ja menševikke ettevaatlikumale tegevusele.

Et kokkuleplastel Tallinnas veel küllalt pinda oli madruste ja soldatite hulgas,näitasid arusaamatused ja konfliktid,mis toimusid Helsingist Tallinna saabunud revolutsioonistide madruste ja kohalike madruste vahel.

Mai teisel poolel saabusid Helsingist Tallinna liinilaevad "Respublika", "Andrei Pervozvannõi" ja ristleja "Rossija". Nendel laevadel olid tugevad bolševistlikud organisatsioonid ning nad arendasid Tallinnas ulatuslikku revolut-

---

I Petrov,M., Balti laevastiku meremeeste...,lk.99.

sioonilist tegevust.

Ajaleht "Utro pravdõ" kirjutas,et 2I.mail korraldasid "Andrei Pervozvannõi" ja teiste laevade madrused Tallinnas suure miitingu.Peetri platsile (praegune Võidu väljak) tuldi loosungite all "Elagu sotsiaaldemokraatlik vabariik" jne. Miitingut juhatas bolševik, madrus Sõtš, kõnelesid bolševik P.Suslov ja teised madrused.Suslov märkis oma kõnes:"Mustamerelaste ja teiste kodanlike agitaatorite mõjul on revolutsioon Tallinnas vaibunud.On unustatud loosungid,mis tõsteti üles vene proletariaadi poolt.Siiani pole aga toimunud selliseid muudatusi, et me võiksime need loosungid maha võtta."[I]

Kõnedes paljastati igati Ajutise Valitsuse sõjapoliitikat ja selgitati bolševike seisukohti.

Koosolekust võtsid osa ka kodanlike ringkondade esindajad,kes oma "ilukõnedes" takerdusid,kui jõudsid välja sõja ja rahu küsimusteni.

"Utro pravdõ" kirjutas,et kuulajate,sealhulgas kohalike madruste hulgast,kõlasid hüüded "Sõda võiduka lõpuni.'",'"Maha leninlased.'" [2]

Miitingu lõpul võttis sõna "Utro pravdõ" toimetaja I.Rabtšinski,kes andis vastulöögi kodanluse esindajatele. Ta ütles et kodanlust on I60-miljonilise rahva vastu nagu tilk vett meres ja see tähtsusetu osa rahvast peab alluma enamusele ja mitte vastupidi. Vastuseks insener Filipellale, kes ka koosolekul sõna võttis,ütles I.Rabtšinski:"Ärge kartke iseenda ja teiste kodanlaste pärast.Kui võim läheb rahva kätte,võib kodanlus rakendada oma teadmised, kogemused ja töö rahva tee-

---

I "Утро правды" № 4,3I мая I9I7 г.

2 Sealsamas.

nistusse."[I]

I.Rabtšinski andis bolševistliku vastuse kõikidele miitingul üleskerkinud küsimustele ja probleemidele.

Käsikäes "Utro pravdõga" sammus bolševistlik "Kiir",valgustades samuti tihti olukorda sõjaväes.

"Kiir" kirjutas,et järgmise miitingu korraldasid liinilaeva "Respublika" ja ristleja "Rossija" madrused Tallinnas pritsimaja juures.Sellest võtsid osa Bekkeri,Krulli ja teiste tehaste töölised.Koosolekul kritiseeriti Ajutise Valitsuse tegevust ja nõuti kogu võimu üleminekut nõukogude kätte.

Kokkuleplased püüdsid miitingut nurja ajada,loopisid lendlehti, milles rünnati Tallinna nõukogu ja laimati bolševikke. Hiljem tungisid "Rossija" ja "Respublika" madrustele kallale esseeride mõju all olevad "Olegi","Bajaani" ja "Bogatõri" madrused, püüdes maha rebida nende lippu ja loosungit "Kõigi maade proletaarlased,ühinege.'" [2]See katse neil aga ei õnnestunud.

Helsingi revolutsioonilised madrused tegid mai lõpul ja juuni algul ära silmapaistva töö Tallinna madruste ja soldatite hulgas.Siinsed madrused ja soldatid hakkasid järjest rohkem vabanema kokkuleplaste mõju alt,kuid otsustavat ülekaalu bolševikud veel ei saavutanud.

2I.mai miitingul üles tõstetud küsimusi arutati paljudel laevadel ja sõjaväeosades. 47I. Kozelski polgu soldatid tunnistasid ainuõigeks bolševike ja Rabtšinski sõnavõtud ning nõudsid riigivõimu otsekohest üleminekut Ülevenemaalise Tööliste Soldatite Saadikute Nõukogu Täitevkomitee kätte, samuti

---

I "Утро правды" № 4,3I мая I9I7 г.

2 "Kiir" nr.56,3.juunil I9I7.a.

rahu sõlmimist ja loobumist igasugustest pealetungiplaanidest.[1]

Suurt ärevust tekitas Tallinnas maikuus Ajutise Valitsuse korraldus, saata Tallinna merekindluse I.inseneripataljon Prantsusmaale.Seda küsimust arutati pataljoni üldkoosolekul. Läbiviidud hääletus näitas, et enamik soldateist keeldusid prantsusmaale sõitmast.Nad avaldasid arvamust,et kui valitsusel on soldateid liiga palju, siis lastagu nad parem koju maad kündma.

Soldatid pöördusid "Utro pravdõ" vahendusel kõikide tööliste, madruste ja soldatite poole toetuse saamiseks. Läkituses öeldi:"Ärge laske juhtkonnal saata meid Prantsusmaale. Oleme ju küllalt verd valanud vene kodanluse eest,meie ei hakka verd valama Prantsusmaa kodanluse eest."[2]

Üleskutse leidis vastukaja ja toetust paljudes väeosades ja laevadel.

30.mail arutasid inseneripataljoni Prantsusmaale saatmise küsimust ristleja "Diana" madrused.Otsuses avaldati energiliselt protesti pataljoni Prantsusmaale saatmise vastu. "Miks meie soldatid peaksid valama verd Prantsusmaa kodanluse eest? Meie demokraatia ei tohi seda mitte lubada.Meil ei ole vaja võidelda kusagil välismaal, vaid kaitsta oma noort vabadust seni, kuni saksa rahvas saab aru,et sõda on imperialistlik, ja me võime sõlmida demokraatliku rahu."[3]

Veel enam, madrused mitte üksnes ei lubanud saata inseneripataljoni Prantsusmaale,vaid nõudsid,et ekspeditsioonikorpus,mis paiknes Prantsusmaal,toodaks otsekohe kodumaale tagasi.

---

1 "Утро правды" № 4,31 мая 1917 г.

2 "Утро правды" № 3,27 мая 1917 г.

3 "Утро правды" № 6,7 июня 1917 г.

Seekord tuligi valitsusel loobuda oma kavatsusest ja pataljon jäi Prantsusmaale saatmata,kuid see ei tähendanud sõja lõppu ega üleüldse rahu sõlmimist.Ajutine Valitsus jätkas endiselt räpast sõda ning bolševikud selgitustööd rahvamassides.

Eriti palju ilmus bolševistlikus ajakirjanduses Rabtšinski artikleid,samuti oli ta üks aktiivsemaid esinejaid soldatite ja madruste hulgas.

Esseerid pidasid meeleheitlikku võitlust selle eest, et hoida niisugust tähtsat strateegilist punkti nagu Tallinn oma mõju all. Seepärast käisid kohalikke esseere abistamas nende liidrid Petrogradist - Tšernov,Lebedev jt.

I9I7.aasta I5.mail saabus Tallinna agitatsioonireisile Lebedev, kes esines Bekkeri tehases,kiites heaks Ajutise Valitsuse poliitika ja esseeride tegevuse.

Lebedevile andis samal koosolekul õiglase vastulöögi I.Rabtšinski.Ta näitas,et imperialistliku sõjapoliitika jätkamisel seavad esseerid end vastu rahvale,soldatitele ja madrustele.

Esseerid püüdsid Rabtšinski kõnet vahelehüüetega segada, kuid kolm neljandikku töölistest avaldasid nende kisakõride vastu protesti. Toimus koosoleku juhataja ümbervalimine.Rõhuva häälteenamusega valiti uueks juhatajaks bolševik Kuzmin.[I]

I6.mail esines Rabtšinski soldatite klubis "Ühendus" loenguga agraarküsimusest,sest soldatid olid enamasti talupojad ning seepärast huvitas see küsimus neid kõige enam."Loeng kestis 4 tundi",teatas "Utro pravdõ","seltsimees rääkis maa natsionaliseerimisest..."[2]

---

I "Утро правды" № 2,20 мая I9I7 г.

2 Sealsamas.

I3.juuni "Utro pravdõs" ilmus I.Rabtšinski artikkel "Kus on sõja lõpp?" Selles ta näitas selgesti,et enne kui kogu võim ei ole koondunud rahva kätte,ei saa juttugi olla imperialistliku sõja lõpetamisest. Ainult selline võim,mis lööb lõplikult lahku kapitalist,võib kindlustada demokraatliku rahu.

Seega on ainsaks teeks sõja lõpetamisel - kogu võim rahva kätte.[1]

Niisuguseid päevi tuli harva ette,kus Rabtšinski ei esinenud mõnel miitingul või koosolekul. Ka igas "Utro pravdõ" numbris oli kindlasti kas lühem või pikem tema poolt kirjutatud artikkel.

I9I7.aasta mais alanud Tallinna linnavolikogu valimiskampaaniat tahtsid bolševikud ära kasutada oma huvides, et tõmmata oma poole rahvahulki ning paljastada kokkuleplaste poliitikat.Rabtšinski kirjutas sel puhul artikli "Keda valida?" Selles ta soovitas valida inimesi VSDT(b)P kandidaatide hulgast,sest see partei rahuldab kõige kiiremini ja paremini töörahva vajadusi. Oma artikli ta lõpetas sõnadega: "Proletariaat ja rahvahulgad,hoidke silmad lahti ja minge kaasa ainult VSDT(b)Parteiga."[2]

Konkreetsete sündmuste najal näitas Rabtšinski "Utro pravdõ" veergudel,missugust suurt kahju on oma kokkuleppepoliitikaga tekitanud rahvale esseerid ja menševikud.Ta valgustas esseeride ja menševike käitumist ajal,mil Tallinna nõukogul tekkis konflikt Ajutise Valitsuse käsilase,kubermangu komissari Poskaga. Alludes rahva survele,Tallinna nõukogu,kuigi seal olid enamuses esseerid ja menševikud,kõrvaldas oma ametikohalt Poska.I.Rabtšinski kutsus üles Tallinna nõukogu liikmeid näitama,missugune peab olema rahvavõim.Ta

---

1 "Утро правды" № 8,I3 июня I9I7 г.

2 "Утро правды" № I,I7 мая I9I7 г.

selgitas,et võimu enda kätte võtmisest on üksinda vähe,võimu tuleb ka hoida. Kui Tallinna nõukogu võttis enda kätte võimu,siis peab ta ka sellest sügavalt aru saama ja otsustavalt tegutsema.[I]

Kahjuks ei olnud Tallinna nõukogu järjekindel oma ainuvõimu kindlustamisel,taganedes vastuvõetud otsustest. Selle eest sai nõukogu ka rangekriitika osaliseks Rabtšinski poolt, kes kirjutas:"Niisiis,Tallinna Tööliste ja Sõjaväelaste Saadikute Nõukogu esseerlik enamus on komissari küsimuse uuesti ümber otsustanud ... Saab järjest selgemaks,et nõukogu enamus isoleerib end ikka rohkem ja rohkem revolutsioonilistest töölistest,madrustest ja soldatitest. Nõukogu satub Ajutise Valitsuse mõju alla ja eemaldub järjekindlalt nendest rehvahulkadest,kes teda valisid. Seega on olemas ohtlikud tundemärgid,mis näitavad,et nõukogu võib kaotada oma elujõu... Ei saa seista rahva ja kodanluse vahepeal: tuleb minna kas rahvaga või rahva vastu, ja siis on kõik selge,ei saa ajada ebamäärast poliitikat,on täiesti lubamatu,et kõigutakse ühest äärest teise,üks päev ühtemoodi,teine päev teistmoodi. Võim peab olema ainult nõukogu käes ja nõukogu peab olema ainult tööliste,kehvikute,armee ja laevastiku enamuse poolel."[2]

Seega "Utro pravdõ" ei käsitlenud ainult sõjaväega seoses olevaid küsimusi,tema veergudelt saab ülevaate olukorrast tööliste ja talurahva hulgas,samuti kajastas ajaleht suuremaid ülevenemaalisi sündmusi. See oli võimalik sellepärast, et I.Rabtšinski oli hästi kursis nii töölisklassi kui ka talurahva elu-oluga,orienteeris hästi sõjalistes küsimustes.

Kogu Eesti ja laevastiku kommunistid juhindusid oma töös

---

I "Утро правды" № 4,3I мая I9I7 г.

2 "Утро правды" № 8,I3 июня I9I7 г.

kommunistlikust häälekandjast "Pravda". Et "Pravda" ja ka kõik teised bolševistlikud ajalehed olid soldatite ja madruste seas väga loetavad ning muutusid kiiresti populaarseks,püüdis kontrrevolutsiooniline kodanlus,sõjavägede juhtkond ja Ajutine Valitsus igati takistada bolševitlike ajalehtede jõudmist lugejateni. Nad korraldasid laimukampaanijat bolševistliku ajakirjanduse vastu ning lasksid massiliselt välja omapoolset kodanlikku ajakirjandust.

Kui kodanlik Ajutine Valitsus areteeris "Okopnaja pravda" toimetaja,reageeris sellele kohe I.Rabtšinski.Oma artiklis "Imiteerijad" naeris ta välja Kerenski "hirmutamise poliitika". Ta kirjutas:"Missiis ikka, eks tehke mis suudate, näidake oma võimeid ja kalduvusi ning ka oma tegusid,niipalju kui oskust jätkub. See on siiski selgem kui sõnad ja helded suudlused ning hüsteerilised minestused. On astutud niisugune samm, et vastik rääkida ja kirjutada... Ei härrased, teie ei liigu sõiduvees,te sõudsite karide vahel.Möödas on Napoleoni ajad ja epigoonid on naeruväärsed.Suur torm on tõusnud,kuid teie põete oma kajutites suurusehullustust ja ei märka tormi.Saate seda varsti tunda,kui karile jooksete!"[1]

Lihtsad soldatid ja madrused ei tahtnud lugeda kodanlikku ajakirjandust,neile meeldisid bolševistlikud ajalehed.

Vastuseks kodanluse laimukampaaniale bolševistlike ajalehtede vastu panid Tallinna merekindluse I.kindluse jalaväepolgu 3.roodu soldatid kodanlikud ajalehed "Retš","Birževõje vedomosti","Novoe vremja","Russkaja volja" jt.boikoti alla.[2]

Samal ajal saatis eskaadri-miinilaeva "Dejatelnõi" meeskond ajalehele"Utro pravdõ" I6 rubla 57 kopikat,mis oli madruste poolt kogutud.[3] Traaleri "Plamja" laevakomitee saatis

---

I "Утро правды" № 7,IO июня I9I7 г.

2 Petrov,M., Balti laevastiku meremeeste ...,lk.93.

3 "Утро правды" № 7,IO июня I9I7 г.

"Utro pravdõ" toimetusele 8 rubla 35 kopikat.[I] 47I.Kozelski jalaväepolgu 2.roodu soldatitelt saabus "Utro pravdõ" fondi 24 rubla I5 kopikat.[2]

Bolševistliku kriitika osaliseks sai ka ajaleht "Svobodnoje slovo soldata i matrossa", mis oli sattund kokkuleplaste mõju alla ning kaotanud autoriteedi madruste ja soldatite silmis.Madrus Puhhov kirjutas sellest "Utro pravdõle":""Svobodnoje slovo soldata i matrossa" pillub paremale ja vasakule sõimu ja solvanguid bolševike aadressil ja seal ei olegi peale sõimu midagi.Võimatu on seal leida vastust niisugustele küsimustele,mis huvitab meid - küsimus maast, sõjast ja nõukogudest. Meie oleme juba 3 aastat olnud Riia lahes ja kas me tõesti ei vääri paremat ajakirjandust ...

Niiviisi ei tee muidugi õiged seltsimehed vaid need,kes on pugenud selle sildi taha,nn."hundid lambanahas".Ajaleht on võtnud avalikult suuna rahva vastu ja seepärast me otsustasime tellida oma veeringute eest tõeliselt vabu ajalehti, mis kaitsevad huve "Golos pravdõ","Utro pravdõ","Volna" jt.

Bolševistlike ajalehtede sattumist rindele takistasid valitsusorganid ja sõjaväe võimud üle kogu maa.Rumeenia rindelt kirjutas soldat Borodin,et nemad saavad ajalehti "Trud", "Volja","Soldatskoje slovo","Russkoje slovo". Borodini arvates on need ajalehed kodanlikud,sest seal räägitakse ainult sõja järkamisest ja eelseisvast pealetungist."Meile oleks vaja VSDT)b)P häälekandjaid,kus räägitakse hirmsa verevalamise lõpetamisest ja ja demokraatlikust rahust."[4]

Soldat Apar nõudis,et soldatitel ja madrustel lubatakse lugeda ainult bolševistlikke ajalehti "Pravda","Utro pravdo," "Golos pravdõ","Volna" jt. Samas ta selgitab:"Kui Vene-

---

I "Утро правды" № I2,27 июня I9I7 г.
2 "Утро правды" № I5, 7 июля I9I7 г.
3 "Утро правды" № 9,I6 июня I9I7 г.
4 "Утро правды" № I3,30 июня I9I7 г.

maa seisis revolutsiooni ees,siis paljud propageerisid revolutsiooni ja sotsialismi.Suuremalt jaolt olid need meie seltsimehed,bolševikud.Need revolutsionäärid ei ole ka praegu lahkunud oma positsioonidelt.Need aga,kes karjuvad "sõda sõiduka lõpuni" on endised ohvitserid,kes on omale "kaela" sidunud punased lipsud ja kauplevad vähemteadlike usaldusega.Seltsimehed, kui te kuulate neid,kui loete nende ajakirjandust,lähete kaugemale rahvast ja rahva veendumustest."[1]

Kirja lõpus Apar kutsub soldateid ja madruseid tegutsema,sest rääkimisest on vähe kasu.

Paljud soldatid ja madrused olid aga niivõrd kokkuleplaste mõju all,et nad ise ei tahtnud lugeda bolševistlikke ajalehti, Sellist olukorda häbimärgistas oma artiklis madrus Radžikovski.Ta kirjutas,et kahjuks ei loe veel paljud tööliste ja soldatite ajalehti "Pravda","Utro pravdõ" jt. Nad üksnes mitte ei loe neid ajalehti,vaid käituvad nendega väga häbiväärselt. Radžikovski kirjutas,et ta ise nägi,kuidas Russalka juures üks madrus "Olegilt" rebis halastamatult puruks töölisajalehti."See tegu on metsik ning täiesti meeltmööda kodanlusele.Et selliseid fakte ei juhtuks,tuleb lugeda ainult bolševistlikku ajakirjandust,soldateil ja madrustel tuleb senisest intensiivsemalt organiseerida,demokratiseerida sõjavägе. Tuleb bolševiseerida nõukogud ning koondada kogu võim nende kätte."[2]

Et paljud soldatid ja madrused ei lugenud bolševistlikku ajakirjandust,juhendusid kokkuleplaste demagoogiast,seepärast ei orienteerunud nad ka õigesti keerulises poliitilises olukorras.

---

1 "Утро правды" № II,23 июня 1917 г.

2 „Утро правды" № 8, 13 июня 1917 г.

Madrus Ještšenko kirjutas "Utro pravdõ" toimetusse,et paljud Tallinna madrused ei ole rahul tööliste 8-tunnilise tööpäeva nõudmistega ega saa aru selle nõudmise rahvusvahelisest tähtsusest.Need soldatid ja madrused elavad pimeduses ega näe,et töölised võitlevad kogu maailma töörahva elutingimuste parandamise eest. Ja lõpuks on ju kõik soldatid ja madrused ka ise töölised ja talupojad.Et kõik soldatid ja madrused jõuaksid õigetele bolševistlikele järeldustele,tuleb organiseerida ja rohkem rõhku panna bolševistlikule kasvatustööle armees ja laevastikus.[I]

Et laevastiku baaside ja peatuskohtade madruste hulki poliitiliselt ühendada,et neid paremini liita ühtseks revolutsiooniliseks armeeks võitluses kontrrevolutsioonilise Ajutise Valitsuse vastu,kutsus Tsentribalt,kus valitses bolševistlik meeleolu,25.mail 1917.aastal Helsingis kokku esimese Balti laevastiku meremeeste kongressi.[2]

Kongressil kuulus enamus kokkuleplastele, kuid sellest hoolimata ei suutnud nad haarata kongressi juhtimist täielikult enda kätte ja kõigis küsimustes oma tahet läbi viia. See on seletatav sellega,et delegaatidel-bolševikel oli suur mõju kõhklevatele delegaatidele,kes ka paljudes küsimustes toetasid bolševikke.Bolševikud aga kaitsesid kongressil madruste huve.

Kongress vaatas läbi ja kinnitas laevakomiteede põhimääruse ning võttis vastu Balti Laevastiku Keskkomitee põhikirja.[3]

Suuri lootusi panid bolševikud ka I Ülevenemaalisele Nõukogude Konressile.

28.mail toimunud 47I.Koželski jalaväepolgu soldatite üld-

---

I "Утро правды" № 7,I3 июня I9I7 г.

2 Киряев,Н.,Поляков,И.,Военно-боевая база...,Военные моряки..., стр.I6.

3 Petrov,M., Balti laevastiku meremeeste...,lk.I02-I03.

koosolekul nõuti kogu võimu ülemineku ülevenemaalise nõukogude kongressi kätte. Kongressilt nõuti abinõude tarvitusele-võtmist sõjakoleduste lõpetamiseks, salalepingute avaldamist ja organiseeritud vennastumist rindel.[1]

Ajalehele "Utro pravdõ" kirjutas pikema srtikli N.V.Krõlenko, kes oli XI armeekomitee esimees ja 28.oktoobrist 1917. a. Nõukogude Vabariigi sõjavägede ülemjuhataja:"Kodanlased - kontrrevolutsionäärid püüavad panna bolševikke vaikima ja kus neil see on õnnestunud, seal on ka soldatid ja madrused kokkuleplaste täieliku mõju all. Oma sõna me saame öelda ülevenemaalisel nõukogude kongressil, kus me peame nõudma kogu võimu üleminekut nõukogude kätte." Oma artiklis kutsub Krõlenko kõiki üles, saatma ettepanekud kongressile. Ise ta lubas, et nõuab kongressilt võimu üleminekut nõukogude kätte ja viivitamatut õiglase rahu sõlmimist."Sõda võib lõppeda siis, kui kogu Lääne-Euroopas läheb võim demokraatlike jõudude kätte. Meie oleme oma revolutsiooniga pannud aluse ülemaailmsele revolutsioonile, me peame seda ka jätkama."[2]

3. juunil 1917. aastal tuli Petrogradis kokku I Ülevenemaaline Nõukogude Kongress.

Kongressil kuulus enamus esseeride ja menševikele, mis vajutas oma pitseri otsustele. Esseerlik-menševistlik enamus avaldas toetust Ajutisele Valitsusele ja kiitis heaks sõja jätkamise poliitika.

Bolševikud esinesid kongressil oma resolutsiooniga, milles paljastasid kodanlusega kokkuleppimise hukatuslikkust ning näitasid teed riigi päästmiseks.[3]

---

1 "Утро правды" № 4, 31 мая 1917 г.

2 "Утро правды" № 6, 7 июня 1917 г.

3 Петраш, В., Моряки Балтийского флота ..., стр. 143.

Kongressi materjale avaldas oma veergudel pidevalt ning mõistis hukka esseeride ja menševike tegevuse ka "Utro pravdõ".

Avaldades konressi esimeste istungite materjale kirjutas "Utro pravdõ",et bolševikud ei saa nõustuda kokkuleplaste tegevusega kongressil.Esseerid ja menševikud tahavad võtta revolutsiooni avangardilt nende relvad,kutsudes rahvast üles jätkama sõda ning toetama Ajutist Valitsust.Töölisklass nõuab järeleandmatult rahu ning võimu üleminekut nõukogude kätte. "Meie,bolševikud,paljastame ja jätkame esseeride ja menševike provokaatorliku poliitika paljastamist."[1]

Põhjaliku ülevaate kongressi tööst ning selle otsustest andis "Utro pravdõ" I7.juuni number.

Ajaleht kirjutas,et vaatamata bolševike vähemusele kongressil,saavutasid nad siiski suure võidu. Kongressi tribüünilt pöördusid bolševikud rahvahulkade poole, nende kõnede ja revolutsiooniprojektide sisu sai delegaatide kaudu teatavaks massidele, kus need tekitasid pahameelt kokkuleplaste vastu ja moodustasid klassiteadvuse kasvu.[2]

Et selline bolševike tegevus end täiesti õigustas,oli selgelt näha bolševike poolt organiseeritud demonstratsioonidel Petrogradis,Tallinnas ja Venemaa teistes linnades.

Vastukaaluks esseeride ja menševike tegevusele kongressil valmis tööliste ja soldatite stiihiline demonstratsioon, mis oli suunatud Ajutise Valitsuse poliitika vastu ja mis toimus I8.juunil.

Bolševike partei hakkas energiliselt demonstratsiooni ette valmistama. Ka Eesti ja laevastiku kommunistid valmistusid selleks.Ajalehtede "Kiir" ja "Utro pravdõ"kaudu pöördusid nad

---

1 "Утро правды" № 7,IO июня I9I7 г.

2 "Утро правды" № 9,I7 июня I9I7 г.

tööliste,madruste ja soldatite poole üleskutsega võtta aktiivselt osa I8.juuni demonstratsioonist.

I4.juunil toimus VSDT(b)P Tallinna organisatsiooni üldkoosolek,kus otsustati koos Petrogradiga osa võtta I8.juuni demonstratsioonist.[I]

"Utro pravdõ" avaldas oma veergudel pika artikli pealkirja all "Demonstratsioonist". Ajaleht kutsus üles kõiki töölisi,soldateid ja madruseid osa võtma I8.juuni demonstratsioonist loosungite all: "Maha kontrrevolutsioon.'","Maha IO ministrit-kapitalisti.'","Kogu võim tööliste,soldatite saadikute nõukogude kätte.'" jne.

"Utro pravdõ" rõhutas,et demonstratsioon peab saama tõeliseks demokraatlike jõudude ülevaatuseks.[2]

Ka esseerid ja menševikud tegutsesid aktiivselt,püüdes mitte lasta demonstratsiooni toimuda bolševistlike loosungite all.

Põhjaliku ülevaate demonstratsiooni käigust andis "Utro pravdõ". Ta kirjutas, et hoolimata esseeride ja menševike nõudmistest,tulid kõigi vabrikute ja tehaste töölised,garnisoni soldatid ja madrused tänavatele bolševikstlike loosungitega.

"Kokkuleplased püüdsid takistada neid,asusid demonstratsioonide ette ahelikku,nõudsid loosungite kõrvaldamist ja püüdsid vägivaldselt neid kätte saada,et need hävitada.Selliseid vägivallakatseid oli mitmes kohas,kuid kõikjal olid töölised,soldatid ja madrused valvel ja oma ettenägelikkusega tegid viletsad progrommimeeste jõugud hõlpsasti kahjutuks."[3]

"Russalka" mälestussamba juures ja Kadrioru lossi ees,kus

---

I "Утро правды" № 9,I7 июня I9I7 г.

2 Sealsamas."

3 "Утро правды" № IO,20 июня I9I7 г.

asus Tallinna Nõukogu Täitevkomitee,toimusid suured miitingud, kus esinesid bolševikud V.Kingissepp ja I.Rabtšinski,samuti laevastiku bolševikud,töölised ja madrused.Miitingul nõuti, sõjategevuse lõpetamist,kümne ministri-kapitalisti tagandamist,Riigiduuma laialisaatmist ja kogu võimu nõukogudele andmist.

Väljendades demonstratsioonist osavõtjate tahet,ütles Bekkeri laevatehase tööliste esindaja:"Seltsimehed,nõukogu liikmed,juba kolmas kord tuleme me oma lippudega nõukogu juurde.Möödunud korral me ütlesime selgelt ja arusaadavalt, et teie peate taotlema nõukogudes ainuvõimu ... Nüüd aga, kus revolutsioonilähvardab hukkumine ja riik seisab loendamatute viletsuste ees, nõuame me veelkord,sõja lõpetamist,kümne ministri-kapitalisti kõrvaldamist,Riigiduuma laialisaatmist ja oleme veendunud,et kõik küsimused lahendatakse edukalt, kui võim läheb tööliste ja soldatite saadikute nõukogule."[I]

Demonstratsioonid toimusid veel Narvas, Valgas ja Viljandis.

I9.juunil toimus Aegnas sõjaväelaste ja kindlustustöölis-te koosolek,kus kõneles bolševik A.Balevski. Ka siin toetas koosolek kogu võimu üleminekut nõukogude kätte.[2]

I8.juuni demonstratsioon Tallinnas näitas selgesti,et esseerid ja menševikud olid kaotamas rahvahulkade poolehoidu. Artikli "Massid liiguvad" demonstratsiooni õppetundide kohta avaldas "Utro pravdõs" I.Rabtšinski. Selles leiab Rabtšinski,et Tallinna nõukogu peab demonstratsiooni tulemuste üle järele mõtlema."Me oleme rahul selle päevaga; demonstratsioon näitas meie jõudu,meie loosungite all sammus demonstratsioo-

---

I "Утро правды" № I0,20 июня I9I7 г.

2 "Утро правды" № II,23 июня I9I7 г.

nist osavõtjate enamus. Kes olid aga need, kes läksid kaasa nõukogude enamusega,esseeride ja menševikega? Kas tõesti need, kes nõukogu kutsel koju jäid või siis võtsid demonstratsioonist osa selleks,et seal korda rikkuda. Sõjavägi on esindatud Tallinna nõukogus suure arvu saadikutega.Nad olid truud meie loosungeile ja sammusid koos meiega."[I]

400 000-line demonstratsioon Petrogradis,arvukad demonstratsioonid üle kogu Venemaa, sealhulgas Tallinnas, näitasid, et töölised,soldatid ja madrused olid vabanenud või vabanemas kokkuleplaste mõju alt ja asusid järjest suuremal hulgal ning kindlamini bolševike platvormile.

2. "Utro pravdõ" võitlus pealetungi ja kontrrevolutsiooni kallaletungide vastu juulis.

Samal ajal, kui laiad rahvahulgad,soldatid ja madrused võitlesid sõja lõpetamise ja demokraatliku rahu sõlmimise eest,valmistus Ajutine Valitsus pealetungi rindel. Seda valmistati juba maikuust alates. Kõrgem ülemjuhataja oli kevadeks välja töötanud üldise pealetungi plaani,mis oli liitlastega kooskõlastatud.

Pealöök kavatseti anda Edelarindel,abilöögid teistel rinnetel.Põhjarindel pidi pealetung algama V armee Dvinski piirkonnast.I ja II armee pidid teda demonstratiivselt toetama ja samuti üle minema üldpealetungile,kui V armee saavutab edu.[I]

Keerulise poliitilise olukorra ja puuduliku ettevalmistuse tõttu lükati pealetungi algus mailt juunile.

Saanud esimesi teateid pealetungi ettevalmistamisest rindel,astusid bolševikud otsustavalt välja selle vastu.Ka "Utro pravdõ" lülitub ägedasse pealetungivastasesse võitlusse.

Selles kirjutatakse,et juba I2.juunil sai Rostovis Doni

---

I Siilivask,K.,Väitekiri ...,lk.470.

ääres asuva garnisoni üks polkudest käsu minna rindele.Ajaleht märgib,et tervesse garnisoni on jõudnud kuuldused peatsest pealetungist. Kõikides sõjaväeosades valitseb suur ärevus.[1]

Ka I.Rabtšinski tundis pealetungi hõngu ning avaldas pikema artikli "Kuidas lõpetada sõda".Ta kirjutas,et imperialistliku sõja lõpetamine Venemaal on seotud sotsialistliku revolutsiooni võiduga. Samas artiklis selgitas ta Lenini seisukohta sotsialismi võidu võimalikkusest esialgu ühel,eraldi võetud maal, antud juhul Venemaal.

"Praegu ei leidu enam inimest,kes ei mõtleks sellele,kuidas lõpetada sõda ... Sotsialistide hulgas ei saa siin kahesugust arvamust olla: kapitalistidelt tuleb kõikjal võim ära võtta ja seda saab teha ainult töölisrevolutsioon,just sinna tuleb suunata kõik jõud,Missugune riik peab alustama esimesena? Missugune? See,kellel on selleks kõige soodsamad tingimused.Kas mitte Venemaa!? Ja alles siis,kui kogu võim läheb rahva kätte,tööliste,soldatite ja talupoegade saadikute nõukogude kätte,alles siis võib hakata rääkima sõja lõpetamisest ...",[2]

"Utro pravdõ" avaldab ka VSDT(b)P Keskkomitee sõjalise organisatsiooni seisukohad sõja jätkamise ja pealetungi küsimustes.

Siin märgiti,et sõda on imperialistlik ja ainsaks teeks selle lõpetamiseks on revolutsioon,et mõnelgi maal läheks võim revolutsioonilise demokraatia kätte.

Lähtudes sellest otsustas sõjalise organisatsiooni üldkoosolek järgmist:

I) sõda ei saa praegu lõpetada ühepoolselt;rahu sõlmimi-

---

1 "Утро правды" № 9,17 июня 1917 г.

2 "Утро правды" № 8,13 июня 1917 г.

seks on vaja revolutsiooni mitmel maal;

2) ei saa alustada pealetungi ilma soldatite ja madruste nõusolekuta,selleks peaks staapides olema soldatite ja madruste esindajad.[I]

Hoolimata laialdasest protestiliikumisest sõja ja pealetungi vastu,otsustas Ajutine Valitsus viia sõjaväed pealetungile.

Kuna pealetungile ei pandud niivõrd sõjalis-strateegilist kui just poliitilist tähtsust,sest pealetungi edu korral lootis valitsus oma võimu tugevdada ja jalule seada distsipliini armees,ebaedu korral taheti kogu süü veeretada bolševike kaela ning nendega arveid õiendada,seepärast alustatigi sellega I8.juunil,samal päeval,mil kogu progressiivne töörahvas,soldatid ja madrused sammusid tänavail sõjavastaste loosungitega.

Võitlusse pealetungi poliitika vastu asus otsekohe bolševistlik "Utro pravdõ" eesotsas oma toimetaja I.Rabtšinskiga. Artiklis "Pealetung" kirjutas I.Rabtšinski,et vastu rahva tahtmist algas siiski pealetung.Alles me rääkisime armee täielikust demokratiseerimisest; ülemate valitavuse kehtestamisest,pidasime silmas uue,tugeva ja terve armee loomist. Pealetung aga andis kõigile sellele hoobi.Uue armee organiseerimise protsess on nüüd edasi lükatud.Nüüd tuleb võtta tarvitusele abinõud,et pealetungi lõpetada.

See pealetung on nagu vesi saksa Wilhelmi veskile.Nüüd ta ütleb oma soldatitele:"Teie uskusite venelaste sõnu, teie ei uskunud mind, teie ei läinud pealetungile vene revolutsiooni ajal,teie ei allunud minu käskudele vennastumise lõpetamise kohta.Nüüd aga näete,kellel on õigus.Venelaste sõnad olid äraandlikud,ei keiser ega kapitalism pole süüdi sõja jätkami-

---

I "Утро правды" № I0,20 июня I9I7 г.

sel,vaid venelaste pealetung."[1] Rabtšinski rõhutas,et meie ei või praegu saksa sõdureid süüdistada,kui nad usuvad oma keisrit.Sakslased teavad,et meil on revolutsioonilis-demokraatlik valitsus ja nõukogud,kuid siiski meie alustasime pealetungi: Järelikult on selleks olemas rahva nõusolek.

"Et revolutsiooni päästa ja pealetung peatada, peame otsekohe võtma kogu võimu nõukogude kätte,peatama pealetungi ja kuulutama kogu maailmale üleüldisest rahust.See on ainuke tee,mis võib päästa hirmsast katastroofist,mis juba on alanud."[2]

Seoses pealetungi algusega rindel esines I Ülevenemaalisel Nõukogude Kongressil Ajutise Valitsuse minister Tsereteli,kes teatas,et on saabunud suur pöördemoment vene revolutsioonis.[3]

Järgnevalt I.Rabtšinski analüüsis seda Tsereteli avaldust "Utro pravdõs".

Ta kirjutas,et Tsereteli räägib suurest pöördest revolutsioonis,kuid ei nimeta,mis suunas see pööre toimus.Seda ei öelnud Tsereteli sellepärast,et vene revolutsioon pani nüüd kõik ühele kaardile. Nüüd julges seda öelda Tsereteli, kuid mõni päev tagasi tema parteikaaslane,esseeride liider Tšernov süüdistas bolševikke,et nende poliitika on mäng "tervele pangale", seega lubamatu.

Rabtšinski ei ole nõus,et Tšernov nimetab bolševike poliitikat mänguks,kuid "terve pank" võib see olla selles mõttes,et bolševikud ei lepi mingisuguste kompromissidega,vaid nõuavad kapitalistide võimu kukutamist,mis on ainuke tee maailma päästmiseks katastroofist,see on ainuke tee selle hirmsa sõja lõpetamiseks.

Ministrite-sotsialistide tegevus on aga tõesti mäng.Nad

---

1 "Утро правды" № 10,20 июня 1917 г.

2

3 Sealsamas.
"Утро правды" № 11,23 июня 1917 г.

alustasid pealetungi,varjates tema tõelist iseloomu rahva eest,loosungi all "rahu nimel".

Meie liitlased jätkavad veel vana loosungi all "sõda võiduka lõpuni",sest seal ei ole revolutsioon tunginud nii sügavale rahvahulkadesse,kui see aga toimub,küll siis ka nemad ühinevad Ajutise Valitsuse loosungiga.

Sakslane sõdib samuti loosungi all "üldise heaolu eest". Seega jääb mulje,nagu sõdiksid kõik õilsate eesmärkide eest. See aga ei ole sugugi nii.Nende loosungitega tahavad kõikide maade kapitalistid petta lihtrahvast,armeed ja laevastikku.

"Meie,bolševikud,peame õigesti aru saama nende pettusest, peame aru saama,et pealetung toimub kapitalistide huvides ning see avas tee kontrrevolutsioonile.Meie peame olema valvel,et reaktsioon ei tugevneks ega tohi hetkekski unustada,et rahu sõlmivad ja võivad sõlmida ainult rahvad,mitte imperialistid."[1]

Artiklis "Sõda sõjale" paljastas Rabtšinski esseeride ja menševike alatut silmakirjalikkust,nende koostööd reaktsiooniga. Ta näitas,et esseerid ja menševikud valetavad,kui ütlevad end olevat sõja vastu ja seletavad,et pealetungi toetamisega nad tahavad just kuulutada "sõda sõjale".

Ka selle pooliku loosungi dikteerisid ministrid-kapitalistid selleks,et pimedaid petta.

"Kellel peale lihtrahva,peale proletariaadi,on õigus lausuda neid sõnu?Niisuguseid sõnu saab öelda ainult see, kes on omakasupüüdmatu."[2]

"Utro pravdõ" pealetungivastane võitlus leidis kõlapinda paljudes sõjaväeosades ja laevadel.Nii toimus Naissaare madruste üldkoosolek,kus otsustati:

---

I "Утро правды" № II,23 июня I9I7 г.

2 4Утро правды" № I2,27 июня I9I7 г.

I)nüüd on selgesti näha,et IO ministrit-kapitalisti ei täida rahva tahet; nad tuleb tagandada;

2) nõuame võimu üleminekut Ülevenemaalise Nõukogude Täitevkomitee kätte;

3) saata Riigiduuma laiali.[I]

Samas ajalehenumbris on avaldatud ka Tallinna garnisoni madruste ülakoosoleku resolutsioon, mis langeb täielikult kokku eeltooduga.

Pealetungikampaania käigus hakkas Ajutine Valitsus organiseerima sõjaväes ja laevastikus surmapataljone.

Juba I8.juunil Tallinnas toimunud demonstratsioonil esinedes kutsus Balti laevastiku juhataja Verdervski madruseid ja soldateid üles toetama pealetungi ning agiteeris neid registreerima endid löögi- ja surmapataljinidesse. Nende pataljonide organiseerimiseks ilmusid väeosadesse Ajutise Valitsuse poolt määratud komissarid koos kadetlike agitaatoritega kes kutsusid pealetungile loosungi all "Lühem tee rahule kulgeb pealetungi kaudu."[2]

Surmapataljonide organiseerimine kukkus esialgu Tallinnas läbi. Juba I7.juunil keelas Tsentrobalt löögipataljonide moodustamise laevastikus ning tuletas seda meelde Tallinna I.ristlejate brigaadi ülemale.

Kuid kõik Tallinna baasi madrused ei olnud veel vabanenud kaitsesõjaluse meeleoludest ja leidus üksikute madruste rühmitusi,kes toetasid Ajutise Valitsuse imperialistlikku poliitikat ja registreerisid end "löögipataljonidesse",Ristleja "Admiral Makarovi" meeskond kuulutas aga kokkuleplaste mõjul oma ristleja "surmalaevaks".[3]

N.V.Petraš märgib oma raamatus,et Tallinnas õnnestus moo-

---

I "Утро правды" № I2,27 июня I9I7 г.

2 Siilivask,K.,Väitekiri ...,lk.472.

3 Petrov,M., Balti laevastiku meremeeste ...,lk.II7.

dustada löögipataljon,kuid teiste baaside meremehed ei toetanud kaitsesõjalasi ning kritiseerisid "Tallinna lööklasi".[I]

Tagelikult püüdis merekindluse juhtkond organiseerida surmapataljoni,kuid selle läbiviimisele asusid kahtlase minevikuga isikud,kriminaalkurjategijad jt.

Nagu kirjutas "Utro pravdõ" tegutsesid surmapataljonide organiseerijad loosungi all "vangi mitte võtta ja vangi mitte anda" vangidega polevat aega tegelda,sakslasi tuleb ainult tappa. Edasi kirjutatakse,et nende pataljonide organiseerijad saavad aga ka vist ise aru,et neil ei tule sõdida,sest soldatid ise ei lase neid rindele.Kui peale revolutsiooni vene rahvas teatas nõukogude kaudu kogu maailmale rahvaste ühtsusest,siis nüüd tegelevad vene kontrrevolutsionäärid revolutsioonilise valitsuse nimel inimvihkamise poliitikaga.

Ajaleht kirjutas,et on õnnestunud kindlaks teha,kes need organisaatorid on.Tallinnas oli üheks selliseks ohvitseri mundris kriminaalkurjategija,kes oli armeest deserteerunud.[2]

Seoses selliste asjaoludega võttis Tallinna nõukogu 7. juulil vastu otsuse,milles märgiti,et surmapataljoni koondub kuritegelik ja kontrrevolutsiooniline element ja nõukogu loeb selliste pataljonide organiseerimise lubamatuks.[3]

Eesti kodanlus töötas põhiliselt käsikäes vene kodanlusega,püüdes samal ajal näidata ennast eesti rahva kaitsjana ja rahvuslike huvide väljendajana.

Salaja,rahva selja taga hakkas ta aga hauduma "üldrahvuslike" asutuste loomise plaane ja neid ellu viima. Üheks eesti kodanluse saavutuseks oli rahvuspolgu moodustamine.Selles

---

I Петров,В.,Моряки Балтийского флота ...,стр.I40.

2 "Утро правды" № I3,30 июня I9I7 г.

3 Siilivask,K.,Väitekiri ...,lk.475.

õnnestus kodanlusel ja reaktsioonilisel juhtkonnal hoida suurem osa soldateist oma mõju all. Kuid niisugune olukord ei kestnud siin kaua. Polgu reaktsiooniline juhtkond eesotsas polguülem polkovnik A.Tõnissoniga taotles karmi sõjaväelist distsipliini ja kuulekust.Sellega ei olnud rahul paljud soldatid,kes olid siia kokku tulnud märksa vabamatest oludest. Eesti polgu soldateid püüti isoleerida välismaailmast,eelkõige aga eemale hoida bolševike mõjust.[I]

Hiljem tekkisid protestimeeleolud ka eesti polgus,loeti "Kiirt",kuid bolševike mõju jäi siin esialgu väikeseks.

Eesti polk jäi kodanluse tugipunktiks ning bolševikel seisis ees visa võitlus eesti soldatite kaasatõmbamisel sotsialistlikku revolutsiooni.

Eesti kodanluse kahepaiksust ja silmakirjalikkust paljastas "Utro pravdõ"."Paljukannatanud ja rõhutud Eesti seisab nüüd lõpuks oma laokilejäetud kodu lävel.Oma maja ümberkorraldamiseks ja kapitaalseks remontimiseks tuleb teha palju tööd.Uus ülesehitustöö haarab kõiki rahvakihte.Samal ajal aga,kui rahvahulgad on vaevalt asunud maja vundamendi rajamisele,mõtleb eesti kodanlus ainult maja värvimisele,vaatab juba aegsasti,missugusesse tuppa elama asuda ja muretseb selle üle,kuidas end rahva eestkindla taraga kaitsta.Selleks taraks on eesti kodanlikud polgud...Mitte kodanlus,vaid eesti rahvas peab astuma tähtsaid samme oma täieliku iseseisvuse ja sõltumatuse saavutamiseks ning selle juures abistab teda vene rahvas.Sellesse ei tohi vahele segada eesti kodanlus,kes omapoolsete omavalitsuse "projektidega" tekitab segadust ja teeb oma rahva huvidele ainult kahju."[2]

Nii Venemaal kui ka Eestis oli tekkinud väga keeruline

---

I Siilivask,K.,Väitekiri ...,lk.47I.

2 "Утро правды" № 2,20 мая 1917 г.

olukord: rahvas väljus tänavatele demonstratsioonidele, Ajutine Valitsus alustas pealetungi; Armees ja laevastikus ühed pooldasid bolševikke ning nõudsid sõja lõpetamist, teised toetasid Ajutist Valitsust ning soovisid jätkata sõda võiduka lõpuni.

Parteitöö koordineerimiseks armees ja laevastikus ning ülevenemaalise sõjaväelise keskorganisatsiooni loomiseks tuli I6. juunil Petrogradis kokku VSDT(b)P sõjaväeorganisatsioonide ülevenemaaline konverents. Konverentsil viibis ka V.I.Lenin, kes pidas kõne käesolevast momendist ja agraarküsimusest. Konverentsil valiti ülevenemaaliste sõjaväeorganisatsioonide keskbüroo. Konverentsil vastuvõetud otsused olid bolševistlikud, nad tugevdasid ning ühendasid armeed ja laevastikku võitluses võimu eest.[1]

Ajutise Valitsuse poolt alustatud pealetung, mis oli alguses edukas, pandi varsti vaenlase vasturünnakutega seisma. Vene väed tõmbusid tagasi oma lähtepositsioonidele. Sakslased tõid juurde abivägesid ja läksid juuli algul vastupealetungile, tõrjudes vene väeosad Galiitsiast välja. Kuigi lahingu-operatsioonid kestsid ainult IO päeva, kaotati 60 000 meest.[2]

Pealetungi nurjumine Edelarindel kutsus rahva seas esile pahameelepurske. 3. juulil toimus Petrogradis I. kuulipildurite polgu soldatite ühine väljaastumine koos töölistega; 4. juulil arenes see ulatuslikuks Ajutise Valitsuse vastaseks demonstratsiooniks, millest võttis osa 500 000 töölist, soldatit ja madrust.[3]

Põhjaliku ülevaate demonstratsiooni käigust Petrogradis anids "Utro pravdõ" veergudel I.Rabtšinski. Ta kirjutas, et

---

1 Петраш, В., Моряки Балтийского флота ..., стр. I47.

2 Külaots, V., Revolutsioonilisest liikumisest ..., lk. 59.

3 Sealsamas, lk. 60.

demonstratsioon oli tõesti grandioosne,tänavatele tulid loosungite ja plakatitega töölised,madrused ja soldatid,kes nõudsid,et nõukogud loobuksid Ajutise Valitsuse toetamisest,võtaksid võimu enda kätte ning lõpetaksid sõja.

Rahuliku demonstratsiooni vastu paiskas Ajutine Valitsus aga kontrrevolutsioonilised väeosad,rindelt hakati tagasi tooma valitsusele ustavaid väeosi.[1]

Ka Balti laevastikust otsustas Ajutine Valitsus nõuda Petrogradi mõned laevad.

4.juuli õhtul kell I9[15] sai Balti laevastiku ülemjuhataja kontradmiral Verdevski mereministri abi I järgu kapten Dudorovi telegrammi nr.2294,milles kästi otsekohe Petrogradi saata eskaadri miinilaevad "Grom","Pobeditel" ja "Orfeus".[2]

Telegrammi sisu kästi hoida täielikus saladuses.

Sellele järgnes kell I9[30] uus telegramm nr.2295,milles Dudorov andis range korralduse,et ükski laev ei tohi ilma Verdevski loata väljuda sadamast. Kui siiski mõni laev seda teeb,tuleb tarvitusele võtta ranged abinõud,vajaduse korral laev kasvõi uputada.[3]

See telegramm oli mõeldud selleks,et ükski revolutsioonniline laev ei saaks appi minna revolutsioonilisele Petrogradile.

Kontradmiral Verderevski ei pidanud võimalikuks Dudorovi käsku täita,sest ta sai aru,et tekkinud ärevas olukorras tema korraldusi nõgunii ei täideta,ning tegi telegrammide sisu teatavaks Tsentrobalti ja laevastikukomiteede esindajate nõupidamisel.

---

1 "Утро правды" № I5,7 июня I9I7 г.

2 Sealsamas.

3 Sealsamas.

Tsentrobalt reageeris otsekohe Verderevski informatsioonile, mõistis Ajutise Valitsuse kuritahtlikud korraldused hukka ega lubanud laevadel toetada kontrrevolutsiooni.

Tsentrobalt P.E.Dõbenko eesistumisel võttis vastu kolm tähtsat otsust:

1) nõudis riigivõimu üleminekut Ülevenemaalise Nõukogude Kesktäitevkomitee kätte ning likvideerida koalitsioon kodanlusega;

2) paluda Ülevenemaalise Nõukogude Kesktäitevkomitee abi Dudorovi areteerimiseks, saata selleks delegatsioon miinilaeval "Orfeus" Petrogradi;

3) kõrvaldada menševik Onipko Balti laevastiku komissari kohalt.[1]

5.juulil jõudis delegatsioon sõjalaeval "Orfeus" Petrogradi, jäädes ankrusse Neeval.

Terve 6.juuli päeva taotles delegatsioon Ülevenemaalise Nõukogude Täitevkomiteesse pääsemist, kuid asjatult. 7.juulil aga areteeriti Ajutise Valitsuse poolt kogu 70-liikmeline delegatsioon.[2]

Ülevenemaaline Nõukogude Täitevkomitee, saades teada delegatsiooni areteerimist, avaldas protesti Ajutisele Valitsusele ebaseadusliku tegevuse pärast, sest delegaadid olid areteeritud ilma täitevkomitee loata.[3]

Ajutine Valitsus muidugi areteerituid ei vabastanud. Varsti järgnes ka kontradmiral Verderevski areteerimine, keda Ajutine Valitsus süüdistas käsu mittetäitmises. Kontrrevolutsioon jätkas pealetungi.

Artiklis "Endiselt" kirjutas I.Rabtšinski, et Petrogradi

---

1 "Утро правды" № 15, 7 июня 1917 г.

2 Балтийские моряки ..., стр.133.

3 "Утро правды" № 16, 11 июня 1917 г.

sündmused on võtnud väga tõsise iseloomu.Reaktsioon tegutseb energiliselt,ta valmistab ette diktaatoreid ning on valmis hävitama revolutsiooni saavutusi.

Bolševikud ei tohi aga vaadata sündmusi revolutsiooni hääbumise seisukohalt,vaid vastupidi,tuleb mõelda revolutsiooni edaspidisele arengule. Me peame jätkama nõukogude kaitsmist,sest ainult nende kaudu saab rahvas rahuldada oma soovid ja vajadused.Nõukogude langus oleks revolutsiooni saavutuste langus,rahva lootuste mittetäitumine.

Artikkel lõppes sõnadega"... avatud südame ja kirgliku võidulootusega jätkame võitlust sotsialismi eest.Meie poolt on elu ja tõde." [1]

Juulisündmuste käigus laimas Ajutine Valitsus piiramatult bolševikke,süüdistas neid koostöös sakslastega,kaotustes rindel ja võimuhaaramise katsetes.

I.Rabtšinski kirjutas "Utro pravdõs",et Ajutine Valitsus süüdistab bolševikke selles,et nad juulidemonstratsiooniga tahtsid haarata võimu ja kukutada Ülevenemaalist Tööliste Soldatite Saadikute Nõukogu.

„See ei ole õige.Bolševikud ei ole kunagi tahtnud kukutada nõukogusid.Mis puutub võimu võtmisse,siis on see rahva enamuse tahtmine ja võim peabki kuuluma rahvale.Rahvavõimu organid on aga nõukogud ja rahva esindajad bolševikud.“ [2]

Ent kontrrevolutsioon intensiivistus.7.juulil andis Kerenski välja käskkirja Tsentrobalti laialisaatmise kohta ning määras kindlaks tema koosseisu ümbervalimised.

Samas käskkirjas süüdistas ta rängalt sõjalaevade "Respublika","Petropavlovsk" ja "Slava" meeskondi reetmises ja Ajutisele Valitsusele mitteallumises.[3]

---

1 "Утро правды" № 16,11 июня 1917 г.

2 Sealsamas.

3 Балтийские моряки ...,стр.131.

Seda süüdistust põhjendas Kerenski sellega,et kui armee pidas veriseid lahinguid sakslastega,kutsusid nende laevade madrused sõjaväge üles võitlema pealetungi vastu.Tema korraldusel ülalmainitud laevade juhtivad bolševikud areteeriti ning heideti vanglasse.

Alates 9.juulist asusid Kerenski ja kõrgem ülemjuhataja Brussilov armees ja laevastikus "korda" looma.Vähimagi lahingukorralduse mittetäitmise puhul kästi tarvitada relva,kategooriliselt keelati sõjakomiteedel segada end operatiivküsimuste lahendamisse ja valida ning määrata ülemaid.

Ülemjuhataja keelas rindel igasugused miitingud ja koosolekud,piiras poliitiliste parteide ja demokraatlike organisatsioonide tegevust.[1]

II.juulil toimunud Ajutise Valitsuse istungil otsustati kehtestada rindel surmanuhtlus. Ametlikult jõustus see I2.juulil I9I7.aastal.Laevastikus kehtestati surmanuhtlus 30.juulil.[2]

Kerenski käsul suleti bolševistlikud ajalehed "Pravda", "Soldatskaja pravda", "Okopnaja pravda" jt.[3]

Reaktsioon märatses.Kontrrevolutsioon oli saavutanud Petrogradis ülekaalu,mis muutis järsult olukorda kogu riigis."4.juuli murrang just selles seisabki",kirjutas V.I.Lenin,"et pärast seda on objektiivne olukord järsult muutunud.Võimu kõikuv seisukord on lõppenud,võim on otsustavas kohas üle läinud kontrrevolutsioonile." 4

Seda rõhutati ka "Utro pravdõs" ilmunud artiklis "Diktaatorlikud valimised". 9.juulil toimus Petrogradis Üleve-

---

1 Петраш,В., Моряки Балтийского флота ...,стр.I72-I73.

2 Балтийские моряки ...,стр.I39 и I47.

3 "Утро правды" № I6,II июня I9I7 г.

4 Lenin,V.I.,Teosed,25.kd.,lk.I66.

nemaaline Nõukogu Kesktäitevkomitee istung,kus esines minister Tsereteli.Ta tegi ettekande raskest olukorrast rindel.Maa "päästmise" eesmärgil otsustati:

I)Venemaa ja revolutsioon on hädaohus;

2)Ajutine Valitsus peab saama revolutsiooni päästmise valitsuseks;

3)kogu võim riigis tuleb anda Ajutisele Valitsusele, et luua distsipliini sõjaväes ning päästa kodumaa.[I]

Artiklis märgiti,et see tähendab nõukogude kõrvaldamist valitsusest ja kogu võimu üleminekut Ajutise Valitsuse kätte. Seega anti toimunud sündmustele ajalehes õige leninlik hinnang. Ka Eestis tuli nüüd parteiorganisatsioonidel ja bolševistlikul ajakirjandusel taluda repressioone. Kontrrevolutsiooni laine jõudis Petrogradist Tallinna I3.juulil, millal saabus Ajutiselt Valitsuselt korraldus Balti laevastiku juhatajale sulgeda Tallinnas bolševistlikud ajalehed "Kiir" ja "Utro pravdõ". Vastavalt laevastiku juhataja käsule korraldas Tallinna merekindluse komandant kontradmiral Leskov ööl vastu I3.juulit bolševustlike ajalehtede "Kiir" ja "Utro pravdõ" toimetuse põhjaliku rüüstamise.Kõik toimikud ja dokumendid hävitati.[2] Nii lõpetati vägivaldselt "Utro pravdõ"tegevus.

Üldiselt oli aga reaktsiooni pealetung Eestis märksa hõrgem kui Petrogradis.Kohalikud nõukogud ei toetanud Eestis Ajutise Valitsuse repressioonipoliitikat,kuigi nad ka selle vastu esialgu välja ei astunud.Siiski nüüdsest peale tuli ka Eesti bolševikel tegutseda märksa raskemas poliitilises olukorras.Kaksikvõim ja revolutsiooni rahuliku arengu periood olid lõppenud.

V.I.Lenin kirjutas:" 3.ja 4.juuli liikumine oli viimaseks katseks ergutada meeleavalduste abil nõukogusid võimu enda kät-

---

I "Утро правды" № I6,II июня I9I7 г.

2 "Звезда" № I,I августа I9I7 г.

te võtma.Sellest hetkest alates annavad nõukogud,s.o. nendes valitsevad esseerid ja menševikud,faktiliselt võimu kontrrevolutsiooni kätte ...,keda esindavad kadetid ja keda toetavad esseerid ja menševikud.Nüüd on revolutsiooni rahulik arenemine Venemaal juba võimatu ja küsimus on ajaloo poolt seatud nii: kas kontrrevolutsiooni täielik võit või uus revolutsioon."[I]

Analüüsides,"Utro pravdõ" tegevust revolutsiooni rahuliku arengu perioodil peab ütlema, et ajaleht tegi ära suure töö.Menševike ja esseeride mõju rahvahulkades järjest väheneS,seda näitas selgest I8.juunil Tallinnas toimunud rahvarohke demonstratsioon.

Visalt võitles "Utro pravdõ" Ajutise Valitsuse poolt provotseeritud pealetungi vastu rindel.Ta astus välja kontrrevolutsioonilise ajakirjanduse vastu,mis süüdistas bolševikke pealetungi ebaõnnestumises.

Ajaleht jätkas võitlust ka kontrrevolutsioonilise pealetungi vastu juulipäevadel.

Ajalehe eelviimases ja viimases numbris on avaldatud põhjalik materjal juulisündmuste kohta Petrogradis ning paljastatud Ajutise Valitsuse kontrrevolutsioonilist tegevust.

Kuigi ajaleht ilmus lühikest aega,etendas see suurt osa soldatite ja madruste ettevalmistamisel eelseisvaks sotsialistlikuks revolutsiooniks.

---

I Lenin,V.I.,Teosed,25.kd.,lk.I96.

## III P E A T Ü K K

### Ajalehe "Zvezda" osa relvastatud ülestõusu ettevalmistamise ja teostamise perioodil

I. Olukord armees ja laevastikus pärast juulisündmusi, sõjaväe revolutsioniseerumine.

Marksistliku hinnangu juulisündmustele järgnenud poliitilisele olukorrale andis V.I.Lenin. Ta järeldas,et tekkinud uut olukorda iseloomustab neli asjaolu:

I) kontrrevolutsioon võttis riigis praktiliselt võimu enda kätte,kusjuures diktatuur oli sõjaväelise iseloomuga;

2) nõukogude ning esseeride ja menševike partei liidrid olid reetnud revolutsiooni;

3) igasugused lootused revolutsiooni rahulikule arenemisele olid lõplikult kadunud,võitu võis saavutada ainult relvastatud ülestõusu teel; loosung "Kogu võim nõukogudele!" ei olnud enam ajakohane,sest kokkuleplased olid revolutsiooni reetnud;

4) bolševike partei pidi vajaduse korral asuma ühendama legaalset tööd illegaalse tööga nagu aastail I9I2-I9I4.[I]

Uues olukorras ei olnud õige jätta päevakorda loosungit "Kogu võim nõukogudele!",sest võim oli kodanluse käes,nõukogudes enamuses olnud väikekodanlikud parteid olid muutnud nõukogud Ajutise Valitsuse jõuetuks ripatsiks.Seepärast oli partei esmaseks ülesandeks võidelda kontrrevolutsiooni vastu ja selle eest,et proletariaat kehvtalurahva toetusel võtaks riigivõimu enda kätte.Selle võitluse käigus pidid tekki-

---

I Lenin,V.I.,Teosed,25.kd.,lk.I57-I59.

ma uued nõukogud,millest saavad "kodanluse vastu peetava revolutsioonilise võitluse organid."[I]

Nende Lenini seisukohtadega tutvusid eesti bolševikud esialgu peamiselt partei ülevenemaaliste väljaannete kaudu.

Ajutise Valitsuse reorganiseerimine,mille etteotsa nüüd sai "sotsialist" Kerenski,tekitas esialgu segadust soldatite ja madruste hulgas,samuti nihkusid oma positsioonidelt ajutiselt tagasi nõukogud.

Nagu Ülevenemaaline Nõukogu Kesktäitevkomitee nii ka Eestimaa nõukogud kiitsid uue valitsuse moodustamise heaks.

Neid meeleolusid sõjaväes kajastas 8.juulil Kadrioru lossis toimunud Tallinna merekindluse laeva- ja roodukomiteede delegaatide koosolek, kuhu saabus ka mereministeeriumi juhataja esseer Lebedev koos Balti laevastiku komissari Onipko, mitšman Koptelovi ja teiste isikutega.Selle reisi eesmärgiks oli luua bolševikevastast õhkkonda ja saavutada toetust Ajutise Valitsuse poliitikale. Koosolekut juhatas jällegi Koptelov. Lebedev andis oma sõnavõtus ülevaate Petrogradi sündmustest,süüdistas bolševikke isamaa reetmises,Tsentrobalti aga anarhia sünnitamises, "vana revolutsionääri" Onipko solvamises jne. Lebedevil õnnestus luua meeleolu,mis kindlustas sõbraliku vastuvõtu uuele Balti laevastiku juhatajale admiral Razvozovile. Resolutsioonis avaldati toetust Ajutisele Valitsusele ja Ülevenemaalisele Nõukogude Täitevkomiteele ning teatati,et Tallinna laevad,eskaadrid ja rannakomandod on täielikult valitsuse käsutuses. Vastu hääletas ainult kuus ja erapooletuks jäi kaheksa delegaati.[2]

Eksiteele ei lasknud ennast viia Eesti eesrindlik töölisklass,kes jäi kindlaks bolševistlikule platvormile jätkates

---

I Lenin,V.I.,Teosed,25.kd.,lk.I20.

2 Siilivask,K.,Väitekiri ...,lk.60I.

võitlust sotsialistliku revolutsiooni võidu eest.

Sellised meeleolud ei püsinud armees ja laevastikus aga kuigi kaua.Pärast Kerenski käskkirja "korra" jaluleseadmise kohta armees ja laevastikus,surmanuhtluse kehtestamise kohta rindel jm., hakkas olukord kiiresti muutuma.

Kõrvuti hulgaliste areteerimiste ja teiste repressioonidega alustas Ajutine Valitsus pealetungi ka soldatite komiteedele.Sõjaministri käskkirja nr.213 alusel möödus juunikuus soldatite komiteede volituste tähtaeg ning pidid toimuma nende ümbervalimised. 21.juulil andis Kerenski aga korralduse valimised edasi lükata sõjaliselt sobivama momendi saabumiseni.[1]

Selle sammuga valmistati ette pinda komiteede likvideerimisele armees.

Kuid ka bolševikud olid valvel.XII armee bolševikud hakkasid aegsasti organiseerima vastulööki kontrrevolutsiooni pealetungile. 11.juulil toimus Riias Isokolatstreli ruumides XII armee revolutsiooniliste väeosade esindajate koosolek, kus pandi alus XII armee pahempoolsele blokile ja valiti selle büroo eesotsas bolševik D.Gražkiniga.Otsustati nõuda Isokosoli ümbervalimist ja XII armee kongressi kokkukutsumist.

XII armee revolutsiooniliste soldatite otsustava vastupanu tõttu ei söandanud armee juhtkond rakendada massilisi repressioone ning piirdus üksikute bolševike areteerimisega. Bolševike häälekandja "Okopnaja pravda" suleti alles 4.juulil,ent juba 23.juulil hakkas selle asemel ilmuma bolševistlik "Okopnõi nabat." [2]

Balti laevastikus ja Tallinna merekindluses tuli samuti alustada ägedat võitlust kontrrevolutsiooni pealetungi vastu.Pärast Tsentrobalti teise koosseisu laialisaatmist toimu-

---

[1] Siilivask,K.,Väitekiri ...,lk.695.

[2] Sealsamas,lk.696.

sid uued valimised, mis laimu ja reaktsiooni olukorras andsid ülekaalu kokkuleplastele,kes oma tegevuses olid arglikud ja mitteresoluutsed.[1]

Seepärast tuli madrustel endil otsustavalt välja astuda oma öiguste eest.

Uuele Kerenski valitsusele hinnangu andmiseks ning soldatites ja madrustes revolutsioonimeeleolude tõstmiseks Eestis oli vaja hakata kiiremas korras uuesti välja andma bolševistlikke ajalehti.

Vastavalt VSDT(b)P Balti Büroo otsusele hakati I5.juulist "Kiire" asemel välja andma ajalehte "Tööline",mille tiraaž ulatus 8000-9000 eksemplarini.[2]

I.augustil jõuti ka niikaugele,et hakkas ilmuma " Utro pravdõ" järglane,venekeelne ajaleht "Zvezda",mida hakati välja laskma esialgu 2000 eksemplaris.[3] Toimetajaks jäi endiselt I.Rabtšinski.

Augustis taastati ka teiste bolševistlike ajalehtede väljaandmine Eestis.

Nagu "Utro pravdõ" teeb ka "Zvezda" toimetus ajalehe esimeses numbris teatavaks oma poliitilise joone ja eesmärgid. Juhtkirjas kirjutati:"Jälle on nagu tekkinud hämarus vene elus,taevas on kattunud pilvedega.On äike.Eriti raske on sellise ilmaga merel.

Kuid äkki paistab pilvede vahelt üksik täht.Selle tähe järgi juhib kapten laeva ohutusse sadamasse."[4]

Selleks täheks pidigi saama ajaleht "Zvezda",mis näitas rahvale teed revolutsioonitules.

---

I Петраш,В.,Моряки Балтийского флота...,стр.I89-I90.

2 S.Sots.Okt.-rev.Eestis ...,lk.270.

3 Sealsamas.

4 "Звезда" № I,I августа I9I7 г.

Juhtkirjas märgitakse,et see tee ei saa olema kerge, eesmärgile jõudmiseks tuleb tugevasti pingutada. Meie peamiseks ülesandeks on tugevdada tööliste liitu soldatite ja madrustega,sest elu on näidanud,et selles liidus peitub ammendamatu jõud ja kui see liit on tugev,ei kõrda me midagi.

Kuigi kontrrevolutsioon püüab meie liitu nõrgendada ei õnnestu see neil.

Revolutsiooni avangard kasvab ja tugevneb,meie töölised, soldatid ja madrused muutuvad üha üksmeelsemaks ja teadlikumaks ning astuvad otsustaval hetkel ühtse jõuna välja kapitalistide,kogu kontrrevolutsiooni vastu.

"Zvezda" lubas teha kõik,et see liit tugevneks ning muutuks võimsaks revolutsioonijõuks.[1]

Avaldanud oma poliitilise joone ning eesmärgid asub "Zvezda" neid otsustavalt ellu viima.

Uue Kerenski valitsuse iseloomustamiseks avaldas ajaleht Ülevenemaalise Nõukogude Kesktäitevkomitee bolševike fraktsiooni avalduse 19.juulist 1917.a.

Avalduses märgitakse,et Kerenski valitsus on alustanud otsustavat pealetungi bolševike partei ja kõikide revolutsiooniliste tegelaste vastu.Jätkuvad areteerimised,valitsus on sulgenud bolševistlikud ajalehed,bolševikele esitatakse ränki süüdistusi kodumaa reetmises ja koostöös sakslastega.

Valitsuse eesmärgiks on - täielikult purustada bolševike partei ning summutada revolutsiooniline liikumine.[2]

24.juulil moodustati Petrogradis teine koalitsiooniline Ajutine Valitsus, mille etteotsa sai Kerenski. Valitsuse koosseisu moodustasid kadetid,esseerid ja menševikud.

"Zvezda" andis oma veergudel objektiivse hinnangu

---

[1] "Звезда" № I,I августа 1917 г.

[2] Sealsamas.

koalitsioonivalitsusele,mõistes hukka tema reaktsioonilise koosseisu ning tegevuse.

Artiklis kirjutatakse,et kadetid on oma eesmärgi saavutanud,uus Ajutine Valitsus saavutas sõltumatuse nõukogudest.

Nõukogud,mis enamasti koosnevad esseeridest ja menševikest,kirjutasid vabatahtlikult alla oma surmaotsusele,loovutades kogu võimu Ajutisele Valitsusele.

Kadetid nõudsid armee "tugevdamist",raudset distsipliini (mitte revolutsioonilist),mis tähendas armee alluvust ainult Ajutisele Valitsusele. Ja nõukogud nõustusid sellega "maa päästmise" eesmärgil.

Kadetid nõudsid liidu tugevdamist liitlastega "maa kaitse" eesmärgil ja sõja jätkamist võiduka lõpuni.

Need kadettide nõudmised on saanud kogu uue koalitsioonivalitsuse tegevuse aluseks. Nõukogud on kaotanud oma tähtsuse,kadetid on saanud oma tahtmise.[I]

Ajaleht hindab õigesti tekkinud olukorda ja avaldab ka samas lootust,et see ei saa kesta kuigi kaua.Ajutine Valitsus ise paljastab ennast oma reaktsioonilise poliitikaga ning kaotab kiiresti igasuguse autoriteedi eksiteele viidud rahvahulkades,armees ja laevastikus.

Partei taktika kindlaksmääramiseks uutes tingimustes toimus 26.juulist 3.augustini VSDT(b)P VI kongress.Kongressil oli erakordselt suur tähtsus partei ja sotsialistliku revolutsiooni ajaloos. Ta määras kindlaks need põhilised teed, mis viisid sotsialistliku revolutsiooni võidule relvastatud ülestõusu kaudu. Kongress avaldas kogu Venemaa rahvale manifesti,milles anti hinnang kujunenud poliitilisele olukor-

---

I "Звезда" № I, I августа 1917 г.

rale ja kutsuti üles valmistuma uuteks,otsustavateks klassilahinguteks. "Zvezda" avaldas rohkesti materjale sest tema toimetaja I.Rabtšinski oli ise kongressi delegaat. "Zvezdas" ilmus ülevaade kongressi algusest, kongressi tervitus V.I.Leninile, ülevaated kongressi tööst 27.ja 28.juulil, resolutsioon "käesolev moment ja sõda".[I]

Juhindudes VSDT(b)P VI kongressi otsustest ning mõistes teise koalitsioonivalitsuse kontrrevolutsioonilist olemust, hakkasid soldatid ja madrused juuli teisest poolest alates uuesti kalduma vasakule.Hoogustus sõjaväe revolutsioniseerumine ning algas valitsuse ja väikekodanlike parteide autoriteedi langus.

Kujukaks näiteks selle kohta oli mereminister Lebedevi järjekordne visiit 28.juulil Tallinna garnisoni väeosadesse. Lebedev tuli koos laevastiku juhataja Razvozoviga. Ta ootas sõjaväelastelt romaanovlik-paraadlikku vastuvõttu ning väelist hiilgust.Kuid külastanud laeva "Rossia","Gromoboi" ja "Diana" oli ta väga pettunud.Madruste seas valitses teadlik revolutsiooniline distsipliin, nad ei rivistunud üles auvahtkonnaks ega käitunud mehhanismidena, vaid avaldasid soovi vestelda mereministriga,esitada talle küsimusi maal valitseva olukorra kohta jm.

Lebedev aga keeldus üldse rääkimast madrustega.Ka samal õhtul sadamas toimunud miitingul vastas ta madruste küsimustele põiklevalt,nõudis neilt ranget distsipliini,jättes puudutamata madruseid huvitavad elukondlikud ja poliitilised küsimused.[2]

Madrus Danilov kirjutas "Zvezdas",et paneb mõtlema,mis

---

I "Звезда" № I,I августа;№ 2,4 августа и № 4,II августа 1917 г.

2 "Звезда" № 3,8 августа 1917 г.

kasu on sellisest ministrist,keda ei huvita üldse madruste küsimused,kes nõuab ainult pimedat distsipliini täitmist, paraadlikkust,ega pööra vähematki tähelepanu peamisele - revolutsioonile.[1]

Selle artikliga näitab "Zvezda" kujukalt soldatite ja madruste meeleolude muutust,nende tunduvat kaldumist vasakule,võrreldes Lebedevi 8.juuli visiidiga.Bolševike mõju suurenemist näitas 23.-27.juulini Tallinnas toimunud I Eestimaa nõukogude kongress. Kuigi kokkuleplaste enamuse tõttu olid kongressi otsused esseerlik-menševistlikud,näitasid hääletamisandmed,et 40% delegaatide arvust moodustasid bolševikud ja menševikud-internatsionalistid.[2] Ja oluline oligi see,et kongressil esimest korda poliitiliselt iseseisvalt esinenud menševike-internatsionalistide rühm hääletas enamasti bolševike ettepanekute poolt.See tähendas sammu edasi menševike parteiorganisatsiooni lagunemises.Siitpeale algas Eestis koostöö ja liidu kujunemine bolševike ja internatsionalistide vahel.

VSDT(b)P Põhja-Balti organisatsioonide konverentsil märkis Balti laevastiku esindaja,et laevastik on üha enam nihkunud bolševike platvormile. Kerenski repressioonipoliitika on toonud madrused lühikese ajaga üle bolševike poole.Ainult "Admiral Makarovi" meeskond oli jäänud esseeride kindluseks.

Bolševike mõju kasvu näitasid ka 1917.aasta augustis toimunud linnavalimised Eestis.Tallinnas registreeriti linnavalimisteks ligi 104000 valijat,nendest 17000 sõjaväelast.[3]

---

1 " Звезда " № 3,8 августа 1917 г.

2 S.Sots.Okt.-rev.Eestis ...,lk.226-239.

3 "Звезда" № 1, 1 августа 1917 г.

"Zvezda"kirjutas,et 6.augustil toimunud valimistel läks esikoht bolševikele. Nende valimisnimekirja poolt anti 21648 häält,s.o. üle 30% kõigist häältest.Esseerid said 15129,menševikud 8278 häält,teised said veelgi vähem.Linnavolikogus kuulus bolševikele 101 kohast 31,esseerid 22 ja menševikud 12 kohta.[1] Veel suurema võidu saavutasid bolševikud Narva linnavalimistel.Edu saavutasid bolševikud ka Tallinna nõukogu ümbervalimistel."Zvezda" kirjutas,et ka mitmed väeosad,kes varem valisid nõukogudesse kaitsesõjalasi,saatsid nüüd sinna peamiselt bolševikke.[2]

Analüüsides valimiste tulemusi,kirjutas "Zvezda",et ei aidanud esseeride liidri Tšernovi valimiseelne agitatsioonireis.Tema jutud 14 miljoni tiinu maa saamisest Pinski soode kuivatamise teel ei leidnud vastukaja.Nüüd,pärast valimisi, võis Tšernov veenduda,et mitte ainult üksikud rühmad,vaid tervete laevade meeskonnad ei olnud rahul esseeride poliitikaga.

„Tallinna uue nõukogu presiidiumi ja täitevkomitee ümbervalimistel 16.ja 17.augustil",kirjutas "Zvezda",„saavutasid bolševikud nõukogus kindla esikoha,kuigi neil ei olnud veel häälteenamust".Bolševikke toetasid aga jällegi menševikud-internatsionalistid ja parteitud,[3] tugevnes ka pahempoolne tiib Tallinna esseeride organisatsioonis.

Septembrikuuks tõusis mandaatkomisjoni andmetel nõukogu saadikute üldarv 243-le,millest 102 olid bolševikud,18 menševikud-internatsionalistid ja 16 pahempoolsed esseerid.Internatsionalistid ja pahempoolsed esseerid toetasid bolše-

---

1 "Звезда" № 3, 8 августа 1917 г.

2 "Звезда" № 2, 4 августа 1917 г.

3 "Звезда" № 3, 8 августа 1917 г.

vikke. Revolutsioonilist suunda toetas seega 136 delegaati 243-st. Kaitsesõjalikel ja kokkuleplikel positsioonidel püsis veel 83 esseeri ja menševikku.[1]

Arvestades niisugust jõudude vahekorda, võime teha järelduse, et 1917. aasta septembris oli Tallinna nõukogu bolševiseeritud.

Nende muutuste taga peituvad sügavad revolutsioonilised nihked proletaarsetes hulkades, armees ja laevastikus.

Tänu "Zvezda" poolt tehtud selgitustööle Ajutise Valitsuse poliitika paljastamisel, aktiviseerub revolutsiooniline tegevus soldatite ja madruste hulgas.

"Zvezda" avaldas oma veergudel 30. juulil Tallinnas toimunud suure, 6000 osavõtjaga soldatite, madruste ja tööliste koosoleku tulemused.

Resolutsioonis nõuti Riigiduuma, kui reaktsiooni pesa otsekohest likvideerimist, samuti Balti laevastiku delegatsiooni, kontradmiral Verderevski ja kõikide poliitilistel motiividel seoses juulisündmustega areteeritute vabastamist "Krestõ" vanglast.

Miitingust osavõtjad nõudsid veel tööliste ja soldatite ärakeelatud ajalehtede väljaandmist ning avaldasid protesti surmanuhtluse kehtestamise vastu.[2]

12. augustil toimus Tallinna merekindluse sapöörpataljoni 2. roodu soldatite koosolek. Resolutsioonis märgiti, et surmanuhtluse kehtestamine on kontrrevolutsiooni võit, ja nõuti selle otsekohest äramuutmist.[3] Soldatid nägid, et kontrrevolutsioon on tõsiselt asunud revolutsiooni saavutuste hävitamisele ning avaldasid valmisolekut Tallinna Nõukogu

---

1 "Звезда" № 23, 19 сентября 1917 г.

2 "Звезда" № 1, 1 августа 1917 г.

3 "Звезда" № 7, 22 августа 1917 г.

Täitevkomitee esimesel kutsel välja astuma revolutsiooni kaitseks.[I]

Protestilaine jõuab ka Eesti polkudesse.9.augustil Tallinnas toimunud koosolekul esines sõnavõtuga I.Eesti polgu esindaja.Ta avaldas kahetsust,et nende polgu soldatid omal ajal ei uskunud "Kiirt", vaid uskusid oma ülemaid,mõeldes,et eestlased on üksmeelsed,sest nad on palju kannatanud ning tunnistasid seepärast bolševike õpetuse ebaõigeks.Elu ise on tõestanud,et bolševike jutt oli ainuõige.Polgu I4 000 soldatit ei saanud korralikke riideid,relvad said ainult 3000 meest.Ülemad aga osutusid kaupmeesteks,pankuriteks jne.

"Nüüd me oleme oma vigadest aru saanud",rääkis esindaja, "nüüd saavad meie polgu soldateist bolševike pooldajad."[2]

Revolutsiooni kriis süvenes veelgi.Tallinna merekindluses kujunes kõige teravamaks poliitiliseks probleemiks II8. jalaväediviisi 469.Aržamassi polgu soldatite komitee presiidiumi areteerimise lugu,mida "Zvezda" valgustas üksikasjalikult.See polk paiknes Paldiskis,kus revolutsioonilised meeleolud olid juba mais tugevad. 469,Aržamassi jalaväepolk oli juulipäevadel proletariaadi poolel ja toetas ainuüksi bolševike parteid.Polgukomitees oli bolševikel suur mõju;komiteele kuulus tegelik ainuvõim polgus.Kõik juhtkonna korraldused allusid polgukomitee kontrollile.

Sellise olukorraga ei tahtnud leppida II8.jalaväediviisi kontrrevolutsiooniline juhtkond,kes juulis püüdis "korda" polgus jalule seada ning määras uueks polguülemaks kornilovlase polkovnik Klimovitši.

Polkovnik Klimovitši saabumisel palki tegi polgukomitee talle ettepaneku informeerida soldateid,kust ta tuli, ja valgustada oma eelnevat teenistust.

---

[I] "Звезда"№ 7,22 августа I9I7 г.

[2] "Звезда"№ 4,II августа I9I7 г.

Polkovnik Klimovitš keeldus neile küsimustele vastamast ega tunnistanud polgukomitee õigusi.

Tekkis väga terav vahekord.Klimovitš lahkus polgust ja siirdus diviisi staapi Tallinna,teatades,et ta ei pöördu enne tagasi,kui polk rahuneb,kui kehtestatakse kord ja polk muutub talle kuulekaks.

Seoses polkovnik Klimovitši sellise käitumisega toimus 7.augustil polgu üldkoosolek,mis otsustas teatada diviisiülemale,et kuuldused korralagedusest polgus ei ole õiged. Kui diviisiülem ei usu,tulgu ise vaatama. Müüt korralagedusest on Klimovitši väljamõeldis,ta lihtsalt laimab polgu soldateid ja polgukomiteed ning teda tuleks selle eest karistada.[I]

Samas kutsuti soldateid ja ohvitsere kahekordistama oma energiat korra säilitamisel polgus,et ükski kontroll ei saaks esitada polgukomiteele mingisuguseid pretensioone.

Diviisi juhtkond aga otsustas polgukomiteega arveid õiendada ja nõudis Tallinna merekindluse komandandilt polgukomitee presiidiumi areteerimist.8.augustil saabuski Paldiskist mereväe kohtu-uurija,kes mingeid volitusi või süüdistusi esitamata areteeris Paldiski komandandilt saadud valvemeeskonna abil polgukomitee presiidiumi liikmed Kanini,Miraškini ja Tjukini.Nad paigutati veoautole ja viidi kohe Tallinna.

Polgus tekkis suur ärevus.Sama päeva õhtul tüli kokku ohvitseride ja soldatite komitee ühine koosolek,kus valiti komisjon areteerimise põhjuste väljaselgitamiseks ja otsustati edaspidi mitte lubada ühtegi areteerimist ilma süüdistusmaterjalide esitamiseta.[2] Kuna "Zvezda" kaudu said soldatid ja madrused põhjaliku ülevaate olukorrast 469.Aršamassi polgus,kutsus areteerimislugu väeosades ja laevadel esile

---

I "Звезда" № 4,II августа 1917 г.

2 Sealsamas.

laialdase protestiliikumise,mida "Zvezda" igati toetas,avaldades rikkalikult materjali polgukomitee areteerimise kohta.

II.augustil toimus Kozelski jalaväepolgu komitee koosolek, kus arutati Aržamassi polgukomitee areteerimist.Koosoleku otsuses nõuti areteeritute vabastamist ja kontrrevolutsionääride karistamist.

I2.augustil peeti Tallinna merekindluse sapöörpataljoni 2. roodu koosolek, Avaldati protesti Aržamassi polgukomitee liikmete areteerimise vastu ,nõuti Riigiduuma otsekohest laialisaatmist.[I]

I3.augustil toimus ristleja "Rjuriku" meeskonna üldkoosolek.Vastuvõetud resolutsioonis märgiti,et 469.Aržamassi polgukomitee ei ole milleski süüdi,neist on lihtsalt saanud kontrrevolutsiooni ohvrid. Areteerimine on toimunud revolutsioonieelse korra järgi,ilma demokraatlike organite loata,seepärast tuleb areteeritud kohe vabastada.

Madrused nõudsid Klimovitši ja seadusevastaselt toimunud kohtu-uurija vastutusele võtmist.

II.augustil arutati kujunenud olukorda Tallinna nõukogu koosolekul.Märgiti,et pealekaebamiste ja laimu teel püüdis Klimovitš saada alust polgu ümberformeerimiseks. Tegelikult valitses polgus eeskujulik kord ja lahingukäsud täideti väga kiiresti.[2]

Tallinna nõukogu võtiis vastu otsuse,milles nõudis polkovnik Klimovitši areteerimist ja polgukomitee liikmete vabastamist.Otsustati edaspidi mitte lubada ühtegi areteerimist ilma Tallinna nõu-

---

I "Звезда" № 5,5 августа I9I7 г.

2 Sealsamas.

kogu ning kohalike armee ja laevastikukomiteede nõusolekuta.

Moodustati komisjon asja uurimiseks.[1]

"Zvezda" jätkas võitlust 469.Aržamassi polgukomitee vabastamise eest.Ajaleht kirjutas,et I2.augustil tegi Tallinna nõukogu istungil komisjoni tööst ettekande komisjoni esimees madrus Fruntov,Ta teatas,et merekindluse komandant oli lubanud teha kindluse prokurörile ülesandeks areteerimise asjaolud välja selgitada; polgukomitee liikmed vabastada või polkovnik Klimovitši areteerida pärast juurdluse lõpetamist.

Seoses tekkinud olukorraga tegi komisjon ettepaneku nõukogu jõududega areteeritud vabastada ja Klimovitš areteerida. J.Anvelt pani aga ette anda küsimusele laiem kõlapind ning kutsuda selle areteerimiseks kokku Tallinna nõukogu,armee- ja laevastikukomiteede,polgu- ja laevakomiteede ning tehasekomiteede ühine koosolek.[2]

I4.augustil see koosolek toimuski.Osa võttis 800 delegaati. Võeti vastu resolutsioon,milles märgiti,et valitsuse ja armee juhtkonna pealetung demokraatlikele asutustele ja rahva vabadustele võttis juba häbematu ja provokatsioonilise iseloomu. Nõuti repressioonipoliitika lõpetamist,demokraatlike vabaduste kindlustamist,kõigi areteeritute,sealhulgas Aržamassi polgukomitee esindajate vabastamist ja polkovnik Klimovitši vastutusele võtmist.[3]

I4.augusti koosolek tähistas madruste ja soldatite teadvuses toimunud murrangut.Nende enamus oli selleks ajaks juba meelestatud Ajutise Valitsuse vastaselt.

Vaatamata merekindluse väeosade üksmeelsele nõudmisele,püüdis kindluse komandant aržamaslaste küsimuse otsustamist venitada.

---

I Siilivask,K.,Väitekiri ...,lk.702.

2 "Звезда" № 5,I5 фвгуста I9I7 г.

3 S.Sots.Okt.-rev.Eestis ...,lk.288-289.

I6.augustil ilmusid Tallinna nõukogu koosolekule ristleja "Rjurik" meeskonna esindajad ja teatasid,et kui 24 tunni jooksul areteeritud ei vabastata,siis vabastab laeva meeskond nad ise.

Nõukogu saatis delegaadid merekindluse komandandi juurde,et nõuda areteeritute viivitamatut vabastamist. Komandant aga teatas,et ilma prokuröri loata ei ole tal õigus kedagi vabastada.Et aga prokuröri kohal ei olnud,ta pidi tulema järgmisel päeval,siis palus nõukogu "Rjuriku" madruseid oodata kuni reedeni,st.I8.augustini.

I8.augustil toimus jälle Tallinna nõukogu istung,kus ametlikult teatati,et Aržamassi polgukomitee liikmed on vabastatud ja viibivad käesoleval koosolekul.Nõukogu liikmed tervitasid neid kiitva aplausiga.[I] +

Pärast aržamaslaste vabastamist võeti ristleja "Rjurik", "Bogatõr","Bajan","Oleg" ja "Admiral Makarov" madruste ühisel koosolekul vastu järgmine otsus:"Protesteerime Aržamassi polgukomitee presiidiumi areteerimise vastu.Teatame kategooriliselt,et taoliste nähtuste kordumine ei takista neile,meie poolt,kõige otsustavama lõpu tegemist."[2]

Selline madruste ja soldatite otsustav vastulöök Ajutise Valitsuse kontrrevolutsioonilisele poliitikale sundis viimast taanduma.Muudatused armee ja laevastiku meeleoludes valmistasid ette otsustavat murrangut bolševike kasuks.

2."Zvezda" võitlus Moskva riikliku nõupidamise ja Kornilovi mässu vastu.

Augustikuus otsustas suurkodanlus ja armee reaktsiooni-

---

I "Звезда"№ 7,-- августа I9I7 г. +Siilivask,K.,Väitekiri..., lk.704 väidabet areteeritud vabastati I6.augustil,Petrov,V., Balti laevastiku meremeeste...,lk.I47,et areteeritud vabastati I8.augustil.

2 "Звезда" № I0,I сентября I9I7 г.

line juhtkond asuda sõjavälise diktatuuri kehtestamisele Venemaal.

Kontrrevolutsioonilise diktatuuri ettevalmistamise poliitiliseks kindlustamiseks kutsus Ajutine Valitsus 12.augustil Moskvas kokku "riikliku nõupidamise", mis pidi kinnitama kontrrevolutsiooni programmi ja heaks kiitma tema sõjakäigu tööliste vastu.

Selle nõupidamise kontrrevolutsioonilise iseloomu näitas VSDT(b)P Keskkomitee ära 6.augusti resolutsioonis,mille avaldas bolševistlik "Zvezda".Selles kutsuti parteiorganisatsioone paljastama ning organiseerima selle vastu massilist protestiliikumist.[1]

Bolševistlikud ajalehed "Zvezda" ja "Tööline" andsid põhjaliku ülevaate nõupidamise tööst ja selle tagajärgede võimalikkusest.Ajaleht "Zvezda" avaldas lühidalt kindral Kornilovi sõnavõtu nõupidamisel. Oma arvamuse armee kohta avaldas ta järgmiselt:"Surmanuhtlust ei tule kehtestada mitte ainult rindel,vaid ka tagalas... Andes ohvitseridele kätte võimu,taastame me distsipliini armees.Mis puutub komiteedesse,siis las nad tegelevad majanduslike ja armeesiseste küsimustega.Peaasi,et nad ei segaks end operatiiv- ja lahinguliistesse küsimustesse ega tegeleks ohvitseride valimisega."[2]

Moskva nõupidamisest järeldub,et kodanlus tahtis jätkata sõda võiduka lõpuni, luua sõjaväes ranget distsipliini,hoida soldatid ja madrused eemale poliitikast,keelata igasugused koosolekud ja miitingud.Nendes küsimustes saavutas nõupidamine põhimõttelise heakskiidu ka Moskva nõukogu poolt.[3]

Sellised demokraatiavastased otsused,mis "Zvezda" vahen-

---

1 "Звезда" № 6,18 августа 1917 г.

2 Sealsamas.

3 "Звезда" № 7,22августа 1917 г.

dusel said teatavaks soldateile ja madrustele kutsusid esile laialdase protesti sõjaväelaste hulgas.

19.augustil toimus Tallinnas soldatite klubis "Ühendus" koosolek, millest võttis osa 800 inimest. Päevakorras oli küsimus käesolevast momendist ja Moskva nõupidamisest.

Resolutsioonis loeti Ajutise Valitsuse poliitika antidemokraatlikuks, sest ta kutsus kokku reaktsioonilise nõupidamise, andis rahva täiesti kapitalistide ja mõisnike meelevalla alla.

Koosolek avaldas protesti surmanuhtluse kehtestamise vastu, ning otsustas vaatamata reaktsiooni pealetungile, jääda kindlalt revolutsiooni saavutuste kaitsele, nõudes rahu, maad, tööd ja tõelist vabadust.[1]

Samal päeval avaldas ka "Zvezda" materjalid Tallinnas paikneva I. ristlejate brigaadi meeskondade ja Aegna saare madruste koosolekute kohta, millistel avaldati ägedat protesti Moskva nõupidamise ja Ajutise Valitsuse poliitika vastu.[2]

Samal ajal, kui Moskvas istus koos riiklik nõupidamine, oli käimas laialdane kontrrevolutsiooniliste jõudude koondamine Petrogradi alla riigipäörde teostamiseks.

Mässu ettevalmistamise käigus loovutati 21.augustil sakslastele Riia. Selle Ajutise Valitsuse kontrrevolutsioonilise akti mõistab "Zvezda" oma veergudel hukka. Ajaleht kirjutas, et Riia loovutati tõesti ilma igasuguse vastupanuta.

Sakslaste algavast pealetungist Riiale sõjavägesid ei informeeritud, juhtkond põgenes juba varem, väeosadele anti käsk muuta positsioone, mis tähendaski Riia loovutamist sakslastele, kes tulid linna ainult kahe roodu koosseisus. Kohe

---

1 "Звезда" № 8, 25 августа 1917 г.

2 Sealsamas.

hakati rahulikult looma oma korda.Artiklis autori arvates oli linn nii maha müüdud,et sakslased tundsid end seal täiesti muretult,isegi patrullid käisid tänavatel relvadeta.[1]

Ka sellises raskes ja keerulises olukorras jätkasid armee bolševikud võitlust rahu ja proletaarse revolutsiooni eest.

Riiast taganedes avaldas XII armee täitevkomitee üleskutse.Selles kirjutati:"Saksa sõdurid,teie sõdite isevalitsuse eest;revolutsiooni,õiguse ja vabaduse vastu.Teie Wilhelmi võit tähendab demokraatia ja vabaduse surma.

Lahkudes Riiast me oleme veendunud,et meie revolutsiooni jõud osutuvad tugevamaks teie kahuritest;me oleme veendunud, et ka teie teadlikkus kasvab ja kord ka teie koos meiega läbete vastu sotsialistlikule revolutsioonile.

Teie füüsiline jõud on praegu meie omast üle, kuid moraalses jõus on meie ülekaal.Hiljem ajalugu näitab,et saksa proletariaat läks oma vene vendade vastu,unustades rahvusvahelise solidaarsuse.

Selle kuriteo te võite lunastada,kui suunate oma jõud imperialismi vastu ja koos meiega asute võitlusse vabaduse eest."[2]

Riia loovutamisega ei hävitatud ainult tähtsat revolutsioonikeskust Baltikumis,vaid anti ka raske hoop revolutsioonilisele XII armeele ning kontrrevolutsionäärid said ettekäände mässu alustamiseks.

Peaminister Kerenski koos kindal Korniloviga olid mässu läbiviimise plaani juba varem välja töötanud,pidevalt käisid nendevahelised läbirääkimised sõjaväelise diktatuuri kehtestamise kohta.Mässu tegelikuks alguseks sai 25.august,kui

---

I "Звезда" № 12,8 сентября 1917 г.

2 Sealsamas.

kindral Kornilov andis 3. ratsakorpusele korralduse asuda teele Petrogradi peale.

Edasi kirjutas "Zvezda",et 26.augustil saatis Kornilov Kerenski juurde Riigiduuma liikme Lvovi,kes nõudis kogu võimu üleandmist Kornilovile ja pakkus Kerenskile ainult kohtuministri kohta.Solvunud sellisest ettepanekust lõi Kerenski otsekohe Kornilovist lahku ja saanud Ajutiselt Valitsuselt erakorralised volitused,asus 27.augustil võitlusse Kornilovi vastu.

27.augustil saatis Kerenski üle kogu Venemaa telegrammi, milles paljastas Kornilovi tegevuse ning kutsus üles toetama Ajutist Valitsust mässu likvideerimisel. Samal päeval andis ta ka käskkirja,millega kõrvaldas Kornilovi ülemjuhataja ametist ja kuulutas Petrogradi sõjaseisukorras olevaks.[I]

Kuid otsustavaid abinõusid mässu likvideerimiseks valitsus ei kavandanud ning selle mahasurumise organisaatoriks ja tegelikuks juhiks sai bolševike partei.

Aktiviseerus Tsentrobalt,kes teatas telegraafi teel,et laevastik astub välja kontrrevolutsiooni vastu.Tähtsamatesse laevastiku baasidesse saadeti oma komissarid.Kuid Tsentrobalti kolmas koosseis,kus kokkuleplased olid ikkagi ülekaalus,tegutses üldiselt saamatult.Palju operatiivsemalt ja mõjukamalt tegutseti kohtadel.

Ka Balti laevastiku juhataja kontradmiral Razvozov kutsus madrused üles võitlusse Korniloviga.Ta ütles,et ainult laevastik võib peatada vaenlast,seepärast peame jääma rahulikuks ja seisma kindlalt oma lahingupositsioonidel.

Vastuseks Kerenski telegrammile avaldas Kornilov omapool-

---

I "Звезда" № 9,29 августа 1917 г.

se üleskutse.Selles nimetas ta Kerenski telegrammi valeks ja suurimaks provokatsiooniks.Kornilov teatas,et Ajutine Valitsus koos bolševikega tegutseb koostöös sakslastega,mida näitab Riia äraandmine.Kornilov kutsus Vene inimesi kodumaa kaitsmisele ning tõotas kokku kutsuda Asutava Kogu.[1]

Seoses kontrrevolutsioonilise mässu ja Riia langemisega tekkis ka Eestis ärev olukord,millele otsekohe reageeris bolševistlik "Zvezda".Ajaleht kirjutas,et 28.augustil tuli kokku Tallinna nõukogu erakorraline koosolek,kuhu olid kutsutud kohalike armee- ja laevastikukomiteede liikmed.

Otsustati toetada Ülevenemaalist Nõukogude Kesktäitevkomiteed ja Ajutist Valitsust mässu mahasurumisel ning teatati oma täielikust valmisolekust kõigi merekindluse garnisoni ja laevastiku jõudude välja astuda revolutsiooni kaitseks.

Kõik kohalike sõjaväevõimude korraldused tunnistati kehtetuks,kui neil ei olnud soldatite või madruste esindajate resolutsiooni.[2]

Võitluses kontrrevolutsiooni vastu otsustas Tallinna nõukogu 30.augustil luua organiseeritud töölistest võitlussalgad ja relvastada kõik nõukogu liikmed.[3]

Range kriitika osaliseks sai "Zvezda" veergudel Kornilovi kontrrevolutsiooniline mäss ning kogu Ajutise Valitsuse poliitika.Ajalehes kirjutati,et on saabunud kõige sügavam kriis meie revolutsioonis.

Revolutsiooni,mitte Ajutise Valitsuse päästmiseks tuleb koondada kõik jõud,sest ainult kontrrevolutsiooni hävitamisega päästame revolutsiooni.

See kriis ei saabunud ootamatult,seda hakati ette valmistama juba Moskva nõupidamisel.Ja kui me seekord ka saavutame

---

1 "Звезда" № 9,29 августа 1917 г.

2 Sealsamas.

3 "Звезда" № 10,1 сентября 1917 г.

võidu Kornilovi üle,ei tähenda see veel revolutsiooni päästmist.Kuni võimule jääb kodanlik Ajutine Valitsus,seni jätkab oma tegevust kontrrevolutsioon.

Ainukeseks väljapääsuks tekkinud olukorras on lõpetada igasugused kokkulepped ja koalitsioon kodanlusega,ning anda kogu võim demokraatiale.[I]

Seega hindab ajaleht õigesti väljakujunenud olukorda ning kutsub kogu töörahvast,soldateid ja madruseid kaitsma revolutsiooni saavutusi.

Kuid Kerenski manööver,kes otsustaval momendil Kornilovi vandenõust kõrvale tõmbus ning Ajutise Valitsuse üleskutsed viisid osa töölisi,madruseid ja soldateid eksiteele; nad kaldusid ühisrinde loomisele valitsusega võitluseks Kornilovi vastu.

30.augustil toimus Ust-Dvinski kindluse soldatite-kahurväelaste koosolek,kus arutati Kornilovi nõudmisi võimu küsimuses "maa päästmise eesmärgil".Osavõtjaid oli I5000 inimest. Resolutsioonis märgiti,et sellisel nõudmisel võivad olla rasked tagajärjed,see on hoop revolutsioonile selja tagant.

Otsustati: I) Kornilovi käske mitte täita, vaid lugeda ta kontrrevolutsionääriks ja kodumaa reeturiks; 2) nõuda nõukogudelt Kornilovi areteerimist ja revolutsioonilise kohtu alla andmist; 3) avaldada valmisolekut Ülevenemaalisele Nõukogude Käeskkomiteele ilmuda tema esimesel kutsel,käes relvaga kaitsma oma kodumaad,revolutsiooni saavutusi ja vabadust.[2]

Ka see resolutsioon näitab valmisolekut tegutseda koos Ajutise Valitsusega kontrrevolutsioonilise mässu vastu.

Revolutsiooni suur strateeg V.I.Lenin selgitas bolševike parteile ja kõigile,et selline seisukoht ei ole sugugi õige.

---

I "Звезда" № 9,29 августа I9I7 г.

2 "Звезда" № II,5 сентября I9I7 г.

"... Kerenski valitsust toetada ei tohi me isegi praegu. See on põhimõttelagedus. Võidakse küsida: kas tõesti ei tule võidelda Kornilovi vastu? Muidugi tuleb! Kuid see pole üks ja seesama, siin on piir; sellest astuvad üle mõned bolševikud, langedes "kokkuleplusse", lastes end sündmuste voolust kaasa kiskuda.

Me hakkame sõdima, me sõdime Kornilovi vastu, nagu ka Kerenski väed, kuid meie ei toeta Kerenskit, vaid paljastame tema olemust. Selles on vahe. See vahe on üsna peen, kuid äärmiselt oluline ja seda ei tohi unustada."[1]

Bolševike partei poolt tarvituselevõetud abinõude tulemusena Kornilovi väljaastumine purustati. Selle puhul avaldas pikema artikli "Zvezda" veergudel I. Rabtšinski, milles ta selgitas soldatiteleja madrustele, et bolševike ja Ajutise Valitsuse ühine võitlus Kornilovi vastu ei tähendanud sugugi mitte koostööd Kerenskiga, ei tähendanud mingisuguse ühisrinde loomist.

Mäss on põhiliselt maha surutud ja meie peame jätkama võitlust Ajutise Valitsuse vastu. Valitsuses on endiselt kadetid, needsamad kadetid, kes töötasid käsikäes Korniloviga, needsamad kadetid, kes õhutasid kasakaid bolševike vastu.

Ei saa juttugi olla mingisugusest koalitsioonist või ühisrindest Kerenskiga.

Me peame koondama oma ridu, organiseerima, et veel otsustavamalt võidelda kodanliku Ajutise Valitsuse kontrrevolutsioonilise poliitika vastu.[2]

Rabtšinski hindas väga õigesti tekkinud olukorda, mis täielikult ühtis V.I. Lenini hinnanguga, ning aitas paljudel madrustel ja soldatitel vabaneda "ühisrinde" loomise meeleolu-

---

I Lenin, V.I., Teosed, 25. kd. lk. 265-266.

2 "Звезда" № IO, I сентября I9I7 г.

dest ja juhtis nad õigele - bolševistlikule teele.

Kokkuvõttes võib öelda,et "Zvezda" aitas palju kaasa Kornilovi mässu likvideerimisel. Temas avaldatud artiklid ja üleskutsed andsid õige hinnangu mässu iseloomu kohta, mobiliseerisid soldateid ja madruseid võitlusse mässu vastu,aitasid neil vabaneda "ühisrinde" ideest Ajutise Valitsusega ning kutsusid üles jätkama võitlust revolutsiooni täieliku võidu eest.

3."Zvezda" - revolutsioonilise kriisi süvendaja sõdatite ja madruste hulgas.

Kornilovi mässu mahasurumisele järgnes revolutsiponilis-te meeleolude kiire kasv ning bolševike autoriteedi tõus sõjaväes. Silmapaistvat osa etendas selles protsessis ka bolševistlik häälekandja "Zvezda".

Kommenteerides VSDT(b)P Keskkomitee seisukohta võimu küsimuses I.Rabtšinski rõhutas,et tuleb lõpetada igasugune kokkuleppepoliitika Ajutise Valitsusega. Ei tohi enam sallida Ajutise Valitsuse erakorralisi volitusi,tuleb luua uus võim, revolutsiooniline võim.

Ajutine Valitsus peab lõpetama repressioonid,kaotama surmanuhtluse,andma demokraatlikud vabadused soldatitele ja madrustele,puhastama sõjaväge kontrrevolutsioonilistest elementidest ning kutsuma kokku Asutava Kogu.[I]

Ka järgmises ajalehenumbris saab Ajutine Valitsus range kriitika osaliseks I.Rabtšinski poolt. Ta kirjutas:"Kornilovi poolt organiseeritud mäss pole veel kõikjal purustatud, kuid peamine oht Kerenskile on siiski möödas.Otsekohe võttis Kerenski tarvitusele abinõud revolutsiooni edasiarendamise peatami-

---

I "Звезда" № IO,I сентября I9I7 г.

seks. Ta keelas ära tööliste relvastamise ja Punakaardi salkade organiseerimise.Kerenski ja Aleksejev kirjutasid alla seadusele,mis keelas igasuguse poliitilise töö sõjavägedes." I

Seega võttis Kerenski operatiivselt tarvitusele abinõud revolutsiooni vastu ning unustas edaspidise kaitse organiseerimise kontrrevolutsiooni vastu.

Ajutine Valitsuse selline tegevus kutsus esile ägeda protesti sõjavägede hulgas,mida "Zvezda" igati toetas ning avaldas hulgaliselt sellekohast materjali.

Äge protestimiiting toimus I.septembril soldatite klubis "Ühendus",millest võtsid osa Tallinna garnisoni sõjamehed,umbes 800 inimest.

Miitingul nõuti otsekohe töölistest ja kehvtalupoegadest koosneva revolutsioonilise valitsuse moodustamist demokraatliku vabariigi näol,igasuguste läbirääkimiste katkestamist koalitsioonivõimudega,mis pärast kodanluse kontrrevolutsioonilist tegevust Kornilovi mässu näol oleks kuritegu.[2]

5.septembril toimus Ust-Dvinski kindluse kahurväelaste koosolek.Kohal oli I500 inimest. Ettekande tegi soldatite klubi "Ühendus" lektor,kes selgitas,et Ajutine Valitsus peab passiivset võitlust kontrrevolutsiooniga, jättes vabadusse Lvovi,Kutškovi jt. kontrrevolutsionäärid,andes seega neile võimaluse uue löögi organiseerimiseks.
Koosolek avaldas kategoorilist protesti Ajutise Valitsuse poliitika vastu ning nõudis võimu üleminekut revolutsioonilise demokraatia kätte.

Samas nõuti 3.-5.juuli ohvrite vabastamist,kontrrevolutsionääride,eesotsas Korniloviga,andmist revolutsioonilise

---

I "Звезда" № IO,I сентября I9I7 г.

2 Sealsamas.

kohtu alla ning Kerenski määruse tühistamist,mis keelas sõjaväeorganisatsioonidel tegelda poliitiliste küsimuste lahendamisega.[1]

6.septembril toimus Peeter Suure merekindluse elektritehnilise roodu soldatite ja ohvitseride koosolek,kohal oli 300 inimest.Mõisteti hukka Ajutise Valitsuse poliitika, mis on suunatud revolutsiooni saavutuste hävitamisele.[2]

Laevade komandode "Andrei Pervozvannõi","Oleg","Diana," "Rjurik","Admiral Makarov" ja "Bogatõr" üldkoosolekul arutati Kerenski käskkirja poliitilise töö keelamisest.Koosolek leidis,et see on soldatite ja madruste elementaarsete kodanikuõiguste äravõtmine ning lõhnab sõjaväelise diktatuuri kehtestamise järele.[3]

Selliseid Ajutise Valitsuse vastu suunatud koosolekuid ja miitinguid toimus kõikjal: 8.septembril sõldatite klubis "Ühendus" (osavõtjaid 800),I2.septembril Ust-Dvinski kahur- ja jalaväepolgus ning soldatite klubis "Ühendus".[4]

Kõikidel neil koosolekutel ja miitingutel nõuti demokraatliku valitsuse moodustamist ,Asutava Kogu kokkukutsumist,poliitiliste õiguste taastamist soldatitele ja madrustele ning tööliste organiseeritud relvastamist.Edasi kirjutas "Zvezda", et ka Tallinna nõukogus arutati tekkinud olukorda ning VSDT(b)P Keskkomitee avaldust "Võimust".Esitati kolm resolutsiooniprojekti.Bolševikud said 87 häält,esseeride ettepaneku poolt anti 64 ja menševikud said ainult I5 häält.Seega võeti vastu bolševike resolutsioon,mis ühtis keskkomitee nõudmistega.[5]

---

1 "Звезда" № I2,8 сентября I9I7 г.
2 Sealsamas.
3 "Звезда" № I3,I2 сентября I9I7 г.
4 "Звезда" № I4,I5 сентября I9I7 г.
5 S.Sots.Okt-rev.Eestis ...,lk-3I5.

Seda Tallinna nõukogu saavutust tuleb hinnata väga nõrgalt,sest siitpeale läks juhtiv positsioon Tallinna nõukogus kindlalt bolševike kätte.See asjaolu aga kajastas otsustavat murrangut,mis oli toimunud Tallinna merekindluse piirkonna madruste ja soldatite meeleoludes.Loomulikult ei saa selles alahinnata "Zvezda" osa,sest oli ju "Zvezda" Tallinna piirkonnas tähtsaimaks agitatsiooni- ja propagandavahendiks soldatite ja madruste hulgas.

Olulisi nihkeid revolutsioonilaine tõusu ja bolševike mõju kasvu suunas toimus ka mujal Eestis. Keskkomitee resolutsiooniga "Võimust" ühinesid Valga,Kuressaare jt.nõukogud.

Kuressaare nõukogu bolševistlik resolutsioon näitas olulist muutust kogu Muhu väina kindlustatud piirkonna vägede meeleolus.

Sellised otsused aga tõstsid järsult nõukogude tähtsust, mis omakorda lubas bolševike parteil uuesti võtta päevakorda loosungi "Kogu võim nõukogudele! "

Uue üldrahvaliku revolutsioonilise tõusu tingimustes püüdsid Ajutise Valitsuse ja kokkuleppeparteide liidrid manööverdada.Avaldati seadus Vene imperialismi ümbernimetamisest Vene vabariigiks ning asuti ülevenemaalise nn. demokraatliku nõupidamise korraldamisele,kus kodanlikel ja väikekodanlikel parteidel oli enamus revolutsiooniliste tööliste,soldatite ja nõukogude esindajate üle.[I]

3.septembril arutati demokraatlikku nõupidamisse suhtumise küsimust VSDT(b)P Keskkomitee koosolekul.Otsustati soovitada saata nõupidamisele võimalikult rohkem bolševikke ning selgitada organiseeritava nõupidamise ebademokraatlikku iseloomu.

---

I "Звезда" № II,5 сентября 1917 г.

Nõuti II Ülevenemaalise Nõukogude Kongressi kokkukutsumist .

Ajaleht "Zvezda" kirjutas, et VSDT(b)P Keskkomitee nõupidamisel esines bolševike parteist Zinovjev,kes toonitas,et viimasel ajal on bolševike jõud tunduvalt suurenenud ja tugevnenud,seda eriti soldatite hulgas.Madrused ja soldatid on hakanud aru saama ,et nende õiguste tõeliseks kaitsjaks on bolševike partei."Meie astusime välja surmanuhtluse kehtestamise vastu,meie nõudsime soldatitele demokraatlikke vabadusi. Kui nii edasi läheb,siis ei jää Kerenskile varsti ühtegi polku."[I]

VSDT(b)P Keskkomitee seisukohtadest lähtusid ka Eesti bolševikud.4.septembril arutati demokraatliku nõupidamise küsimust Tallinna Nõukogu Täitevkomitee,Eestimaa Nõukogu Täitevkomitee ning kohalike armee- ja levastikukomiteede esindajate ühisel koosolekul.

Koosoleku materjalid avaldas "Zvezda" ning neid kommenteeris I.Rabtšinski.Artiklis märgiti,et nõupidamise koosseis on komplekteeritud ebaõiglaselt ning ta ei ole kompetentne üldriiklike küsimuste otsustamiseks.Edasi kommenteeris I.Rabtšinski,et meie oleme juba ammu esitanud oma nõudmised a) demokraatliku rahu sõlmimisest, b)maareformi teostamisest, c) tööliskontrolli kehtestamisest.Neid küsimusi nõupidamine ei otsusta.On vaja kokku kutsuda Asutav Kogu, kes oleks võimeline otsustama neid küsimusi.On vaja kogu võimu üleminekut rahva kätte.[2]

Seega asus "Zvezda" õigetele seisukohtadele demokraatliku nõupidamise suhtes ning kutsus soldateid ja madruseid üles võitlusse nõupidamise vastu.

---

I "Звезда" № I2,8 сентября I9I7 г.

2 "Звезда" № I3,I2 сентября I9I7 г.

"Demokraatliku nõupidamise" ja eelparlamendi vastu avaldasid protesti ka Tallinna merekindluse ja teiste väeosade ja laevade madrused ja soldatid.

I5.septembril toimusid I3.divisjoni eskaadri miinimistlejate ja Tallinna garnisoni madruste koosolekud. Nõuti võimu üleminekut nõukogude kätte ja demokraatliku vabariigi kehtestamist.Ägedat protesti avaldati Kerenski kontrrevolutsioonilise poliitika vastu. Nõuti surmanuhtluse keelamist, agitatsiooni ja propaganda vabadust armees ja laevastikus, ülemate valitavuse kehtestamist,üldist armee demokratiseerimist ning kontrrevolutsioonlistest elementidest puhastamist.[I]

Samalaadsed protestimiitingud toimusid 426.Povenetski jalaväepolgu 7.roodus,4.kahurväepolgus ja Pihrita õhujaama komandos.[2]

Seega põrkusid valitsuse korraldused ning katsed kasvavat revolutsiooni pidurdada madruste ja soldatite otsustavale vastupanule.

Poliitilise olukorra hindamiseks Balti laevastikus tuli 25.septembril Helsingis kokku Balti laevastiku meremeeste II kongress. Delegaatide enamuse moodustasid bolševikud ja nende poodajad.Kongressi juhatajaks oli bolševik Dõbenko.

Kongress mõistis hukka "demokraatliku nõupidamise" ja eelparlamendi tegevuse. Pöörduti armee ja laevastiku poole ülekutsega kutsuda viibimatult kokku II Ülevenemaaline Nõukogude Kongress ja taotleda võimu üleminekut nõukogude kätte. Balti laevastiku kongress näitas,et madruste hulgad on

---

I "Звезда" № I5,I9 сентября и № I6,22 сентября I9I7 г.

2 "Звезда" № I5,I9 сентября,№ I6,22 сентября и № I7,26 сентября I9I7 г.

valmis bolševike kutsel astuma võitlusse nõukogude võimu eest.

Ka Tallinna piirkonnas jõudis septembri lõpuks revolutsioonijõudude konsolideerumine lõpule.

27.septembril toimus I.Rabtšinski initsiatiivil Kadrioru lossis Tallinna Tööliste ja Sõjaväelaste Saadikute Nõukogu, Eestimaa Tööliste,Soldatite ja Talupoegade Saadikute Nõukogude Täitevkomitee ning Balti laevastiku Tallinna garnisoni ja baasi polgu-,roodu- ja laevastikukomiteede ühine istung,mis kutsuti kokku Eestimaa Nõukogu Täitevkomitee poolt. Osavõtjaid oli ligi 700.[I]

Põhjaliku ülevaate koosoleku käigust ja otsustest andis "Zvezda". Ettekande võimu küsimusest tegi I.Rabtšinski,kelle kõne võeti vastu tormilise aplausiga.Ta kõneles teravnevast klassivõitlusest,mis pidi viima võimu ülevõtmiseni nõukogude poolt. Sõna võttis ligi kakskümmend inimest,neist vaid paar partei liiget - bolševikku. Bolševikel ei olnud vaja arvukamalt esineda,sest rõhuv enamik sõnavõtjaid toetas niigi nende seisukohti.Lõppsõnas ütles I.Rabtšinski,et menševikud ja esseerid on oma poliitikaga läbi kukkunud.

Ühel häälel võeti vastu bolševike resolutsioon,milles märgiti,et kokkuleplaste ja Ajutise Valitsuse poliitika on viinud sõja jätkamisele ja majanduslikule laosele,sünnitanud vaid nn.demokraatliku nõupidamise ja uue koalitsioonivalitsuse,mis koosneb kontrrevolutsionääridest.Koosolek nõudis eelparlamendi viivitamatut laialisaatmist ja ülevenemaalise nõukogude kongressi kokkukutsumist.Toetati Soome Piirkonna Nõukogu Täitevkomitee ja Petrogradi nõukogu üleskutset mitte lasta revo-

---

I "Звезда" № I8,29 сентября I9I7 г.

lutsioonilisi väeosi Soomest välja viia.Väeosade ümberpaigutamisi lubati ainult nõukogude ja sõjaväelaste komiteede nõusolekul.

Nende nõudmiste kinnitamiseks teatas koosolek oma täielikust valmisolekust toetada võimu üleminekut nõukogude kätte ja Tallinna merekindluse valmisolekust igal ajal võimu enda kätte võtma.Ühine istung lõppes "Marseljeesi" laulmisega ja hüüetega:"Olgu tervitatud revolutsioon.'", "Maha sõda.'", " Maha Ajutine Valitsus.'", "Elagu Internatsionaal.'" I

Selle resolutsiooni poolt hääletasid bolševikud,menševikud-internatsionalistid ja sotsialistid-revolutsionäärid.

Seega toetas septembri lõpul rõhuv enamus Tallinna esseere bolševike nõudmisi ning oli kaldunud pahempoolsetele positsioonidele.

Ajaleht "Zvezda" nägi selles ka oma osa, kommenteerides toimunud koosolekut järgmiselt:"Nüüd moodustab revolutsiooniline sõjavägi ja töölised Peterburist alates läbi Soome ja Eesti ühise revolutsioonilise rinde ... Kogu Põhja piirkond koos Balti laevastikuga,kaasaarvatud Soome,moodustab revolutsioonilise rõnga Patrogradi lähistel.Tagalas seisab abiks Moskva.See rõngas mitte ainult kaitseb Petrogradi korniilovluse ja kerenskluse vastu vaid,kui osutub vajalikuks,võib omalt poolt saata Petrogradile abi,kuna tema käsutuses on lahingu- ja transpordivahendid.[2]

Järgmisel päeval toimus Eestimaa Nõukogu Täitevkomitee ja Tallinna Nõukogu Täitevkomitee ühine koosolek koos merekindluse töölisvanemate ja sõjaväelaste komiteedega.Ka selle koosoleku resolutsioonid avaldas otsekohe "Zvezda".Ta kirjutas, et

---

I "Звезда" № I8,29 сентября I9I7 г.

2 Sealsamas.

koosolekul nõuti üksmeelselt kogu võimu üleminekut nõukogude kätte ja saadeti delegaadid teistesse nõukogudesse,et nendega edaspidist tegevust kooskõlastada.[I]

Enamik nõukogusid,kuhu saadeti Tallinna nõukogu delegaadid, toetasid tallinlaste seisukohti. Eespool toodud ajalehtedest võib järeldada,et I9I7.aasta septembri lõpuks või oktoobri alguseks oli Eestis kujunenud soodne olukord relvastatud ülestõusu teostamiseks.Suuri teeneid sellise olukorra väljakujunemisel oli muidugi "Zvezdal", sest just tema kaudu õppisid madrused ja soldatid õigesti mõistma bolševike poliitikat,võisid jälgida sündmuste käiku ning jõuda õigetele järeldustele. Kuid ka kontrrevolutsioon valmistus vastulöögiks.Välisimperialistid koos vene kodanlusega tegid plaane Petrogradi loovutamiseks saksa vägedele,et nende abiga murda revolutsiooni. Järgmiseks sammuks selle plaani teostamisel oli Lääne-Eesti saarte loovutamine sakslastele.

Põhjalikult valgustas saartel toimunud lahingutegevust ning nende vallutamist "Zvezda",andes toimunud sündmustele õige hinnangu.Ta kirjutas,et sakslaste dessant algas 29.septembri varahommikul.Kuid nagu Riia allgi ei organiseerinud kontrrevolutsiooniline väejuhatus ka siin vastupanu. Saarte vägede ülemjuhataja koos staabiga põgenes Haapsallu,jättes väeosad omapead.Parem ei olnud ka olukord Balti merelaevastikus.[2]

Kuid soldatid ja madrused ei alistunud,vaid jätkasid visalt kaitselahinguid.Vaenlase ülekaalukate jõudude hoopide all langes siiski I.oktoobril Kuressaare.Merelahingutes aga ei suutnud mitme päeva jooksul sakslased oma ülekaalukate jõududega edu saavutada,sest võitlust juhtis "nähtamatu admiral" - bolševike partei. Alles 3.oktoobril olid laevastiku-

---

I "Звезда" № I8,29 сентября I9I7 г.

2 "Звезда" № I9,3 октября I9I7 г.

üksused sunnitud Suurest väinast loobuma.Hiiumaa langes 7. oktoobril.

Kuigi saared vallutati,ajas nende kangelaslik kaitse madruste ja soldatite poolt sakslaste plaanid segi - tungida kaugemale Petrogradi suunas.Balti laevastik säilitas oma võitlusvõime ja löögijõu.

Samal ajal kui madrused avaldasid rasketes lahingutes visa vastupanu sakslastele Lääne-Eesti saarte basseinis,asus Kerenski jällegi nende solvamise ja laimamise teele.I.oktoobril saatis ta Põhjarinde ülemjuhatajale telegrammi,milles süüdistas madruseid koostöös sakslastega ning kodumaa reetmises.[I]

See telegramm kutsus esile protestilaine madruste hulgas. 2.oktoobril toimus liinilaevade "Respublika" ja "Andrei Pet-vozvannõi" ja ristlejate "Rjurik","Bogatõr" ja "Oleg" meeskondade protestimiiting Kerenski telegrammi vastu."Zvezda" avaldas miitingu resolutsiooni ning mõistis hukka Kerenski laimu madruste suhtes. Resolutsioonis öeldakse:"Meie ei ole reeturid ega äraandjad,meie seisame kindlalt revolutsiooni kaitsel ega lähe kunagi tehinguisse oma vaenlasega.Meie ei ole reeturid,need olete teie,sest sellel kodumaale raskel momendil loobite te meid pori ja laimuga.Me saadame Sulle, Kerenski,oma needuse ja kogu demokraatia nimel palume - korista end.'" [2]

Samas madrused kinnitasid,et sellised süüdistused ei laosta nende moraali ning nõudsid ülevenemaalise nõukogude kongressi kokkukutsumist,kes kõrvaldaks kodanliku diktatuuri.

---

[I] Балтийские моряки...,стр.354

[2] "Звезда" № 20,6 октября 1917 г.

Rasketel tundidel ebavõrdsetes merelahingutes Lääne-Eesti saarte piirkonnas pöördus meremeeste poole üleskutsega Balti laevastiku meremeeste II kongress:"Meie laevastik hukkub sakslaste ülekaalukate jõudude hoopide all,kuid ükski meie laev ei alistu võitlusetta.Meie madrused kohustuvad kindlalt kaitsma oma kodumaad,kaitsma revolutsiooni ja Petrogradi.Meie madrused lähevad võitlusse revolutsiooni nimel ning nad on olnud alati revolutsiooni avangardis. Meie madrused usuvad revolutsiooni võidusse. Tõstke kõrgemale revolutsiooni lipp! Elagu ülemaailmne revolutsioon! Elagu ülemaailmne õiglane rahu! Elagu sotsialism!" I

Tõelist olukorda Lääne-Eesti saarte vallutamisel kajastas ajaleht "Zvezda" oma veergudel toodud materjalis.

Saaremaa lahingutest osavõtja kirjutab:" Saaremaa loovutamine võrreldes Riiaga oli "vana reetmise uus väljaanne! Kahjuks ei ole see aga viimane,seepärast me peame olema valvel, sest selles seisneb ka revolutsiooni võit."[2]

Artiklis "Pärast Riiat Saaremaa" kirjutati,et madruste ja soldatite laimamine on suur kuritegu."Me oleme ise rindel ja teame, kuidas siin olukord on;teame,et kaotuste põhjuseks on valitsuse äraandlik ja müüdav poliitika.Seltsimehed! Ainult otsustav revolutsiooniline vahelesegamine võib päästa meie kodumaa."[3]

Vaatamata madruste ja soldatite visale vastupanule saared vallutati,mis omakorda komplitseeris sõjalist ja poliitilist olukorda Eestis. Tekkis otsene oht Eesti mandrile ning laiemas mõttes ka revolutsioonilisele Petrogradile. Tekkinud sise- ja välisolukord Venemaal nõudis relvastatud ülestõusu kiiret ettevalmistamist ja läbiviimist.

---

I "Звезда"№ 21,IO октября I9I7 г.

2 "Звезда"№ 20,6 октября, I9I7 г.

3 "Звезда"№ 21,IO октября I9I7 г.

4. "Zvezda" võitluses madruste ja soldatite mobiliseerimisel relvastatud ülestõusuks.

Olukorras,mis nõudis kiiret ületõusu ettevalmistamist ja läbiviimist,asus soldatite ja madruste mobiliseerimisele "Zvezda". Tema veergudel avaldati üleskutseid,soldatite ja madruste koosolekute resolutsioone,kus väljendati valmisolekut revolutsiooniliseks väljaastumiseks,samuti bolševike partei istungite materjale.

Väljakujunenud olukorra hindamiseks ja edaspidiste plaanide väljatöötamiseks toimus IO.oktoobril VSDT(b)P Keskkomitee ajalooline istung,millest võttis osa V.I.Lenin. Vastuvõetud resolutsioonis öeldakse,et Vene revolutsiooni rahvusvaheline ja sõjaline,kui ka sisemine olukord tõstis päevakorrale relvastatud ülestõusu.[1]

I6.oktoobril see otsus kinnitati VSDT(b)P Keskkomitee laiendatud istungil. Ülestõusu juhtimiseks valiti parteikeskus,kes muutus hiljem Petrogradi Sõja-revolutsiooni-komitee juhtivaks tuumikuks.[2]

"Zvezda" kirjutas,et suurt mõju avaldasid sündmuste käigule II.oktoobril Petrogradis alanud Põhjapiirkonna nõukogude piirkondlik kongress ja I2.oktoobril Tallinnas kokkutulnud Eestimaa nõukogude II kongress.[3]

Neil kongressidel võeti vastu bolševistlikud otsused nõudes võimu üleminekut nõukogudele ning II ülevenemaalise nõukogude kongressi kokkukutsumist. Ülestõusu üldises plaanis pööras V.I.lenin suurt tähelepanu Eestile ja Balti laevastikule."Ainult Balti laevastiku,Soomes asuvate vägede, Tallinna ja Narooonlinna viivitamatu väljaastumine Piiteri

---

1 Külaots,V.,Revolutsioonilisest liikumisest ...,lk.75.

2 Petrov,M.,Balti laevastiku meremeeste...,lk.185.

3 "Звезда" № 24,2I октября I9I7 г.

all olevate korniilovlike vägede vastu suudab päästa vene ja ülemaailmse revolutsiooni."[I]

Eestis asuvad sõjaväed olles "Zvezda" kaudu kursis käesoleva momendi olukorraga avaldasid valmisolekut revolutsiooniliseks väljaastumiseks.Tartus korraldas kohalik tööliste ja soldatite saadikute nõukogu,kus bolševikud olid enamuses,I5.oktoobril garnisoni sõjaväelaste suure valitsusevastase demonstratsiooni.Meeleavaldusest võtsid osa 5000 meest Läti polgust,Eesti tagavarapataljoni I3 roodu ja teiste Tartus asuvate väeosade soldatid.Kanti loosungeid: "Maha kontrrevolutsioon!","Nõuame kiiresti demokraatlikku rahu!","Sõda lossidele,rahu hurtsikutele!","Kõik võim nõukogudele!" [2]

Kodanlus vaatas hirmuga seda demonstratsiooni pealt, sest ka Eesti väeosad,mis loodi kodanluse kaitseks, olid ühinenud rahva ja revolutsiooniga.

I6.oktoobril toimus võimas demonstratsioon Tallinnas I905.aasta langenute mälestuseks.Peale tööliste võtsid sellest osa kõik sõjaväeosad - vastsaabunud rindemehed relvadega,suurtükiväelased suurtükkidega.Kanti loosungeid: "Maha Kerenski!", "Kogu võim nõukogudele!"[3]

Tsentrobalti juhendi järgi hakkasid laevakomiteed bolševike juhtimisel I7.oktoobril looma Tallinna baasi laevadel ning ranna- ja merekomandodes võitlusrühmi ja mereväesalku,kes pidid esimese signaali peale astuma revolutsiooniorganite käsutusse. Võitlusrühmad loodi kõikidel laevadel ja ranniku väeosades,mille komandos oli üle 200 mehe.[4]

I8.oktoobril arutas Tallinna Nõukogu Täitevkomitee

---

I Lenin,V.I.,Teosed,26.kd.,lk.I6I.

2 "Звезда" № 24,2I октября I9I7 г.

3 "Звезда" № 23,I9 октября I9I7 г.

4 Petrov,M.,Balti laevastiku meremehed...,lk.I86.

relvastatud ülestõusuga seotud küsimusi - komissaride määramist merekindluse garnisoni väeosadesse komandandi, juurde ja merekindluse staapi. I9.oktoobril kinnitati see otsus Tallinna nõukogu poolt.[I]

"Zvezda" kirjutas, et ka Petrogradi garnison valmistub üldiseks väljaastumiseks. I8.oktoobril toimus Smolnõis garnisoni polgu- ja roodukomiteede kinnine koosolek. Oma valmisolekut relvastatud väljaastumiseks Ajutise Valitsuse vastu kinnitasid Izmailovski, Pavlovski, Semjonovski ja kõikide teiste polkude esindajad.[2]

20.oktoobril asus tööle Patrogradi nõukogu Sõja-revolutsioonikomitee, mis kujunes relvastatud ülestõusu juhtivaks keskuseks nii pealinnas kui kogu riigis.

22.oktoobril moodustati Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee ja Tallinna nõukogu ühisel koosolekul Eestimaa Sõja-revolutsioonikomitee, mille juhatajaks valiti "Zvezda" toimetaja I.Rabtšinski.[3]

Kuna alates oktoobri keskpaigast toimus täiesti salajane ülesannete jaotamine sõjaväeosade vahel ja üksikasjaliku ülestõusu plaani väljatöötamine,[4] siis loomulikult nii Sõja-revolutsioonikomitee tegevust ja revolutsiooni läbiviimise plaane ajalehtedes, sealhulgas ka "Zvezdas", ei avaldatud ning ülevaate revolutsiooni ettevalmistamise käigust võime saada hiljem ilmunud mälestuste ning teiste materjalide põhjal. "Zvezda" teatas küll lühikese informatsioonina, et äsjamoodustatud Sõja-revolutsioonikomiteele teatasid

---

I "Звезда" № 25, 24 октября 1917 г.

2 Sealsamas.

3 Sealsamas.

4 Rabtšinski, I., Oktoobripäevad Eestis, Nõukogude võimu eest, lk.153.

oma allumisest kõik Tallinna garnisoni sõjaväed,[1] kuid mingisuguseid konkreetseid plaane ega tähtaegu,samuti jõudude vahekorda ajalehtedes ei avaldatud.

Andes hinnangu "Zvezda" osale soldatite ning madruste ja rahvahulkade bolševiseerimisel,võib eeltoodu põhjal öelda,et Eestis oli revolutsiooniliste jõudude ülekaal olemas ning pind võimu ülevõtmiseks loodud.

Selline olukord häiris Ajutist Valitsust ja Põhjarinde staapi ning Kerenski nõudel hakati Eestisse koondama kontrrevolutsioonilisi jõude.

9.oktoobril andis Põhjarinde ülemjuhataja kindral Tšeremissov korralduse,saata Tallinna komandandi käsutusse 3.ratsakorpuse 2 polku korra jaluleseadmiseks.Siia pidid saabuma I3. ja I5. kasakapolk koos I.Doni suurtükidivisjoniga,kokku kümme sotnjat ratsaväge,kaheksa kuulipildujat ja neli süürtükki.[2]

Tallinna piirkonda koondati ka teisi reaktsioonilisi väeosi. Oktoobri algul paigutati Haapsalu-Risti piirkonda 5.soomusdivisjon,I4.oktoobril saabus Tallinna suurtükiväe divisjon.[3]

Need ümberpaigutused kujutasid endast üht lüli uue koalitsioonivalitsuse üldisest poliitikast,mis püüdis uue korniilovluse organiseerimise abil revolutsiooni ennetada.Vastavalt uuele vandenõule kavatseti avada rinne ja loovutada Petrograd vaenlastele ning viia välja revolutsioonilised väed Soomest.Kiirendati löögipataljonide ja rahvusväeosade loomist,

---

1 " Звезда" № 25,24 октября I9I7 г.

2 Siilivask,K.,Väitekiri ...,lk.784.

3 Sealsamas,lk.786.

kasakate üksusi koondati Petrogradi alla.Ühtlasi kavatseti desarmeerida neli Baltimaadel paiknevat kindlusepolku, kus domineeris bolševike mõju.[1]

Oktoobrikuus Balti laevastikus,sealhulgas Eestis paiknevates üksustes ei olnud Ajutisel Valitsusel ega laevastiku juhtkonnal enam mingit arvestatavat tuge peale ohvitseride ja staapide ,kes olid aga madruste komiteede kindla kontrolli all. Samuti oli Tallinna merekindluse väeosades otsustav ülekaal kaldunud bolševikele.I.septembril arvestatiselle garnisoni suurust,välja arvatud laevastiku üksused, enam kui 31500 meheni.Neist ohvitsere,arste ja ametnikke umbes 1100,soldateid 30500.[2]

Suurematest väeosadest kuulus oktoobri teisel poolel vahetult merekindluse garnisoni koosseisu I. ja 2. kindluse jalaväepolk (126 ohvitseri ja 3700 soldatit), Ust-Dvinski kindlusepolk (35 ohvitseri ja 1575 soldatit),Paldiskis asuv 469. Aržamassi polk (51 ohvitseri ja 1959 soldatit),44.jalaväediviis (173.Kamenetski,174.Romenski,175.Baturinski ja 176.Perevologitski jalaväepolk) kokku kuni 12000 mehega,samuti 2.Tallinna piirikaitse-ratsaväepolk (19 ohvitseri ja 725 alamväelast).Peale selle oli rida suutrükiväe,insenervägede ja muid üksusi.Vahetult enne relvastatud ülestõusu saabusid Tallinna ka 3.ratsakorpuse 13. ja 15. kasakapolk ja soomusautode üksus.Seega jäi merekindluse piirkonna garnison oktoobri lõpul 30000-35000 sõjaväelase piiridesse.[3]

Pärast Lääne-Eesti saarte langemist moodustati Läänemaa rannikul rannakaitse vägede rühm,mis allus Balti laevastiku maavägede ülemale ja Tallinna merekindluse komandandile.See

---

1 Петраш,В.,Моряки Балтийского флота...,стр.232-233.

2 Siilivask,K.,Väitekiri ...,lk.797.

3 Sealsamas.

rühm koosnes oktoobri lõpul 4.jalaväediviisi väeosadest (kuni I2000 meest), I.Eesti polgust (57 ohvitseri ja I458 meest),jalaväe koondpolgust (46 ohvitseri ja 2639 meest) ja 5. soomusautode divisjoni väeosadest.Kokku paiknes siin ligemale 20000 meest.Koos laevastiku üksustega Tallinnas,Paldiskis ja Rohukülas võis Tallinna merekindluse piirkonnas paiknevate vägede koguarv ulatuda 55000-60000 meheni.Tallinna piirkonnas paiknevad väed olid põhiliselt bolševiseerunud. Narva ja Narva-Jõesuu piirkonnas paiknevad tagavaraüksused olid samuti peaaegu täielikult bolševiseerunud,mille tõttu need (8000-I0000 meest) moodustasid revolutsioonile tugeva kaitserühma.Vahetult enne revolutsiooni paisati siia ukrainiseeritud 49.korpus.Koosseisus oli 8 polku ja mitmed teised väeosad,mis paiknesid Rakvere ja Tapa ümbruses,kokku 20000 meest.[I]

Tartu garnison - 5000 läti kütti,soomusautode üksus,Tartu Eesti Tagavarapataljon ja teised väeosad,kokku ligikaudu I0000-II000 meest- oli oma põhiosas bolševiseerunud.

Valgas asus XII armee staap ja Iskosol- selle armee peamised kontrrevolutsioonilised keskused.XII armee revolutsioonilised väeosad - ligi 40000 läti kütti,Siberi polgud ja teised üksused paiknesid rindel Volmari-Võnnu rajoonis.Nende tagalasse olid koondatud kontrrevolutsioonilised löögijõud eesotsas I ratsakorpusega,kuhu kuulus 5500 mõõka,5000 tääki ja 400 ohvitseri.

Heinaste-Pärnu-Tõstamaa rajooni vägede üldarv moodustas 30000 meest.

Vägede koguarvu Eesti territooriumil võib hinnata I9I7. aasta oktoobri lõpul kuni 200000 mehele.[2]

---

I Siilivask,K.,Väitekiri ...,lk.798.

2 Sealsamas,lk.799-800.

Lähtudes meie poolt varem toodud materjalist võime aga öelda,et otsustav osa sõjaväelastest olid üle tulnud revolutsiooni poolele.

Kontrrevolutsioonilise kallakuga olid peamiselt Põhja-Eestis Rakveres asuv 49.korpus ja osalt Haapsalu-Risti piirkonnas asuv Eesti polk ja 5.soomusdiviisi üksused.Lõuna-Eestis oli Valga-Puhja-Mõisaküla piirkonnas I.ratsakorpus.[I]

Täiesti õige ning konkreetse pildi jõudude vahekorrast saame analüüsides Asutava Kogu valimiste tulemusi,mis toimusid I2.novembril.

Eesti alal paiknevad sõjaväeosad võtsid valimistest osa Põhjarinde koosseisus,peamiselt XII armee ja Balti laevastiku valimisringkondades.Balti laevastiku koosseisus hääletasid ka laevastiku staabile allutatud maaväed,sealhulgas ka Tallinna merekindluse piirkonna maaväed ja merekindluse töölised.[2]

Eriti aktiivselt võttis Asutava Kogu valimiskampaaniast osa "Zvezda". Pidevalt avaldati ajalehe veergudel artikleid ja üleskutseid,kus soovitati anda oma hääled bolševike kasuks.

Tänu "Zvezda" järjekindlale selgitustööle kasvas rahvahulkades ja sõjaväes järjest valijate arv,kes olid nõus hääletama ainult bolševike poolt. "Zvezda" tegevus mõjutas ka lõplikult esseeride ja menševike lõhenemist ja pahempoolsete suundade ülekaalu nende parteide Eesti organisatsioonides.Revolutsiooni üldise tõusu perioodil tekkis ajutine liit proletaarse partei ja väikekodanlike parteide pahempoolsete jõudude vahel, mis oluliselt hõlbustas sotsialistliku revolutsiooni võitu.

---

I Siilivask,K.,Väitekiri ...,lk.80I.
2 Петраш,В.,Выборы в Учредительное Собрание по Балтийскому избирательному округу,сб.Город Ленина в дни Октября и Великой Отечественной войны I94I-I945 гг.Ленинград I964, стр.7I-72.

Kogu Venemaa ulatuses said valimistel võidu esseerid, kuid Petrogradi linnas ja kubermangus, Kesk-Vene tööstuspiirkonnas, Balti laevastikus, Põhja- ja Läänerindel said bolševikud otsustava ülekaalu teiste parteide üle - keskmiselt 50-60% antud häältest.[I]

Kindla esikoha Eestimaa valimisringkonnas said bolševikud, kes kogusid I2096I häält (40,I% hääletanute üldarvust), koos Narvas antud häältega isegi 40,5%.[2]

Põhjarinde väeosades hääletas bolševike poolt 46558I inimest ehk 56,2% hääletajatest. Sealhulgas XII armees said bolševikud 205954 häält ehk 53,7% antud häältest, esseerid I238I8 häält ehk 32,3%.[3]

Balti laevastiku valimisringkonnas anti bolševike kandidaatide poolt I30I86 häält ehk 58,2%, pahempoolsete esseeride poolt 6I0I9 häält ehk 27,3%, paremppolsete esseeride poolt 26498 häält ehk II,9% antud häältest.[4]

Bolševikud ja pahempoolsed esseerid kokku said laevastikus 85,5% antud häältest. Seega oli laevastikus ja XII armees bolševike võit veelgi suurem kui Eesti tsiviilelanikkonna hulgas.

Tallinna elanikkonna hulgas tõusis bolševike poolt antud häälte arv 47%-ni, Narvas 50,5%-ni, kui aga lisada juurde sõjaväelased, siis 64%-ni.[5]

Suure võidu said bolševikud Tallinna merekindluse piirkonna vägedes, mis moodustasid Balti laevastiku valimisring-

---

I Lenin, V.I., Teosed, 30.kd., lk.23I-233.

2 Siilivask, K., Väitekiri ..., lk.824.

3 Голуб, П., Большевизация солдатских масс в канун Октября, "Военно-исторический журнал" I967, № 5, стр.II

4 Петраш, В., ук.статья, стр.79

5 Siilivask, K., Väitekiri ..., lk.825.

konna Tallinna valimisrajooni.

Selle koosseisus valis ka osa merekindluse ehitustöölisi.Nimekirjas oli siin 48703 valijat.Kuna laevastikus oli valimiste kord erinev kehtinud valimiskorrast,siin võis hääletada ka üksikute kandidaatide poolt,sealhulgas ka eri nimekirjades olevate kandidaatite poolt,et valida tuli kaks saadikut,siis oli valijatel siin tegelikult kaks häält,seepärast ulatus häälte arv siin 59829,olles suurem valijate arvust.Bolševike partei kandidaatide poolt anti 36726 häält ehk 61,2% kõigist antud häältest,parempoolsetele esseeridele 13663 häält ehk 23%,parempoolsetele esseeridele 7053,häält ehk11,8% antud häältest.Seega anti Tallinna merekindluse piirkonna vägedes 84,2% häältest bolševike ja pahempoolsete esseeride poolt.Siinjuures peab märkima,et maavägedes said bolševikud 63,8% antud häältest ja pahempoolsed esseerid 20,5%,laevastiku üksustes aga bolševikud 50,1% ja pahempoolsed esseerid[1] 33,5%.

Tartu garnisonis said bolševikud üle 8000 hääle - umbes 75% antud häältest,esseerid umbes 2000 häält.Tartu Eesti Tagavarapataljonis said bolševikud 1623 häält - 66% kõigist antud häältest.[2]

Lähtudes ülaltoodud valimistulemustest võib väita,et 1917.aasta ajaloolisel murrangumomendil oli olukord Eestis kujunenud bolševikele soodsaks.Kõige tähtsamates keskustes - Tallinnas,Narvas ja Tartus,nii sõjaväelaste kui ka töölisklassi hulgas oli loodud revolutsiooniliste jõudude otsustav ülekaal; soldatid,madrused ja töölisklass pooldasid siin kindlalt relvastatud ülestõusu ja võimu üleminekut nõukogude

---

[1] Петраш,В.,ук.статья,стр.74,78-79.

[2] Голуб,П., ук.статья,стр.6.

kätte.

Selline jõudude ülekaal tõstis aga veelgi "Zvezda" autoriteeti ning näitas,et tema agitatsiooni- ja propagandatöö oli kandnud vilja.

5. Oktoobrirevolutsiooni võit Eestis.

Oktoobri viimastel päevadel jõudsid sündmused revolutsioonilise kriisi järku.Saabus otsustav kokkupõrge revolutsioonijõudude ja kodanliku kontrrevolutsiooni vahel.

Ka Eesti oli revolutsiooniliseks väljaastumiseks valmis.

Ajaleht "Zvezda" kirjutas,et 22.oktoobril,kui moodustati Tallinnas Sõja-revolutsioonikomitee,oli juba välja töötatud üksikasjaline tegevusplaan.

Ajaleht kirjutas,et kõik garnisoni väeosad teatasid oma valmisolekust astuda komitee kutsel võitlusse.Tähtsamate strateegiliste punktide juures kehtestati sõjaväeosade valve.[I]

Kahjuks ei saanud "Zvezda" avaldada konkreetset ülestõusu plaani,sest see oleks olnud revolutsiooni reetmine ning teretulnud teadaanne vaenlasele.

Hiljem oma mälestustes avaldas I.Rabtšinski revolutsiooni läbiviimise üksikasjaliku plaani. I.Rabtšinski kirjutas:"Isegi pisiasjad olid plaanis ette nähtud:4.suurtükiväepolgu [illegible] rasked kahurid olid suunatud Tallinna jaamale ja kindluse piirkonnale,kus asusid kasakapolgud;Ust-Dvinski polgule tehti ülesandeks patrullimine;I75.polk määrati reservi;laevad seati võitlusvalmis.Iga päev pidas kaks laeva valveteenistust. Oli loodud side kohalike nõukogudega,Läti polkudega, Tartu, Valga,Võnnu ja teiste linnadega; samuti oli kindlustatud

---

I "Звезда" № 25,24 октября 1917 г.

sõlmpunktide vallutamine.[1]

Üldine revolutsiooni läbiviimise plaan nägi välja järgmiselt.

Kui Petrogradis algab ülestõus,haarata võim Tallinnas, Narvas,Tartus,Valgas ja Pärnus kui tähtsamates strateegilistes keskustes,surudes siin maha kontrrevolutsiooni vastupanu ja mitte lasta tema,löögiüksusi Valga-Mõisaküla-Pärnu ning Rakvere-Tallinna-Haapsalu piirkonnast Petrogradi vastu paisata.

23.oktoobril toimus Eestimaa Sõja-revolutsioonikomitee esimene koosolek.Komitees,kuhu kuulus umbes 40 liiget,[2] oli juhtiv osa bolševike käes,kellega hõkeerusid pahempoolsed esseerid ja menševikud-internatsionalistid.Koosolekut juhatas I.Rabtšinski.Kinnitati instruktsioonid raudtee,posti ja telegraafi komissaridele ning lubati saata tegutsemisjuhendid kõigile Eestimaa nõukogudele.[3]

Komitee lõi kontakti Tallinna sõjaväeosade ja tehastega; võeti tarvitusele abinõud kontrrevolutsiooniliste vägede vastu.

Kuna olukorda vahetult enne revolutsiooni ning selle läbiviimise käiku on seni ilmunud kirjanduses põhjalikult analüüsitud ning "Zvezda" neid küsimusi Eesti ulatuses küllaldaselt ei valgusta,siis piirdutakse siin vaid lühikese ülevaatega revolutsiooni käigust.

Ületõus Tallinnas algas juba 23.oktoobril,sama päeva õhtul kella seitsmeks olid tähtsamad punktid Eestimaa Sõja-re-

---

1 Rabtšinski,I.,Oktoobripäevad Eestis,Nõukogude võimu eest, lk.153.

2 Pöögelmann,H.,1917.aasta revolutsioon Eestis,lk.54.

3 S.Sots.Okt.-rev.Eestis...,lk.374.

volutsioonikomitee käsutuses.

Ka Petrogradis toimus revolutsiooni käik edukalt.25.oktoobril vallutati Talvepalee ning areteeriti Ajutine Valitsus,kuid Kerenskil õnnestus põgeneda.Sama päeva õhtul kokkutulnud II Ülevenemaaline Nõukogude Kongress võttis võimu enda kätte.

Teade revolutsiooni võidust Petrogradis jõudis Tallinna 26.oktoobril ning ka siin asuti otsekohe organiseerima nõukogude võimu.

Ajaleht "Zvezda" võis nüüd oma veergudel rohkem avaldada materjale revolutsiooni edasisest käigust ning asuda selle saavutuste kindlustamisele.Ajaleht kirjutas,et nõukogude võimu kehtestamiseks toimus Tallinnas 26.oktoobril kell IO$^{oo}$ Eestimaa Sõja-revolutsioonikomitee,Tallinna Nõukogu Täitevkomitee ja Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee ühine koosolek. Siia kutsuti välja kogu Tallinna garnisoni juhtkond,et selgitada nende seisukohta nõukogude võimu suhtes.Koosolekut juhatas I.Rabtšinski,kes küsis:"Kas merekindluse juhtkond on nõus uut võimu tunnistama?"

Ohvitserid teatasid,et nad on nõus seda tunnistama ja teenima ning palusid komiteede abi rahu ja korra tagamiseks sõjaväes,et kindlustada kaitsevõime säilitamist välisvaenlase vastu.Kõikide juhtkonna esindajate juurde määrati ametisse komissarid kontrolli teostamiseks.[I]

See kõik tähendas,et Tallinnas oli võim läinud revolutsioonikomitee,s.t.tööliste,soldatite ja madruste kätte.Ülestõus,mis algas 23.oktoobri õhtul oli võitnud.

"Zvezda" kirjutas,et võimu üleminekut nõukogude kätte võtsid tööliste,soldatite ja madruste hulgad vastu palava heakskiiduga."Dvigateli",Lutheri,Vene-Balti laevatehaste ja Tallinna merekindluse tööliste,4.suurtükiväe divisjoni ja

---

I "Звезда" № 27,29 октября 1917 г.

Tallinna 2.eesti polgu soldatite koosolekutel,võeti vastu resolutsioonid,milles kiideti heaks võimu üleminek ja luba-
I
ti nõukogude valitsusele kõige otsustavamat toetust.

Naissaare madruste ja kindlustustööliste koosolek teatas, et nad astuvad sõja-revolutsioonikomitee esimesel kutsel na-
2
gu üks mees relvaga käes kontrrevolutsiooni vastu.

Suur koosolek toimus soldatite klubis "Ühendus",kus nõu-ti kogu võimu üleminekut II Ülevenemaalise Nõukogude Kongressi kätte ning teatati valmisolekust relvaga kaitsta uut võimu.

Koosolekust osavõtjad nõudsid uuelt võimult:

I) Kuulutada välja vaherahu ning võtta tarvitusele kõik abinõud üldise demokraatliku rahu sõlmimiseks.
3
2) Anda kogu maa maakomiteede kätte,jne.

26.oktoobril avaldati "Zvezda" veergudel Eestimaa Sõja-revolutsioonikomitee üleskutse "Kõigile soldatitele,madrustele ja töölistele,kõigile Eestimaa elanikkudele".Selles teatati,et Ajutine Valitsus on kukutatud ja ministrid areteeritud ning võim üle läinud nõukogude kätte.

Uus valitsus kaotas surmanuhtluse rindel,lubas jätkata poliitilist tööd armees ja laevastikus,vabastas areteeritud bolševikud,samuti kõik soldatid ja ohvitserid,kes olid arateeritud poliitilistel motiividel ning areteeris Ajutise Valitsuse ministrid.

Ühtlasi teatati,et Eestis kuulub kogu võim Eestimaa Sõja-revolutsioonikomiteele, kohtadel aga tööliste,soldatite, maatameeste ja väikemaapidajate nõukogudele.[4]

Olukorrast Tallinna garnisonis kirjutas "Zvezda",et Tal-

---

I "Звезда" № 27,29 октября I9I7 г.

2 "Звезда" № 28, I ноября I9I7 г.

3 "Звезда" № 27,29 октября I9I7 г.

4 "Звезда" № 26,27 октября I9I7 г.

linna Peeter Suure merekindluse komandant ja teised Tallinnas paiknevate väeosade ja üksuste ülemad on andnud nõusoleku koostööks uue valitsusega ning nad kõik jäetakse oma ametikohtadele,kusjuures nende juurde määratakse komissarid, kellele on antud õigus kontrollida väeosade ülemate tegevust ning sellele vahele segada.[1]

27.oktoobril võttis V.Kingissepp revolutsioonikomitee ülesandel kubermangukomissar Poskalt üle kubermanguvalitsuse asjaajamise.

Ka Narva,Tartu,Paide,Viljandi,Võru,Pärnu ja Haapsalu nõukogudele teatati toimunust ning ka need asusid ametiasutuste ülevõtmisele.[2]

Nii toimus võimu ülevõtmine Eestis kiiresti,rahulikult ja veretult.Seda tänu sellele,et Sõja-revolutsioonikimitee eesotsas tulihingelise bolševiku I.Rabtšinskiga tegutses organiseeritult ja energiliselt,ilma ühegi veata.

"Zvezda" aga oli suutnud niivõrd arusaadavalt selgitada bolševike poliitikat sõdurite ja madruste hulgas,et revolutsioonipäevil tegutsesid nad täielikus üksmeeles revolutsioonilise töölistega.29.oktoobril avaldas "Zvezda" materjale II Ülevenemaaliselt Nõukogude Kongressilt,mis alustas tööd 25.oktoobri õhtul.Ajaleht kirjutas,et Ajutine Valitsus on kukutatud ja kongress võtab võimu enda kätte,kogu võim kohapeal on läinud tööliste,soldatite ja talupoegade saadikute nõukogude kätte.Samas teatati,et on vastu võetud dekreedid rahu ja maa kohta ning moodustatud Nõukogude valitsus - Rahvakomissaride Nõukogu.Selle esimeheks sai V.I.Lenin .[3]

Madrused ja soldatid kiitsid heaks uue valitsuse tegevuse ning avaldasid solidaarsust hulgalistel miitingutel ja

---

1 "Звезда"№ 26,27 октября 1917 г.
2 S.Sots.Okt.-rev.Eestis ...,lk.382-383 ja 389.
3 "Звезда" № 27,29 октября 1917 г.

koosolekutel."Zvezda" avaldas rõhkesti sellekohast materjali oma veergudel.

28.oktoobril toimus Tallinnas, tsirkuse hoones,garnisoni väeosade ja laevade meeskondade üldkoosolek,osavõtjaid oli 5000.[1] Koosolek avaldas nõukogude kongressile solidaarsust ning valmisolekut astuda igal ajal välja uue valitsuse kaitseks.

I.ristlejate brigaadi meeskondade koosolek tervitas võimu üleminekut nõukogude kätte ning avaldas solidaarsust Rahvakomissaride Nõukogule.[2]

Kindlalt toetas uut võimu Tartu garnison,sealhulgas Eesti tagavarapataljon. Üksmeelselt kiideti heaks resolutsioon, kus mõisteti hukka Ajutise Valitsuse poliitika ning tervitati võimu ülevõtmist nõukogude poolt.Koosolekust osavõtjad lubasid täita ainult nõukogude käske ning korraldusi ja astuma nende kaitseks välja.[3]

Nõukogude võimu võit ja kindlustumine Eesti tähtsamates keskustes lõi häid eeldusi Kerenski-Krasnovi sõjaretke purustamiseks.

Nagu eespool märgitud,õnnestus Kerenskil 25.oktoobril Petrogradist põgeneda ja jõudnud sama päeva hilisõhtuks Pihkvasse asus otsekohe pealetungi organiseerimisele revolutsioonilise Petrogradi vastu .Revolutsiooni ette kerkis tõsine oht.

"Zvezda" asus otsekohe võitlusse kontrrevolutsiooni vastu, avaldades pidevalt materjale Kerenski-Krasnovi sõjaretke kohta ning kutsudes soldateid ja madruseid revolutsiooni kaitsma.

Ajaleht kirjutas,et Kerenski kontrrevolutsioon on alanud, ta tahab hukutada revolutsiooni saavutused ning kehtestada

---

1 " Звезда" № 28,I ноября 1917 г.

2 Sealsamas.

3 Sealsamas.

kodanlikku diktatuuri.Revolutsiooni saavutusi tuleb kaitsta ning Kerenski-Krasnovi sõjakäik purustada.[1]

Ka Eestimaa Sõja-revolutsioonikomitee võttis kohe tarvitusele abinõud,et mitte lasta Eestist väeosi Petrogradi vastu.

"Zvezda" ja teiste bolševistlike ajalehtede kaudu pöördus Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee ülekutsega tööliste, soldatite ja madruste poole.Selles märgiti,et Kerenski kavatseb revolutsiooni verre uputada,kukutada ülevenemaalise nõukogude kongressi poolt loodud rahvavalitsust.Nüüd võivad kindlustada võidu vaid tööliste,soldatite ja madruste vastupidavus ja revolutsioonilise kohuse täitmine.[2]

Olukord Eestis,eriti Tallinnas,kujunes küllatki keeruliseks. Tuli kinni pidada kasakapolke,kes kippusid Kerenskile appi,samuti 44.diviisi väeosi ning hoida kontrolli all Tallinn-Tapa-Narva raudteed,samuti 49.korpuse kinnipidamine, mille juhtkond oli saanud Kerenski ja Krasnovi korralduse minna Petrogradi vastu.

"Zvezda" selgitas pidevalt olukorda ning kutsus soldateid ja madruseid valvsusele.Ajaleht kirjutas,et Kerenski on lõplikult võtnud maha maski ning asunud avaliku kontrrevolutsiooni teele.[3]

Tallinna merekindluse sõjajõudude rõhuv enamik astus aga kindlalt välja revolutsioonilise Petrogradi poolel.31.oktoobril toimunud garnisoni koosolekul avaldati toetust tööliste-le,soldatitele ja madrustele,kes võitlevad Kerenski-Krasnovi jõudude vastu ning tõotati anda otsustavat abi revolutsioonilisele Petrogradile.[4]

---

1 "Звезда"№ 27,29 октября 1917 г.

2 "Звезда" № 28,1 ноября 1917 г.

3 Sealsamas.

4 "Tööline" nr.94,3.novembril 1917.

"Zvezda" kirjutas,et Tallinnast saadeti Petrogradile appi ristleja "Oleg" ja miiniristleja "Pobeditel",Gatšina alla saadeti Tallinna vabatahtlike võitlusrühm.[1]

Pideva informatsiooni kõrval "Zvezda" veergudelt,kus kirjutati Tsarskoje Selo ja Gatšina vabastamisest ning Kerenski ettepanekust,panna relvad maha,saabus lõpuks rõõmustav teade Krasnovi purustamisest.

Selle teate võtsid Eesti revolutsioonilised jõud vastu üldise juubeldusega.

Seega vaatamata kõigile raskustele õnnestus Kerenski-Krasnovi mäss 30.oktoobri õhtuks maha suruda.Eesti ja Läti bolševike peateene seisis selles,et visas võitluses ei lasknud nad Eestist ega Lätist vägesid Petrogradi suunas.Mõnevõrra abistati ka omapoolsete jõudude saatmisega Petrogradi.

Võidu puhul Kerenski-Krasnovi üle tervitas Tsentrobalt palavalt Balti laevastiku kangelaslikke meremehi.Tervituse kangelaslikule Balti laevastikule saatis ka Eestimaa Sõjarevolutsioonikomitee esimees I.Rabtšinski,kes tänas kõiki meremehi,kes olid võidelnud kontrrevolutsiooni vastu ja õnnitles neid selle võidu puhul.[2]

Tervitus saadeti ka kangelaslikele ristleja "Olegi" madrustele,kes aktiivselt võtsid osa kontrrevolutsioonilise kolde purustamisest.[3]

Võidu saavutamise puhul Kerenski-Krasnovi mässu üle toimus I.novembril Tallinna garnisonis miiting,millest võttis osa I0000 madrust ja soldatit.[4] Koosolek saatis tervituse revolutsioonilisele Petrogradile ning kõigile soldatitele,

---

I "Звезда" № 28,I ноября I9I7 г.

2 "Звезда" № 30,3 ноября I9I7 г.

3 "Звезда" № 29,2 ноября I9I7 г.

4 "Звезда" № 30,3 ноября I9I7 г.

madrustele ja töölistele,kes võitlesid Kerenski kontrrevolutsiooniliste vägede vastu.

Miitingul vastuvõetud resolutsioonis,mille otsekohe avaldas "Zvezda",õeldi;

"I)Tunnistades,et nende jõukude tegevus,kes on tunginud ja tungivad revolutsioonilisele demokraatiale kallale meie maa ja revolutsiooni reetja Kerenski juhtimisel,on ilmselt kontrrevolutsiooniline;neile,kes tungivad peale,et niisutades oma teed venna verega,nende verega,kes taotlevad maad ja vabadust ja kõigi orjastatute vabastamist,kõigile neile me saadame kannatadasaanute hinge sügavusest **needuse**.

2) Tõotame kõik nagu üks mees,et ükski Kerenski ja tema käsilaste reeturlik avantüür ei kalluta meid kõrvale sellest sirgjoonest ja ausast teest,mida mööda me praegu sammume; kõik nende poolt püstitatud takistused me purustame halastamatult ja anname kõige kallima - oma elu - selle ürituse eest; oleme valmis surema nagu üks mees,kuid võimu oma rakkus kätest keegi ära ei anna; kõigi reeturitega,kes tahavad seda ära rebida,võitleme me halastamatult."[I]

Selle võidu saavutamisel mängis väga olulist osa ka "Zvezda". Tema veergudel avaldatud üleskutsed mobiliseerisid sõdateid ja madruseid võitlusse revolutsiooni kaitseks,tema paljastavad artiklid Kerenski-Krasnovi kontrrevolutsioonilise tegevuse kohta aitasid soldateil ja madrustel õigesti hinnata olukorda ning vastavalt sellele tegutseda.

Kerenski-Krasnovi sõjaretke purustamine võimaldas asuda uue võimu laiendamisele ja kindlustamisele,sest reas väiksemates keskustes Eesti territooriumil ei olnud veel nõukogude võim lõplikult jõustunud,samuti avaldas mitmetes kohtades

---

[I] "Звезда" № 30,3 ноября 1917 г.

teatavat vastupanu ka Eesti kodanlus.

Üheks suuremaks kodanluse kontrrevolutsiooni aktiks oli posti-, telegraafi- ja telefoniametnike üldkoosoleku otsus 30. oktoobrist, kus nõuti komissaride ärakutsumist nende asutustest. Streigi käiku valgustas põhjalikult oma veergudel "Zvezda". Ta kirjutas, et Sõja-revolutsioonikomitee tunnistas streigi kontrrevolutsiooniliseks ja otsustas komissare mitte ära kutsuda. Streik kestis siiski kuni 6. novembrini ja see suudeti lõpetada enam-vähem rahulike vahenditega.[I]

Siiski kutsus "Zvezda" üles valvsusele, sest selliseid kontrrevolutsioonilisi üritusi võis ilmneda ka mujal.

Nõukogude võimu kindlustamise eest tuli eesti bolševikel pidada visa võitlust veel küllaltki pikka aega, see jätkus novembris ning mõnel juhul ulatus detsembrissegi. Kuid see ei puuduta enam oluliselt "Zvezda" tegevust. Armees ja laevastikus, samuti suuremates keskustes, kus oli vene rahvusest töölisi, oli revolutsioon võitnud ning nõukogude võim kehtestatud koos selle kehtestamisega Petrogradis.

"Zvezda" oli oma ülesande täitnud auga ning lõpetas oma tegevuse 44. numbriga, mis ilmus 30. novembril 1917. aastal,[2] edasi I. detsembrist hakkas jälle ilmuma "Utro pravdõ" nime all.[3]

---

I "Звезда" № 33, 9 ноября 1917 г.

2 "Звезда" № 44, 30 ноября 1917 г.

3 "Утро правды" № 45, I декабря 1917 г.

# K O K K U V Õ T E

I9I7.aastal teostus Eestis 8 kuu jooksul kaks revolutsiooni - kodanlik-demokraatlik ja sotsialistlik.

See oli võimalik sellepärast,et sajad-tuhanded Eesti linna- ja maaproletaarlased ,soldatid ja madrused võtsid revolutsioonilisest võitlusest aktiivselt osa,olles revolutsiooni avangardis.

Veebruarirevolutsiooni tulemused ei saanud aga rahuldada töötava rahva ja soldatite ning madruste huve,sest riigivõimu haaras enda kätte kodanlus.

Tekkis vajadus uue,sotsialistliku revolutsiooni järele.Selle revolutsiooni ettevalmistamise ja läbiviimise võtsid enda peale bolševikud,bolševike partei.Erilist tähelepanu nõudis bolševikelt revolutsioonaline töö sõjaväes,sest ainult sõjaväe kaasatõmbamine revolutsiooni poole võis kindlustada võidu.

Üheks tähtsaks abinõuks sõjaväelaste bolševiseerimisel ja kaasatõmbamisel revolutsioonilisse võitlusse oli bolševistlik ajakirjandus,Tallinna piirkonnas aga eelkõige ajalehed "Utro pravdõ" ja "ZveZda".

Bolševistlik "Utro pravdõ" hakkas ilmuma just sel keerulisel perioodil, kui Petrogradis oli loodud uus koalitsioonivalitsus, mis viis paljud töölised,soldatid ja madrused eksiteele uue valitsuse iseloomu suhtes.

"Utro pravdõ" esmaseks ülesandeks saigi tekkinud keerulises olukorras juhtida rahvamasse,peamiselt aga soldateid ja madru-

seid ,õiget,bolševistlikku teed mööda.

"Utro pravdõ" võitis kiiresti Tallinna garnisoni väeosades ja laevastiku madruste ning vene rahvusest tööliste seas suure populaarsuse.

"Utro pravdõ" koos oma toimetaja,tulihingelise kommunisti ja revolutsionääri I.Rabtšinskiga püüdis teha kõik,et ajaleht oleks populaarne,et temast oleks kasu revolutsioonilisele. Nii ajalehel kui ka tema toimetajal oli väga tihe kontakt sõjaväelastega.I.Rabtšinski oli sagedaseks külaliseks nende hulgas, samuti külastasid lihtsad soldatid ja madrused ajalehe toimetust.

"Utro pravdõ" töö tagajärgi võisime näha juba 18.juuni demonstratsiooni ajal Eestis.Bolševikud ja bolševistlik"Utro pravdõ " olid suutnud juuni keskpaigaks koondada rõhuva enamuse töölisklassist,madrustest ja soldatitest bolševike ümber,olid suutnud nad tõmmata demonstratsioonile bolševistlike loosungite all.

"Utro pravdõ" võitlus ei olnud kerge,sageli tuli tal välja astuda kodanlikus ajakirjanduses levitatava laimukampaania vastu.1917.aasta juulis,kui Ajutise Valitsuse pealetung rindel verest tühjaks jooksis,hakkas vene ja eesti kodanlus süüdistama bolševikke armee laostamises ja riigi reetmises.

"Utro pravdõ" lükkas need süüdistused ümber,kui kodanluse provokatsioonilised väljamõeldised ja tõestas,et pealetungiga hävitatud inimelude ning sõja jätkamise poliitika eest kannavad vastutust just kodanlik Ajutine Valitsus ja teda toetavad väikekodanlikud parteid.

Ka juulipäevadel ning veel mõnda aega kasvava reaktsiooni tingimustes jätkas "Utro pravdõ" Ajutise Valitsuse poliitika

paljastamist ning bolševike ideede selgitamist.

Kuid reaksioonilaine jõudis ka "Utro pravdõni" ja juba 13.mail ajaleht suleti.

Kuigi "Utro pravdõ" ilmus lühikest aega,vähem kui kaks kuud ja teda jõuti välja anda ainult 16 numbrit,tiraažiga umbes 3000 eksemplari [1],oli ajaleht jõudnud levida laialdaselt üle Venemaa ning võitnud paljude südamed ja juhtinud laiad soldatite ja madruste hulgad õigele-bolševistlikule teele.

Peale "Utro pravdõ" sulgemist aga ei jäänud Eesti bolševikud kauaks ilma venekeelse häälekandjata.Juba I.augustil hakkas ilmuma "Utro pravdõ" poolt alustatud võitluse jätkaja ,ajaleht "Zvezda".

"Utro pravdõ" ilmumise ajal olid välja kujunenud ajalehe välisilme ja rubriigid,nagu "Sõjaväe elu","Partei elu" jne., neid traditsioone jätkas ka uus ajaleht "Zvezda".

Et ajaleht hakkas ilmuma partei VI kongressi ajal,osutas "Zvezda" oma agitatsiooni - ja propagandatöös kõige suuremat tähelepanu relvastatud ülestõusu ettevalmistamisele,eriti soldatite ja madruste hulgas.

1917.aasta augustiks olid varem "Utro pravdõ" ja nüüd "Zvezda" jõudnud ära teha sõjavägede hulgas suure töö.

Ajalehtede ja toimetaja töövilja näitasid arvukad kirjad toimetusele.Nendest aga omakorda järeldus,et väeosade ja laevade reakoosseis oli jõudnud veendumusele bolševike poliitika ainuõigsuses.

Seoses Lääne-Eesti saarte vallutamisega tegi "Zvezda"

---

[1] S.Sots.Okt.-rev.Eestis...,lk.251.

revolutsioonilist selgitustööd koostöö ja liidu tugevdamiseks eesti proletariaadi ja revolutsiooniliste soldatite ning madrustega."Zvezda" kirjutas,kuidas Balti mere laevastiku madruste kangelaslik võitlus päästis Eesti mandriosa vallutamisest ja tõkestas vaenlastele tee revolutsioonilise Petrogradi peale.Ajaleht selgitas soldatitele ja madrustele Ajutise Valitsuse poliitika reeturlikkust,paljastades tema plaanid Riia,Eesti ja isegi Petrogradi ohverdamiseks revolut - siooni lämmatamise eesmärgil.

Sama energiliselt paljastas ajaleht Ajutise Valitsuse laimukampaaniat bolševike vastu.Ajaleht näitas,et reeturite kilda tuleb arvata just kontrrevolutsiooniline väejuhatus, mitte aga bolševikud.

Seoses Riia loovutamisega ja Lääne-Eesti saarte vallutamisega saksa vägede poolt,kasvas kiiresti Eesti territooriumil asuvate sõjavägede hulk,kasvas Eesti kui Petrogradi lähedase naabri osatähtsus eelseisvas revolutsioonis.

See asjaolu nõudis veelgi suuremaid jõupingutusi revolutsiooni ettevalmistamise perioodil bolševistlikult "Zvezdalt". Kuid eesti bolševikud eesotsas "Zvezdaga" tulid selle ülesandega edukalt toime.

"Zvezdas" avaldatud materjalide põhjal võib järeldada, et ülestõusu ettevalmistuse perioodil septembris-oktoobris toimus Eestis paiknevates sõjavägedes kiire bolševiseerumine.Ajalehe "Zvezda" ja kogu eesti bolševike töö tulemusena olid Eestis asuvad soldatid ja madrused valmis otsustavaks võitluseks Ajutise Valitsuse vastu ja uue ,sotsialistliku korra eest.

Vahetult enne revolutsiooni kutsus "Zvezda" kõiki soldateid ja madruseid üles toetama proletariaadi avangardi - töölisklassi-ning astuma relvaga käes,koos töölisklassiga,otsustavale võitlusele."Zvezda" toimetajale I.Rabtšinskile usaldati aga kõige vastutusrikkam osa revolutsiooni läbiviimise käigus,ta nimetati Eestimaa Sõja-revolutsioonikomitee esimeheks.

Oma ülesandeid täitis I.Rabtšinski nii suurepäraselt,et juba 23.oktoobri õhtuks oli võim Tallinnas üle võetud,ilma verevalamiseta ja täiesti ootamatult Ajutisele Valitsusele truuksjäänud kontrrevolutsioonilistele jõududule.

Ei saa alahinnata "Zvezda" osa ka Kerenski-Krasnovi sõjakäigu purustamisel.Ajaleht kutsus üles kõiki soldateid ja madruseid mitte toetama Kerenskit,vaid asuma relvaga käes kaitsma revolutsiooni hälli,Petrogradi.

Et nii "Utro pravdõ" kui ka "Zvezda" püstitatud eesmärgid ja ülesanded täitsid,näitab kõige selgemini Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni kiire võit.

Pärast revolutsiooni ilmus ajaleht kuni saksa okupatsioonini "Utro pravdõ" nime all ning aitas kindlustada võimu Eestis ja astuda esimesi samme sotsialismi suunas.

# Р е з ю м е .

В течение 8-ми месяцев 1917 года в Эстонии победили две революции - буржуазно-демократическая и социалистическая.

В этих революциях принимали участие сотни тысяч Эстонских рабочих,солдат и матросов.

Однако Февральская буржуазная революция не принесла свободы пролетприату.Власть захватила в свои руки буржуазия в лице Временного Правительства,в Советах получили большинство меньшевики и эсеры.

В связи с этим возникла задача-превратить буржуазно - демократическую революцию в социалистическую.Выполнять эту важную задачу стали большевики и большевистская печать.

Главной задачей большевиков была - привлечь на сторону революции солдатские массы и матросы как важнейщую опору Временного Правительства.

Большую роль в большевизации армии и флота в Эстонии сыграли большевистские газеты "Утро правды" и " Звезда ".

С первого же номера газета "Утро правды" стала вести непримирительную борьбу против меньшевиков и эсеров.В газете публиковалось множество писем рабочих и солдат,а также резолюции многочисленных митингов и собраний,проводимых в знак протеста против политики Временного Правительства.

Особое внимание газета уделила политическому воспитанию солдат и матросов.Она постоянно разъясняла им контрреволюционный характер Временного Правительства,его стремление продолжать войну до победного конца.

Благодаря своему целеустремленному проведению в жизнь политической линии большевиков,газета быстро стала очень популярной среди солдатских и матросских масс,завоевала среди них полное доверие и любовь.

В результате большой агитационной работы "Утро правды" солдаты и матросы вышли 18 июня 1917 года на демонстрацию под большевистскими плакатами и лозунгами.

Газете пришлось провести большую борьбу против политики наступления Временного Правительства на фронте.

Когда Русские войска потерпели поражение на фронте Временное Правительство стало обвинять большевиков в предательстве и в сотрудничестве с немцами.

" Утро правды " на своих страницах разоблачила клеветническую политику Временного Правительства и раскрыла его планы,связанные с задушением революции.

В решающие июльские дни орган Ревельского Комитета РСДР/б/П "Утро правды" во главе с его редактором ,коммунистом И.Рабчинским, призвал всех честных людей на борьбу против наступления контрреволюции.

По приказанию Временного Правительства в ночь на 13 июля 1917 г. редакция была разгромлена и издание газеты "Утро правды" запрещено.

Но несмотря на короткое существование газеты/вышел только 16 номеров - с 17 мая по 11 июля 1917 года/,она успела открыть глаза тысячам солдат и матросов,которые стали итти по правильному пути, по пути большевиков.

И народ не остался надолго без газеты.Вместо "Утро правды" 1-го августа 1917 года вышла новая газета,большевистская " Звезда".

"Звезда" продолжила работу газеты "Утро правды" .Так как газета вышла во время работы УI съезда РСДР/б/П,ее главной задачей стало уделить максимум внимания своей пропагандистской и агитационной работе в период подготовки вооруженного восстания.

В результате проводимой газетой "Звезда"работы влияние большевиков на солдатские и матросские массы возрастало с каждым днем.

Большую разъяснительную работу газета проводила в дни Корниловского мятежа и во время боев на Моозундских островах.

Газета показала,что контрреволюция стремится всякими путями задушить революцию и призвала весь народ к самым решительным дейсивиям по свержению Временного Правительства и установлению власти Советов,власти народа.

В результате проведенной эстонскими большевиками и больше - вистскими газетами "Утро правды" и "Звезды" огромной работы в дни Октябрьской социалистической революции в Таллине и большей части Эстонии солдаты и матросы шли в едином строю с пролетариатом.

" Звезда" вела борьбу и против мятежа Керенского-Красного , помогла организовать солдат и матросов на борьбу за завоевания революции и продолжала борьбу до полного установления Советской власти во всей Эстонии.

# K a s u t a t u d  k i r j a n d u s


I Marksismi-leninismi klassikud

V.I.Lenin,Teosed,24 kd.

V.I.Lenin,Teosed,25 kd.

II Perioodika

a/ ajalehed

" Kiir " - I9I7

" Звезда " _ I9I7

" Tööline " - I9I7

" Rahva hääl " - I967

" Утро правды " _ I9I7

b/ ajakirjad

" Военно-исторический журнал",май I967

" Военно-исторический журнал",октябрь I967

III Käsikirjad

Siilivask,K.,Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis,väitekiri ajaloodoktori teadusliku kraadi taotlemiseks,Tartu I967.

IV Uurimused,artiklid ja mälestuste kogumikud

Балтийские моряки в подготовке и проведении Великой Октябрьской Социалистической Революции,Москва-Ленинград I957.

Военные моряки в борьбе за победу в Октябрьской революции,Москва I958.

Külaots,V.,Revolutsioonilisest liikumisest Vene armee Eestis asuvais väeosades aastail 1914-1917, Tallinn 1957.

Nõukogude võimu eest,Veebruari- ja Oktoobrirevolutsioonist Eestis aktiivselt osavõtnute mälestuste kogu,Tallinn 1957.

Петраш,В., Моряки Балтийского флота в борьбе за победу Октября,Москва-Ленинград 1966 .

Petrov,M., Balti laevastiku meremeeste osavõtt võitlusest nõukogude võimu eest Eestis 1917 .aastal,Tallinn 1957.

Pöögelmann,H., 1917.aasta revolutsioon Eestis,Tallinn 1965 (kordustrükk E.Plotniku kommentaaridega).

Reiman,V., Eesti bolševikud võitluses nõukogude võimu eest 1917 - veebr.1918,Tallinn 1957.

Rudnev,D., Ivan Rabtšinski,Tallinn 1960.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis,Dokumentide ja materjalide kogumik,Tallinn 1957.

Ülevaade Eestimaa Kommunistliku Partei ajaloost,I osa, Tallinn 1961.

S i s u k o r d


Lk.

Sissejuhatus . . . . . 2

I peatükk : Revolutsiooniline liikumine Tallinna merekindluse piirkonna sõjavägedes pärast Veebruarirevolutsiooni . . . . . 2I

I. Bolševistlikud organisatsioonid pärast Veebruarirevolutsiooni võitu . . . 2I

2.Nõukogude moodustamine ning armee ja laevastiku demokratiseerimise algus . . 25

3. V.I.Lenini Aprilliteesid - kurss sotsialistlikule revolutsioonile . . . . . 34

4. Revolutsioonolise liikumise tõus armees ja laevastikus ,seoses Ajutise Valitsuse reaktsioonilise poliitikaga . . 38

5. Bolševistlike organisatsioonide tegevuse aktiviseerumine armees ja laevastikus . . . . . 43

II peatükk : Ajalehe "Utro pravdõ" tegevus soldatite ja madruste bolševiseerimisel . . 48

I. "Utro pravdõ"võitlus uue koalitsioonivalitsuse ja kohalike kokkuleplaste vastu . . . . . 48

2. "Utro pravdõ" võitlus pealetungi ja kontrrevolutsiooni kallaletungide vastu juulis ..... 75

III peatükk: Ajalehe "Zvezda" osa relvastatud ülestõusu ettevalmistamise ja teostamise perioodil ..... 90
I. Olukord armees ja laevastikus pärast juulisündmusi, sõjaväe revolutsioniseerumine ..... 90
2. "Zvezda" võitlus Moskva riikliku nõupidamise ja Kornilovi mässu vastu ..... I04
3. "Zvezda" - revolutsioonilise kriisi süvendaja soldatite ja madruste hulgas ..... II2
4. "Zvezda" võitluses madruste ja soldatite mobiliseerimisel relvastatud ülestõusuks ..... I23
5. Oktoobrirevolutsiooni võit Eestis ..... I32

Kokkuvõte ..... I42
Resümee ..... I47
Kasutatud kirjandus ..... I50